BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
24 0
14

12
13
a
40

Digitized by Google

XXVII. 10. 10

Digitized by Google

BASIS MEDICINÆ FIRMISSIMA RATIO
IPSUM TE NOSCERE DISCE
JOHANNIS BROEN
Med Doct
EXERCITATIO
PHYSICO-MEDICA
DE DUPLICI BILE
VETERUM
Lugd: Bat:
apud JOHANNEM PRINS MDCLXXXV

JOHANNIS BROEN,
MED. DOCT.

EXERCITATIO
PHYSICO-MEDICA.

DE

DUPLICI BILE VETERUM.

IN QUA

Secundum methodum Philoſophiæ Præstantioris Problematica & obſcura multa ad Oeconomiam Animalem ſpectantia, examinantur, dilucidantur & explicantur.

Lugduni Batavorum,
Apud JOHANNEM PRINS.
MDCLXXXV.

VIRO CLARISSIMO
TOTUMQUE PER ORBEM
CELEBERRIMO

D. D. THEODORO CRAANEN

PHIL. UTIL. & MED. DOCT.
OLIM ILLIUS
NUNC HUJUS
IN LYCÆO QUOD SUPRA OMNES
HODIE FLORET
LUGDUNI BATAVORUM
PROFESSORI ORDINARIO
E T
REFORMATORI SOLIDISSIMO.

Multis, quòd tibi verborum paraſangis, Vir Omni Principalium

Digitized by Google

Scientiarum Numero Absolutissime, opuſculum hocce meum (infimô quanquàm gradu, reſpectu Tuæ Eminentiæ ſi conſideretur, levidenſe) offerre aggrediar, non eſt quòd in animum patiar induci meum, multò minùs concludam, Tribus ſaltem (ut ajunt) cùm dixiſſe verbis ſufficiat, Totum Me Tibi eſſe divinctum pariter & obſtrictum: ipse namque ille Tu es

quem

quem æqualî prorſùs honoris & obſervantiæ cum genuino PARENTE tenore, conſtantèr MENS mea ſuſpicit; Huic enim cùm CORPORALEM ſaltem & labilem debeam MACHINAM, TIBIततpræterèa tribuo quòd RATIONE, cœlitùs in automate hoc à DEO ad tempus conceſſâ rectè aliquatenùs uti valeam: ILLE quoque ipſemet Tu es qui me poſt annorum aliquot fideliſſimam inſtitu-

tutionem, ad ſummum SCIENTIÆ in MEDICA (cujus reverà CIMELIUM es & DECUS) honoris gradum evexiſti: Summâ itaque animi cum OBSERVANTIA, hoc, quicquid eſt, opellæ, NOMINI tuo inſcriptum venio, non quidem tanquàm TANTÆ PERSONÆ (cujus PRÆCLARAS animi dores ſilentiô potiùs mirari & venerari quàm tenui frigidâque oratione extollere ſatius eſſe arbitror,

tror, utpote cujus VASTISSIMA doctrina toti ferè ORBI ſtuporem imponit) ullô modô dignum exiſtimans (quin potiùs altô ſuffundor rubore, quoties levia hæc JUDICII tui SUMMI aciem ſubitura cogito) ſed ſolummodò DEVOTIONIS extremæ meæ SYMBOLUM & PIGNUS exhibens; Sic enim hoc in caſu gentium quarundam antiquarum ſequi quodammodò volui ritum, quæ

SIMULACHRORUM ſuorum genibus libellos ſubmiſſè affigebant, nulli prorſùs ſibi vitio tribuentes DEOS ſuos colere quoquô modô aut noſſent aut poſſent. DESPICERE itaque illud, VIR EXIMIE, noli, ſed blandô potiùs & ſerenô animi vultu ADSPICE, forſan tempus & grandior ætas digniora dabunt: BENE interim, VIR EXCELLENTISSIME, vale, protectioni DI-

DEDICATIO.

VINÆ intimè recommendatus ab eo qui PERSEVERANTE MENTIS EJUS CUM CORPORE DEBITÔ COMMERCIÔ, conſtantiſſimâ voluntate permanebit

VIR EXCELLENTISSIME

Tuus Obſequentiſſimus
& Officioſiſſimus

JOHANNES BROEN.

PRÆFATIO.

Q*uantò quámque proſperô cum ſucceſſu*, SANIORIS PHILOSOPHIÆ *ſemitam ingreſſi, innumeras circa* obſcuriſſima *rerum phænomena difficultates enodare inceperunt, nemo hodiè* (*niſi* HYPSÆA *forſan multò ſit cæcior, aut loliginis ſuccô prorſùs turgeat*) *videre nequit, cùm enim non niſi* clarè & diſtinctè percepta *pro* veris *aſſumere dignati* (*ad minimum conati*) *ſint, hinc magnô ſatis cum applauſu* formas *illas Scholarum chimericas* ſubſtantiales, *ſpecies intentionales*, qualitates *occultas*, facultates,

&

& ſimiles ejuſdem farinæ alias nugas, quæ dictarum Scholarum frigus frigidè prodebant, transformare aggreſſi ſunt in genuinas *& vivas rerum explicationes. Verùm hæc metamorphoſis, cùm (proch dolor! ô pudor!) non tàm elegans conſpiciatur adhuc in* MEDICINA *noſtra quàm quidem* PHYSICA; *Herculeum certè, laudéque omni dignum opus perficerent Viri illi eximii, quorum mentes in ipſa (ut ita loquar) Veritatis* PALÆSTRA *ad ſummum ferè perfectionis faſtigium evectæ ſunt, ſi eandem ex obſcuritatis* ABYSSO, *(cui ſatis, quin* nimis, *diu, profundè inhæſit) fortî & unanimî Zelô totalitèr in apricum*

 pro-

protraherent, quò ſit impoſterùm, celeriùs, jucundius & certius, quàm hactenùs quidem factum eſt, humani generis fortes debellatores morbos puto, oppugnari & convinci poſſent. Talis autem opera, licet adhuc valdè foret ardua, non tamen impoſſibilis eſſet, modò, primò, *labori non parceretur, nam, juxta illud Alexidis Comici,*

Nil eſt quòd invenire tandem non queas,
Dummodò *laboris* non prius te tædeat.
Si namque partem maximam cœleſtium
Reperere rerum, diſſitarum tàm procul,
Aliqui homines, converſiones ſiderum,

Or-

Ortúſque & occaſus (ita varios licet)
Soliſque defectum: quid? humana ulla res
Adeò latebit ut inveniri non queat?

ſecundò. *ſi Viris verè litteratis calcar ſaltem honoris & præmii, ſupra vulgus, adderetur: ſed ſummô cum jure liceret hiſce temporibus, cuiquam, exclamare*

Sis vir probus, ſis Doctus, ſis Nobilis,
Nil, Nil juvabunt iſta in hoc te ſeculo:
Primas ſed Adulator, Sycophanta proximas,
Ac *tertias* tenere cacoëthes ſolet.

tertiò, *magnum brevi vide-*

retur Medicinæ veræ incrementum & Momis Criticis, *Doctorúmque* cenſoribus perpetuis *linguæ parumpèr ſtringerentur*, & *ipſorum acutæ dentes hebetarentur: cùm enim præter arroſionem moleſtam* NIHIL *aut parùm ſolidi ſciant, efficiunt ut Eruditi quamplurimi, egregia multa Scientiæ Medicæ perquàm neceſſaria, metu altercationis & amore concordiæ prorſus taceant: illos tamen cùm ego nè* FLOCCI *quidem pendam, quin potiùs his Diſplicuiſſe* PULCHRUM *autumem, parùm, profectò, ſollicitus ero, quid contra conatus hoſce meos (quámvis adhuc* tenellos) *blaterent, fortè verò animô, malignum ipſo-*

rum

rum ſpernere conabor calculum: cùm enim Bonis *ſaltem* (quorum ſemper intereſt ignoſcere (*& præſertim in* levioribus) ut ignoſcatur) *meam probari ſtudeam induſtriam, nec non pro ſcopo ſolummodò habeam* propriam Exercitationem, *aut (ut quòd res eſt enunciem) aliorum, quibus felicius contigit ingenium, ad* Majora Incitamentum, *nunquàm me* ſimpliciter cogitare, *multò minus* credere *paſſus ſum, ut gloriolæ cujusdam vanæ (quam vulgus ſaltem æſtimat) per tenellum hoc opus captarem auram, nam contentus valdè & tranquillus, meus permanebit animus ſi* quoſdam *ſolummodò offende-*

dero, *qui* in magnis voluiſſe *tanquam* non ſignum Socordiæ *conſiderare dignabuntur*; *Materia enim quàm hìc tracto minimi certè non eſt valoris*, *ſed à nemine* (*quòd ſciam*) *hactenùs* ſic (*quamvis tamen nondùm prout dignitas ejus poſtulabat*) *diſcuſſa*; *ſimplicißimâ interim*, (*quantum quidem hâc vice fieri potuit*) *uſus ſum methodô*, *certißimis principiis*, *quibus*, Benevole Lector, *tuo bono*, *ſi lubet*, *fruere*: *intereà me*, *omnium* Sinceræ Mentis *hominum* Præjudiciisque Vacuorum *favori*, *quàm intimè & humillimè commendo*, *unà ipſos obnixè rogans quòd in legendo circa rerum*

cortices non hæreant, verùm ipſarum interiores medullas, attentô animi oculô inſpiciant.

SYLLABUS
CAPITUM.

I.

DE *Veterum erroneo circa bilem flavam conceptu in morborum reddendis rationibus: de ejusdem erroris origine: an bilis ſit res ſimplex an verò compoſita: de compoſitione & mixtura totius maſſæ ſanguineæ, & undè dependet: adeóque de diverſis eandem com-*

componentibus particulis: quid ſit ſentiendum de materia mundi ſubtiliſſima: de methodo compendioſè morborum quorúmvis cauſas inveniendi: an ventriculus ſit fons caloris in œconomia animali. I.

II.

De generali particularum ſanguinis ſecretione: an humores à partibus mediante facultate quâdam attractrice attrahantur? de vera cauſa ſecretionis: explicatur cur bilis flava in hepate, atra in liene, urina in veſica &c. congregantur: ceruminis aurium cum bile flava collatio: quâ ratione bilis flava nonnunquam in alias ſecernitur partes, an bilis flava à chylo ſeparetur? exa-

examen ſecretorum in ventriculum, hepar, lienem, veſicam, à poſteriore, & indicatio quid ſint: differentia inter utramque bilem: cur ſanguis ſub ratione ſanguinis in partes ordinarié non ſequeſtretur? 27.

III.

Quomodo bilis flava nonnunquàm ſecundùm colores in intensè luteam, viridem & cæruleam variet? cauſa ordinaria ejus flavedinis, conſideratio particularum flavarum Medicis innominatarum: differentia vitellinam inter & ordinariè luteam bilem: quomodo bilis flava evadat viridis & cærulea: bilem atram etiam ſecundum colores & prie-

prietates variare: explicatio problematis illius quomodo bilis progignitur à lacte & ſaccharo. 51.

IV.

De effuſione bilis flavæ duodenum in inteſtinum: cur veſicula fellea ſemper ſit moderatè plena? quem uſum habet inſertio ductus bilarii obliqua: quis bilis ſit in inteſtinis effectus: an cum ſucco pancreatico efferveſcat? & an mediante illâ efferveſcentiâ chylus à fæcibus præcipitetur? fluiditatem chylo ex bile conciliari. 62.

V.

Quomodo bilis per pylorum in ventriculum nonnunquàm immittitur & vomitu rejicitur

tur: an bilis ſemper ex inteſtino duodeno aſcendit ubi per os ejicitur? quid vaſcula lymphatica in gulam deſinentia illuc contribuant: nec non inſertio extraordinaria ductus biliferi in ventriculi fundum. 73.

VI.

Sententia quorundam de hepatis à putredine per bilem præſervatione: quid ſit putrefactio & undè dependet tàm in corporibus ſtabilibus quàm fluidis: an corpora quæ corrumpuntur tendunt ad annihilationem? quâ ratione accipi poteſt bilem viſcus hepatis à putredine vindicare. 78.

VII.

Lienis conſideratio: cur non ob-

obſtantibus multis ejus magniſque arteriis, multis magniſque nervis particulæ terreſtres & acidæ in eo ſecernantur? quorsùm feratur liquor in liene ſequeſtratus: an per ductum pancreaticum mittatur in duodenum inteſtinum? an per venas hæmorrhoidales aliquid à liene ſequeſtretur? an in liene ſanguis fermentetur & melioretur? an lien ſit ſedes animæ ſenſitivæ? cur lien licet multis magniſque gaudeat nervis, obtuſi nihilominùs ſit ſenſus? 91.

VIII.

Diviſio utriuſque bilis Veterum in alimentariam & excrementiam: duplicem in corpore dari nutritionem oſtenditur:

quâ

CAPITUM.

quâ ratione bilis aliquid ad nutritionem ſpirituum animalium contribuere dicenda ſit: quales eſſe debent particulæ ad nutrionem partium ſolidarum concurrentes. 106.

IX.

Bilis flava an cauſa iræ? quale ſit commercium mentis cum corpore: paſſiones animæ præcipuè oriri ab objectis externis: quomodo oritur ira: phænomena varia iræ explicantur: ſanguinem multô ſale volatili refertum cauſam eſſe poſſe ſecundariam iræ: homines ab ira quomodo evadant inſani. 113.

* * *Pri-*

X.

Primò generalitèr indicatur quid in hoc capite ſit tractandum: quotuplex ſit melancholia: eam non eſſe imaginationis depravationem &c. eam partìm dependere à ſanguine craſſo, acido & terreſtri: quomodò curandi Melancholici: cur vulgò ſint ſputatores? 129.

XI.

Icterus flavus & niger an à bile flava & nigra: explicatio vocis icteri flavi: phænomena ejus omnia denotare ſanguinem craſſum, viſcoſum: idem denotant medicamenta morbo illi

illi ſpecifica: quid de intemperie Veterum calida hepatis ſit ſentiendum: explicatio inflammationis: quomodo ſanguis craſſus-viſcoſus obſtructiones in hepate producendo faciat Icterum: color ictericorum undè evadat flavus: cur urina ſit flava & an talis ſit à bile flava? conſideratio Uromantarum: an omnia œconomiam animalem ſpectantia ex urinis dignoſci queant? inſpectionem urinarum ex Medicina non eſſe eliminandam quoniam vera multa, ipſâ mediante queant circa morbos dignoſci. 140.

XII.

Icterum nigrum ipſum eſſe

ſcorbutum; qui quàm latè ſeſe in œconomia animali deturbanda extendit demonſtratur: explicatio gangrenæ & ſphaceli cum ſuis attributis: exulcerationum ſcabioſarum cum ſuis gradibus: Hydropis: Atrophiæ: Arthritidis, Cephalalgiæ, Pleuritidis: Lipothymiæ: Laſſitudinis ſpontaneæ & doloris gravativi in hypochondrio ſiniſtro: quomodo ſcorbutus ritè debet curari: An provida mater Natura cuivis regioni ſpeciatim medicamenta particularia ſuppeditavit ad endemios ejus morbos curandos? 162.

XIII.

De ſpecificorum purgantium

obſcuritate: methodus traditur ipſorum phænomena clarè explicandi: quid motus periſtalticus ad quotidianam excretionem contribuat & compreſſio inteſtinorum per muſculos externos abdominis & internos diaphragmatis: quid bilis hepatica ad eandem excretionem contribuat: quid ſuccus pancreaticus: quid humores benigni arterioſi & lymphatici per glandulas inteſtinorum ſequeſtrati: purgantium effectus conferuntur in quatuor articulis cum cauſis excretionis quotidianæ & ordinariæ: nulla dantur electivè purgantia: an purgantia operentur exulcerationes in glandulis inteſtinorum, hepatis & pancreatis producendo?

do? quomodo purgantia differunt ab emeticis: purgantia facili præparatione mutari poſſe in ſudorifera & diuretica: quomodo hi facilius, illi difficilius purgantur: Arcanum eſſe poteſt Medico in morbis chronicis curandis admiſcere purgantia ſudoriferis & vice verſa: An dentur purgantia cephalica &c.? de purgantibus inſipidis. 187.

XIV.

An ſanguis & humores nimiis particulis ſalino-volatilibus onuſti eſſe poſſunt & nimis violenter moveri: an medicamenta bilem (quatenus ſalina-volatiles ejus particulæ in ſangui-

guine & humeribus abundant) infringentia & motum nimium ſiſtentia adhiberi unquàm debeant? eâdem occaſione de venæ-ſectione quædam, de uſu medicamentorum acidorum & refrigerantium, viſcoſorum & narcoticorum: de pulſu quædam: concluſio opuſculi. 218.

Sphal-

Sphalmata nonnulla, quæ feſtinantis Correctoris curam ſubterfugerunt, benevolô animô ſequentem in modum, ante ad lectionem quàm acceditur, emendentur.

PAg. 3. *afflicìebatur*; lege afficiebatur; *Pag.* 26, *lin.* 14. *hunc vulgarem*; adde pluribus: *pag.* 28. *lin.* 5. *aurum*; lege aurium: *ibid. lin.* 18, *ſic*; lege ſic: *pag.* 72. *lin.* 15. *interà*; lege intereà: *pag.* 75. *lin.* 1. *addendant*, lege attendant: *pag.* 77. *lin. ult. hapatica*, lege hepatica: *pag.* 167. *lin.* 11. *ſcorbutio*, lege ſcorbuto: *pag.* 179. *lin.* 8. *qui*, lege quæ: *lin.* 9. *membranoſi*, lege membranoſa: *pag.* 197. *lin.* 9. *noc*, lege non.

EXER-

EXERCITATIO PHYSICO-MEDICA DE DUPLICI BILE VETERUM.

CAPUT I.

De Veterum erroneo circa bilem flavam conceptu in morborum reddendis rationibus; De ejuſdem erroris origine: An bilis ſit res ſimplex an verò compoſita: De compoſitione & mixtura totius maſſæ ſanguineæ, & undè dependet: adeoque De diverſis eandem componentibus:

 par-

particulis: Quid ſit ſentiendum de materia mundi ſubtiliſſima: De methodo compendioſè morborum quorumvis cauſas inveniendi. An ventriculus ſit fons caloris in œconomia animali?

§. I. V*arias* inter ſaltemque non innumeras illas cauſas, quas nobis ad *morborum* reddendas rationes *Veteres* Medici documentis in ſuis relictas voluerê, *duplicem* etiam generalitèr videmus culpatam *bilem*: *Flavam* ſcilicet unam & *atram* alteram: illa *hepatis* ex officina accerſebatur, hæc fœtidum (ut ajunt) *lienis* in foco empyreuma contraxerat: Utraque ingenti, meherclè, imò Vatinianô (ut ita loquar) proſequuta fuit ab ipſis odio,

odio, quanquàm (quod in ſequuturis clarius demonſtrare animus eſt) *non pari* cum jure; quemadmodum enim *hæc* (licet obſcurô & confusô cum conceptu) tanquàm multorum cauſa malorum, *nonnunquàm* ſatis juſtè culpabatur, ita è contra *illa*, cane pejus & angue ſummâ cum injuriâ *ſæpiſſimè* (nè dicam ſemper) formidabatur; nonnè enim ubi vel conſuetô aliquis major *calor* humana membra ſine manifeſta quadam cauſa pervadebat, bilis flava debebat eſſe cauſa? nonnè ubi plus ordinariô *ſitis* ſenſu anima affliciebatur, ex bile flava id oriri debebat? annon ubi *aphthis* fauces infeſtebantur, vel ſaturatè *rubicundo & ſplendente* aut potius igneô tincta colore urina mingebatur eadem jacta fuit ſententia? imò certè & in his & infinitis (liceat mihi ita loqui) aliis caſibus, bilis, bilis flava ſemper.

ſed innocentèr, cauſa fuit proclamata unica, unicus Auctor.

§. 2. Erroris autem hujus originem ex eo ipſorum proveniſſe conceptu perſuaſum mihi habeo, quòd, uti ſingularum rerum eſſentias *non ſatis* inveſtigando accuratè, pro *primis* & ſimplicibus explicatione ulteriore non indigentibus, aſſueverunt aſſumere compoſitas: ita etiam quadruplices illos famoſos humores *ſanguinem*, *pituitam*, *bilem flavam* & *nigram* tanquam res *ſimplices* juxta doctrinam ipſorum de quatuor elementis, aëre nempe, igne, aqua & terra ſemper finxerint, ex quibus rurſus ſanguineam maſſam conflatam concipiendo ſimiles etiam in ea commenti ſint & *temperies* (ut vocant) & *intemperies*, inanî certè & planè commiſerabilî figmento: non enim bilis *tanquàm* bilis, pituita *tanquàm pituita* &c.

ordi-

ordinariè in ſanguine adſunt uti ſequentia ſufficientér docebunt, verùm particulæ quidem ex ſanguine *variæ* diverſis in locis, modô poſteà videndô depoſitæ, tales faciunt *compoſitiones* quæ ſimilia fortè mereri poſſunt nomina, prout ſcilicet id Sectæ placuerit Medicæ. Illa tamen non dicta ſunto ullô contra Veteres *cavillandi* ſtudiô, indecorum enim quàm maximè eſſe exiſtimo pruritu quodam inſanô in alios invehendi ſtimulari, ſed demonſtrandi quodam zelô non omnem ab ipſis petendum eſſe ſcientiarum theſaurum, quaſi nihil *hodierna* dies apportare poſſet novi, nihil boni, quod & illi non ſciviſſent, quemadmodum ſuperſtitioſi reperiuntur non pauci, qui niſi medendi omnes leges à *duobus* antiquis hauriant GRÆCULIS, nullô modô curationem aliquam debitè

procedere poſſe ſibi perſuadent, adeóque novas, *debitum* ante examen, cruci damnant & gehennæ, vel ut mitius cum Tacito loquar Vetera extollunt, recentium incurioſi: ſed hæc in tranſitu, nunc porrò ad *rem* magiſque ſeria.

§. 3. *Compoſita*, non ſimplex, utraque bilis eſt, à *ſanguine* itidem *ſummè* compoſito, duplici *præſertim* (uti vulgò Medici profitentur) in loco, modô infrà dicendo, tranſcolata & ſecreta: ejusdem itaque compoſitio & proprietates cùm à ſanguineæ maſſæ univerſali conſtitutione dependeant totalitèr, hæc primò inquiſitionem noſtram neutiquàm ſubterfugere poteſt nec debet.

§. 4. Aſſumpta ore alimenta, in *lacteum*, mediante eâ quæ fit in *ventriculo* attenuatione, liquorem, *chylum* dictum, redacta & per venas lacteas ad *cor* transmiſſa,

poſt

poſt novas in hoc attenuationes mixtionéſque maſſam ſuppeditare illam rubicundam quæ *ſanguinis* nomine venire vulgò ſolet jam dudùm extra omnem dubitationis aleam poſitum eſſe, Medicorum nemo eſt qui ignorat, verùm quibus ea conſtet particulis, quoque connexa ſit ordine, pauci admodùm ſunt qui *ſublimius* perpendunt, multi enim felicius ipſius deprædicare *laudes* quàm veram ejus *eſſentiam* detegere nôrunt; quantum igitur poterunt ingenii noſtri vires, demonſtrare nobis ſuſcepimus quâ ratione eadem & *componatur* & *conſervetur*, quò ſic eôdem labore, omnium, quæ ab ea *ſequeſtrantur*, proprietates facilius poſſunt intelligi, nec non difficultas in morborum reddendis *cauſis*, datâ occaſione, tolli. Norma autem quam tali in labyrintho ſequi mihi propoſui, hæc

eſt quòd quemadmodum *alimenta* ex diverſiſſimis (ratione magnitudinis, figuræ & pororum) conſtent particulis; ſanguinem itidem, utpote ex ipſis conflatum, ſecundum eaſdem inveſtigem particulas.

§. 5. Ratione ſcilicet *magnitudinis* particularum conſidero in ſanguine *craſſa* & *ſubtilia*: id eſt quæ ratione molis ſuæ & ſuperficiei *majoris* vel *minoris*, etiam vel *tardè* vel celeritér à *motore univerſali* (materiam puto æthe-ream & incomparabili Carteſio *primi elementi* dictam, quæ in pororum conſideratione pluribus videbitur) circumagi poſſunt. Ambo ſunt requiſita quæ *certâ* ſui proportione ad ſanguinem ritè diſponendum perquàm deſiderantur; craſſa enim (*modicè* tamen talia concipienda ſunt) ſi non ſubtilibus eſſent adjuncta, quid indè

aliud

aliud expectari daretur quàm maxima horum *agitatio* & brevi temporis ſpatiô, per poros partium *intrò foràs* ſpectantium *fuga* in auras? cùm aliás compedibus à craſſis injectis moderentur & *retineantur*: vicéque iterùm versâ, ſi craſſis ſubtilia deeſſent, an ullus (ſaltem perexiguus) expectari poſſet motus? adeóque quieſcentibus illis, nonnè *ſtagnationes* progignerentur innumeræ & obſtructiones?

§. 6. *Figuræ* ratione præcipuam in ſanguine merent penſitationem *acuta*, ſive talia ſint ab *uno* ſive *utroque* latere, *oblonga lubrica*, *ramoſa*, *irregularia & inæqualia*: *præcipuam* dixi; nam quámvis *plures* concipi poſſint quoad figuram differentiæ, verbi gratiâ: triangularia, quadrangularia, polygona, &c. non tamen adeò notabiles ſequentur indè in ſanguine effe-

ctus, quin *priores* ad claſſes recenſitas referri aptè queant.

§. 7. Ad acutorum itaque claſſem, *unicò* ſaltem à latere *pungentium*, ſaliâ quævis ſimplicitér ſic dicta pertinent: ab *utroque* verò ſcindentium, acida omnia; quæ rursùs ambo ratione majoris aciei vel minoris, craſſitiei, conſtantiæ & cohæſionis, varios ſui conſtituunt *gradus* & in effectis differentias; ſic verbi gratiâ (ut extra ſanguinem exemplum adducam) ſal gemmæ *acutiores* & conſtantiores habet extremitates ſale communî, Spiritus nitri, acetô & ſic porrò. Hæ nunc particulæ (modò *non nimiis* ſint acutæ, rigidæ & craſſæ, adeóque corroſivæ, utpote quæ non laudabilem compoſitionem, ſed magnam potiùs deſtructionem efficere aptæ natæ ſunt) *modicâ* ſui quantitate *mutuâque* proportione in ſanguine præ-

ſentes

ſentes partim craſſa alia dividere & conſequentér reddere poſſunt ſubtilia: partim ex mutua illarum & debita proportione, *actio* quædam oritur & *reactio* (cujus cauſa clarior evadet ubi de *poris* erit agendi occaſio) quâ mediante acida quæ *purè* ſalinis plerumque ſunt *craſſiora* & fixa, per ſubtiliora illa in motum cientur, quemadmodùm paritèr ſubtiliora ſalina per craſſiora acida refrænantur & retinentur; quoniam etiam, & ſalina & acida, *validè* à materiâ ſubtili, quæ (uti ſuprà promiſimus locô ſuô examinabitur) continúo illa circumfluit, agitentur, nec facile ob *rigiditatem* particularum ab ea *inflecti* poſſunt, ſed facilius alia in corpora cuneorum inſtar adigi, contingit ut quando, validô cum impetu ſibi mutuò occurrunt conflictum quendam efficiant & motum quem Chemici vul-

gò vocare *efferveſcentiam* conſueverint; ex quo congreſſu fortî, non abſimilî *prorsùs* ratione ac inſtrumenta duo acuta, ſcindentia & pungentia, mutuâ alliſione hebetantur, etiam ſalia hæc aculeos ſuos nimîs rigidos utrinque amittunt, ut nullum ita indè metui poſſit damnum.

§. 8. Viſis acutis, nunc porrò quoad figuram ſeſe conſiderandæ ſiſtunt particulæ *oblongæ læves* & *lubricæ* ſive *valdè flexiles*; hæ glabritie ſuâ & continuâ circumvolutione ſub nomine *humiditatis*, includunt acuta, diluunt craſſa, eaque ratione eadem temperare dicuntur; pro *vehiculo* itidem illo inſerviunt ſine quo dictæ illæ particulæ omninò quieſcerent & ſtagnando obſtructiones producerent. Facile hinc quivis (quod hic in tranſitu & tanquàm per parentheſin ſaltem dico) colligere va-

valet particulas has quâ tales nullô modô in ſanguine eſſe poſſe *ſuperfluas*, quemadmodum nonnulli, humidam intemperiem culpando contendere volunt, cùm enim quàm facillimè dividi quibuslibetque corporis poris adaptari queant, mediante calore continuô, multæ illarum corpus relinquunt & excernuntur, quæ aliàs à cauſis quibuſdam extraordinariis (exempli gratiâ obſtructione & nimiâ adjunctâ craſſitie &c.) retentæ, ſuperfluæ dici poſſent & noxiæ, ut in *hydrope.*

§. 9. Corpuſcula quæ ex variis minutis & nonnihil *flexilibus* (aliqua tamen cum differentiâ habitô reſpectu ad aqueas quas §. præc. conſideravimus) *ramulis*, paucámque ſaltem habent adjunctam craſſitiem, ſanguineæ maſſæ magnam conſtituunt partem, ipſe enim *chylus* qui genuinus ſanguinis Parens

rens eſt, etiam multum eſt ramoſus id eſt, oleoſus; Hæ itaque particulæ cùm actione aliarum acutarum facile in minuta diſcerpi queant ramenta facilè etiam moveri in ſanguine poſſunt uti id quotidianâ in Praxi experiuntur chemici, ubi *diuturniore* vegetabilium (ut ajunt) digeſtione, non oleum ramoſum, ſed Spiritum ſubtilem nanciſcuntur, facile etiam *lenî* ſuâ ramoſitate & flexilitate poros partium ſubire poſſunt earundemque ſtaminibus *adhærere*, pro ulteriore augmentatione quam pluribus in ſequentibus videbimus ubi quæſtio coincidet an bilis nutriat? eâdem itidem ratione ac *aquoſa*, aliquâ ſaltem uti mox diximus cum differentia, acuta *involvere* & nimis ſubtilia *blandè* retardare valent.

§. 10. Ad figuram denique *irregularem* & inæqualem ultimo locô

eô poſitam, particulæ ſpectant *ſcabræ*, quæ præter quàm quòd ſint *craſſiuſculæ*, hâcque ratione ad claſſem particularum *modicæ* magnitudinis (vid. §. 5.) motum in ſanguine non niſi modicum ſervantium, referri poſſint, etiam ratione *irregularitatis*, angulorúmque exſtantiæ craſſa alia attenuare & diſcerpere poſſunt.

§. 11. Conſideratâ ſic quantùm quidem nobis *opus* viſum fuerit particularum ad ſanguinem componendum concurrentium *varietate*, ſecundum ipſarum magnitudinem & figuram, reliquum etiam eſt ut innuamus, quod eædem (uti nulla in univerſo reperiuntur corpora ſine poris) *diverſa* etiam ſecundum *magnitudinem* & *figuram* inter ſe relinquere debeant interſtitia, quæ rursùs *diverſis* quibuſdam aliis *minoribus* corporibus (*vacuum enim dari contradictionem involvit*)

volvit quoniam ſic daretur extenſio ſine ſubſtantia corporea, hoc eſt corpus ſine corpore, quod eſt ridiculum & abſurdum) impleri continuò debent; cùm autem hæ particulæ non poſſint non valdè eſſe ſubtiles, optimè certè ſub nomine materiæ cujuſdam *ætherea* (ita dictæ propter ſummam, quâ gaudet, ſubtilitatem) comprehendi poſſunt, utpote quæ motum ſuum *celerrimum* quem in generationis mundi primordiis *à Deo* totius univerſi Creatore (nihil enim *à ſe ipſo* potuit moveri) accepit ſemper continuàndo (Nullam quippe motus partem in univerſo perire ex Phyſica notum eſt) corporum poros quósvis ſine ulla *excluſione* tranſit. Hæc itaque materia, illa etiam eſt quæ dictis *diverſis* poris dicta inter diverſa corpuſcula relictis variè ſeſe *accommodans*, pernicitate motus ſui

ſui *rectilinei* eadem continuò & *diverſè* (in qua diverſitate, rei noſtræ conſiſtit cardo) ita *concutit* & exagitat ut diſſoluta maneant hoc eſt *fluido* in ſtatu. Hæc illa eſt quæ in corde tanquam centro Microcoſmi ſedem ſuam primariam poſſidens (quatenùs ſcilicet per poros ejus majore perruit vî & pernicitate) efficit ut omnia accuratam inter ſe invicem ſervent *mixtionem* certúmque *ordinem*, quæ mixtio in ſanguine ad vitæ noſtræ *corporalis* conſervationem maximi eſt momenti; aliàs enim ab invicem multa ſecederent & præcipitarentur ſicque efficerent perniciofas obſtructiones: Illa itaque eſt quæ ſi nonnulla ex recenſitis corpuſculis *intermediò* quaſi itinere nonnunquàm contingat *hærere* quæ motui ipſiuſveloci ſecundum *lineam rectam* adverſantur, uti facillimè propter *diverſitatem* ipſo-

ipſorum fieri poteſt, continuò eadem à *ſe removet* & ita diſponit ut laudabilis tandem & probè mixtus evadat ſanguis: Summatim illa eſt quæ *calorem* in ſanguine ipſiúſque humoribus vividè conſervans eatenùs *calidum* conſtituit *innatum* Veterum, ſed nobis dictum *influens*; & quod nonnunquàm, in quibuſdam ita eſt validum & vividum, ut quandò ipſis ſanguis emittitur conqueri cogantur tantâ cum caloris vehementia eum effluere, quæ valdè ipſis eſt moleſta, imò pars illa ex qua effluit quaſi *amburi* ex inde ſentitur, quemadmodum hoc nuper in Viro quodam fortî experiri mihi licuit.

§. 12. Sed dùm hæc de materia æthereâ ſcribendo occupatus ſum, *prævidere* etiam mihi videor, eorum nonnullos qui cùm meum hunc de eadem illa viſuri ſint conceptum,

ceptum licet quam maximè clarum & diſtinctum, nihilominùs, magnô proclamaturos rugitu, quid *nugarum*: hic ille profert? quæ *ſomnia*! nonnè talem in univerſo concipere velle materiam & ex ejuſdem actione varias deducere phænomenorum explicationes, idem eſt ac *occultam* quandam admittere qualitatem? talia, inquam, & plura alia ſimilia, certus ſum à Lectorum *nonnullis* pluſquam ſemel fore enunciànda, ſi quidem aliâ occaſione *eadem* etiam aliquandò inter diſputandum audierim: verùm cùm etiam ex adverſo probè norim mentes ipſorum in *ſublimibus* inveſtigandis nè hilùm quidem eſſe verſatas, ſed totalî prorsùs cœcitate hoc eſt innumeris præjudiciis adhuc occupatás, ſolatiô hoc mihi magnô erit quod etiam *nec rectum* eâ de re ferre queant judicium; hoc

hoc enim ſi verum eſſet, certè non adeò *inconſideratè*, ac quidem ſolent, generationem materiæ hujus primam, quam evidentiſſimè & ſolidiſſimè Philoſophus noſter incomparabilis Des-Cartes in principiorum ſuorum Philoſophiæ *parte tertiâ* explicat, negligerent, ſed clariſſimè animadverterent rerum omnium *mutationes* ab eadem illa dependere tanquàm causâ ſine qua non, adeóque viderent ex ea vitæ noſtræ *corporalis* dependere & *principium* & *finem*, caperent quomodò eâ mediante magnes ferrum *attrahere* valeat, intelligerent quid eſſet *calor*, *color*, *auditus*, *odor*; quâ etiàm ratione omnia corpora non obſtante ipſorum ſoliditate magnâ, varia emittant *effluvia*, de quibus conſulatur illuſtriſſimus & curioſiſſimus Robertus Boyle in libro ſuo *de atmoſphæris corporum* con-

conſiſtentium &c.; unô ut multa comprehendam verbô explicare diſcerent indefinita alia quæ in mundo animadvertuntur *obſcura* phænomena quæquæ tot Doctorum adhuc torquent ingenia: Sed de his jam ſatis ſuperque dixiſſe videor, adeóque non opus eſt ut cum aliis nonnullis exordiar *Sacra* ex *Scriptura* materiæ hujus demonſtrare exiſtentiam, qui ſcilicet, ex eo, quòd (1.) Moſes, tanquàm ab ipſo univerſi Creatore inſtructus, capitis ſui primi, verſu ſecundô diſertis verbis dicat: *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*, per eundum Spiritum intellectum volunt dictum noſtrum ætherem ſive materiam mundi ſubtiliſſimam, (2.) quòd loquatur Pſalmiſta David Pſalm 147. verſu 18. *flabit Spiritus ejus* (Domini ſcilicet) *& fluent aquæ*; hoc enim etiam non de Spiritu Sancto

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUELE

ᵹo volunt intellectum cùm aquarum conglaciatio non immediaté à Deo ſed *ætheris* adeóque caloris (qui ab eo totalitèr dependet) derivanda ſit (3.) denique quòd Eſaiæ capite 40 verſu 7. legatur *Exſiccatur fœnum & cadet flos quia Spiritus Domini ſufflat in eo* &c. verùm hæc omnia *aliis* decidenda relinquo tanquam viliora & non hujus ullô modô loci, adeóque parùm ad me pertinentia.

§. 13. Facillimam autem & breviſſimam, ſuper jacto hoc fundamento, *totius* Praxeos Medicæ ſtructuram jam perſolvere poſſem, explicando quâ ratione, quandò alicujus generis particulæ alias in ſanguine *notabilitèr* (nunquam enim talis reperiri poteſt ſanguis in quo *non aliqua* eſt ſecundum proportionem ipſius particularum irregularitas) prævalent, varias ejuſdem conſtituant Medicis nuncupatas in-

intemperies, quâque ratione *acuta* (quando eadem *hærere* contingat) in cerebro *cephalalgiam*, in nervis *convulſiones*, in inteſtinis *colicam*, in veſica *ſtranguriam* &c. producerent, quâ itidem ratione *mixtura* ſanguinis *variè* poſſit *turbari*, & quomodo ſecundum varios illiùs turbationis gradus *omnia* conſtituantur *febriùm* genera, nec non quâ ratione *medicamenta* & venena quævis tàm interna quàm externa variè in corpus humanum agant & ſimilia plura, modò ædificatio talis præcisè hujus eſſet loci, verùm cùm eô modô nonnihil *extra oleas* vagari viderer, eandem in alium fortè (ſi Deo ita viſum fuerit) locum reſervabo, nec niſi de utriuſque noſtræ bilis in corpore effectibus tàm ordinariis quàm extraordinariis debitô exercitationis hujus locô mentionem faciam: ſufficit mihi hic loci, in-

ter

ter alia, etiam evidentèr ſatis Neoterico cuidam Medico demonſtraſſe, reverà in ſanguinea maſſa *dari* & dari ſempèr *debere* motum ejus particularum *inteſtinum* ſive in omnem dimenſionem agitationem, æquè ac *progreſſivum*; ſive jam motum illum vocare velit *fermentationem*, vel quôvis aliô inſignire nomine, per me licebit: ex dictis itidem patet nullô modô apodicticè demonſtrari poſſe morborum omnium catervam à ſolis *acidis* dependere particulis; uti idem ille in ſcriptis ſuis paſſim contendere videtur, ſed *diverſas* eorundem eſſe poſſe *alias* cauſas, quæ tamen *maximam partem* ad ſolas collimant obſtructiones: denique luce etiam meridianâ clarius demonſtratum eſſe mihi perſuadeo *certum* requiri ordinem, particularúmque mixturam, quam in febribus turbari, idem ille, quamvis

vis (meâ quidem ſententiâ) non ſatìs ingenioſè *negat.*

§. 14. Mirari interìm & inter alia ſatis non valeo novaturiens illius ingenium, qui contendit *fontem caloris* qui in corpore vivo vulgò animadvertitur deberi *non cordi ſed ipſi ventriculo*, unicâ eâ ductus ratione quòd frigeſcente (ut ait) ſtomachô totus etiam indè ſanguis totumque corpus calore indigeat; mirari, inquam adhuc ſemel, ſatis nequeo tale ratiocinium in Archiatro ELECT. BRANDEB. & Viro qui ſupra omnes hodiernos cupit æſtimari in Philoſophia & Medicina quàm maximè exercitatus: undè non ineleganter hùc ſpectat Horatii illud jocoſum.

Parturiebant montes & naſcebatur ridiculus mus.

cùm enim pereximii aliquid ab ipſo, (ad minimum juxta promiſſa)

exſpectabatur, ecce frigida non pauca imò planè manca in lucem protrudit quæ partìm præcipuâ adhùc indigent explicatione & demonſtratione partim nunquam ſolidè demonſtrari poſſunt. An ventriculus nunc auctoritate quâdam *propriâ* calorem alimentis & per conſequens chylo & ſanguini communicabit? Adeſte, riſum teneatis Amici & judicet intereà judiciô pollens. In ſequentibus errorem hunc vulgarem demonſtrare animus mihi eſt, qui apud multos magnô eſt in uſu conſiſtens in ſophiſmate *cauſa non cauſa*, ventriculus enim æquè ac omnes corporis ſolidæ partes calorem ſuum debet influxui vivido ſanguinis & humorum ſine quo totus eſt frigidus. Fons itaque motus & caloris manet in corde; nam in illud continuò infunditur ſanguis & ex eo rurſùs effunditur nec non in primor-

diis

diis generationis circa ipſius rudimentum, quod Harvæo Incomparabili vocatur *punctum ſaliens*, primus animadvertitur motus ac proindè calor: an hæc itaque gloria idcircò in ventriculum eſt transferenda quia ſic Viro in multis ſine ratione novaturienti: id placuit? certè apud neminem hoc ille evincet, niſi forſan illos qui cum ipſo novi ſaltem aliquid proferre ſtudentes, *parùm in multis* ad claram & diſtinctam attendunt perceptionem; verùm de his hic loci ſatis.

CAPUT II.

De generali particularum ſanguinis ſecretione: An humores à partibus mediante facultate quadam attractrice attrahantur? de vera cauſa ſecretionis: explicatur cur

bilis flava in hepate, atra in liene, urina in veſica &c. congregantur? ceruminis aurum cum bile flava collatio: quâ ratione bilis flava nonnunquàm in alias ſecernatur corporis partes? An bilis flava à Chylo ſeparetur? examen ſecretorum in ventriculum, hepar, lienem, veſicam à poſteriore & indicatio quid ſint: differentia inter utramque bilem. Cur ſanguis ſub ratione ſanguinis in partes ordinarié non ſequeſtretur?

§. 1. Poſtquam ſic primò in capite inter alia ſanguinis *hiſtoriam* brevitèr enarravero, tempus jam adeſt ut *generalitèr* quomodo variæ ab eodem variis in locis

cis ſequeſtrentur particulæ, breviter quidem etiam, ſed tamen quantum fieri poteſt clarè & diſtinctè doceam, ut eâdem ſimùl operâ bilis utriuſque origo & proprietas in conſpectum prodeant: præmonebo tamen nullatenùs hic *primordia generationis* vaſorum, parenchymatum &c. explicare inſtitutum eſſe meum, ſive ex primis deducere principiis quibus ſpeciatìm hæc contexta ſunt particulis & quomodo in generatione ſunt producta, cur *ordinariè eodem* ſemper corporis in loco ſita ſint, *cur* neceſſariò ita conſtructa ſint ut *has* præcisè & non *illas* admittant particulas? an ſcilicet hoc factum ſit quòd *hunc* juxta locum, tempore generationis & augmentationis plures *hujus* generis præſentes fuerê particulæ, & juxta *alium* locum aliæ, ſive hoc aliô explicari debeat modô? talia in-
 quàm,

quam, minimè explicare hic mihi lubet, cùm *particularem* ſuam illa mereant conſiderationem & quidem Virorum *Eccellentium*, qui ſupra vulgus *Mechanicas* omnes leges perfectiſſimè norunt demonſtrare: mihi hic ſatis erit generali modô & juxta prima principia perpendiſſe, quòd variæ ſecerni *poſſint* à ſanguine particulæ, & reverà etiàm *ſecernantur*, deinde indicâſſe *quomodo* ſecernuntur, ultimò demonſtrâſſe *quales* ſecernuntur.

§. 2. A *priore* itaque, primò, quòd variæ ſecerni *poſſint*, varias corporis in partes particulæ, ex illis quæ *capite præcedenti* dicta ſunt liquidò conſtare attendenti certus ſum: diverſæ enim ſanguinis particulæ, *diverſimodè* inter ſe à primordiis uſqué generationis agitatæ, neceſſariò ſibi poros in vaſorum, quibus includuntur,

duntur, tunicis tales efformare debuerunt, per quos ſemper impoſterùm *liberum* potuerunt habere tranſitum; cùm etiam eædem illæ tunicæ ex recenſitis ſuprà diverſis efformatæ ſint particulis, quæ nullò modô ſe *omnibus* omninò in punctis ita immediatè contingere poterant, ut nulla relinquerent interſtitia (hoc enim diverſa earum magnitudo, figura inordinata & irregularis coitio non permiſerunt) ſequitur evidentèr, per eadem interſtitia varias etiam ſecerni *poſſe* particulas A *poſteriore* verò, quod reverà multæ particulæ ſecernantur, nemo non teſtis eſſe poteſt, qui aut ad urinæ vel lachrymarum, muci &c. excretionem attenderit aut etiam in diſſectione ſaltem unica præſens unquàm fuerit, adeóque ſuperfluum eſſet de his quicquam velle proferre.

§. 3. *Quâ* autem ratione generalis particularum in corpore procedat ſecretio, Veterum plurimos *ignoràſſe* certum eſt, ubi eandem per *facultatem* quandam *attractricem* (ſpeciem illam ſine corpore hoc eſt monſtrum horrendum) in partibus ſolidis reſidentem explicare aggreſſi ſunt; *trahi* enim, inquiunt, à partibus certos humores, certa excrementa; verum cùm ego reverà nullam concipere poſſim tractionem, niſi quatenùs trahendum trahenti ſit *alligatum*, monſtrent mihi, quæſo, *quomodò* tractio illa in corpore procedat, & *quænam* illa trahentium ſors ſit? monſtrent, inquam, an ibidem *animam* quandam colant, vel quicquam *genii* aliud? certè cùm talia ſine rubore & pudore non facile ſint aſſeveraturi, cùm anima (quam *unicam* ſaltem agnoſco quatenus

ſcilicet

ſcilicet conſiſtit in ipſa cogitatione) talis tractionis domina non ſit, utpote quæ ab ejus cogitationibus & *imperiô* directè non pendeat, ſed eâdem vel *inſciâ* nihilominùs procedat, erroris ſui & ignorantiæ (ni fallor) pertæſi, aliam inquirent certiorem viam, in quam ſi Manuductorem cupiant ſapientem & ſecurum, adeant incomparabilem *Carteſium*, aut ſi malunt, Divinum *Platonem* cum quibus & juxta quos ego etiam ipſis inculco, non à partibus humores &c. *trahi* ſed quidem in illas *pelli*; inter quam pulſionem & tractionem egregia certè conſpici poteſt *metamorphoſis*, imò tàm præclara ut quivis eandem, modo viſum ejus auctoritas Veterum Præceptorum nondùm penitùs occæcavit & ad rem attendere velit, mentis ſuæ oculis clarè & diſtinctè videre poterit. Si autem porrò

quiſquam *cauſam* hujus pulſionis de me quærat? Reſponſum habeat eandem *præcipuè* à motu illo quem *cordis* in ventriculo *ſiniſtro* accepit dependere, validô enim cùm ex eo (mediante rarefactione) protrudatur ſanguis impetu, non poteſt non fieri quin portio ejus *reliqua* quæ per annexorum vaſorum longitudinem continetur & ibidem rationem habet corporis *continui* moveri etiam porrò *pergat*, non alitèr ac in ſiphone aquam piſtillô propelli videmus ad longam ſatis diſtantiam: cùm itaque ſanguis tantâ ubique per totum corpus mediantibus vaſis arterioſis protrudatur vî, facile etiam intelligimus quòd accedente intereà motu ejus particularum *inteſtino*, continuâque diviſione, ubique etiam per poros fieri debeant ſecretiones earum diverſæ; nempe in ventriculis cerebri tranſcolatæ particulæ conſtituunt

tuunt ſpiritus animales ita à Medicis nuncupatos, in hepate bilem flavam; in liene ut volunt atram; in pancreate ſuccum pancreaticum; in renibus urinam & ſic porrò de reliquis. Si rurſus etiam quiſquam de me poſtulet, quî fiat ut pervia bili flavæ demeacula *excludant* alium quendam humorem, verbi gratiâ, urinam vel bilem atram, & viceversâ? facile ille problema hoc intelligere potis erit ſi ad *cribrorum* ſaltem varia attendere velit genera & ſecundum ea ratiocinari: ſunt ſcilicet inter hæc quædam, per quæ *pulvis* tantùm & *rotunda* grana tranſmittuntur, alia rursùs quæ *avenam* ſolam tranſmittunt, alia denique quæ *tritico* ſolo pervia ſunt; fruſtrà namque *circulari* foramini *triangulum*, æqualis cum illius diametro altitudinis, ut & *triangulari quadratum* vel aliud aliquid *polygonum* coneris intrudere,

ſic etiam idem de ſecretionibus illis, quæ in corpore fiunt, diverſis eſt ſentiendum; æquè enim bilis ac alii humores, mediantibus arteriis, in omnes devehitur partes, ſed non omnium viſcerum pori *æquè* ſunt idonei ad omnes illas particulas quæ eandem componunt, tranſmittendas quàm quidem *hepatis*, exceptô forſan *meatu* noſtro *auditorio*, in hoc enim æquè ac in hepate videri poteſt materia quædam *lutea* vel obſcurè nonnunquàm fuſca & amara, quæ ſub nomine *ceruminis* aurium, totalitèr cùm bile flava ratione coloris & ſaporis convenit, aliquâ ſaltem cum differentia *conſiſtentiæ*, quæ in bile flava prorsùs *liquida* eſt, in cerumine verò craſſiuſcula ad modum unguenti.: *Dubium* autem aliquod hic loci oggeri mihi poſſe videor animadvertere, quâ ſcilicet itaque ratione, bilem fla-

flavam in *alias* præter hepar & meatum auditorium, nonnunquàm ſecerni contingat partes, verbi gratiâ in *linguam* docente id ſæpiſſimè guſtu *amarô*: vel etiam in *uterum*, quale exemplum mirandum habet in obſervationibus ſuis Expertiſſimus *Tulpius* librô tertiô, obſervatione *trigeſimâ primâ*: Verùm reſpondeo hoc facile apprehendi poſſe, ſi modò attendatur, quòd partium pori à cauſis quibuſdam fortuitis ita poſſint detorqueri, ut ſimùl etiàm certas inconſuetas tranſmittant particulas, quas ſi *hærère* alicubi contingat quid indè aliud exſpectari poteſt quàm congregatio tàlis cujuſdam humoris qualis alii cuidam parti propria eſſe ſolet?

§. 4. Tranſcolatur itaque, uti alia excrementa, *ex ſanguine* per poros vaſorum hepatis bilis flava & in *veſicula* quadam baſi ejus alligata,

gata, ad uſus poſteà videndos colligitur. Addidi verò, ex ſanguine, ut oſtenderem eandem non *ſecundæ coctionis* eſſe (ut voluerunt Veteres) excrementum; poſtquam enim jamdudùm ablata ſit *hepati* ſanguificationis gloria & in *cor* tranſlata; imaginaria illa ſpontè decidit opinio chylum ſecundam ſuam in hepate pati coctionem, cùm nulli ad illud tendant lactei rivuli; Hinc Thomas Bartholinus in Meſſe triennali aurea Anatomica Heinſterhuſii elegantem, mehercle, tumulo hepatis conſecravit inſcriptionem; quæ talis eſt

SISTE

SISTE VIATOR
CLAVDITVR HOC TVMVLO. QVI
TVMVLAVIT.
PLVRIMOS.
PRINCEPS. CORPORIS. TVI. COCVS.
ET ARBITER.
HEPAR. NOTVM. SECVLIS
SED
IGNOTVM NATVRÆ.
QVOD
NOMINIS. MAJESTATEM. ET.
DIGNITATIS.
FAMA. FIRMAVIT.
OPINIONE. CONSERVAVIT.
TAM DIV COXIT.
DONEC. CVM. CRVENTO. IMPERIO.
SEIPSVM
DECOXERIT
ABI SINE IECORE VIATOR
BILEMQVE HEPATI CONCEDE
VT SINE BILE BENE
TIBI. COQVAS. ILLI. PRECERIS.

§. 5. Reliquum nunc eſt, ut poſtquàm ſufficientèr à *priori* demonſtraverimus quod variæ à ſanguine ſecernantur particulæ & modum quô ſeparantur, porrò hic à *poſteriore* id eſt, ſecundum experientiam paucis videamus particularium

cularium quorundam ſecretorum proprietates; ad *ventriculum* itaque ſi primò decurrimus, animadvertimus ipſius humorem per *arterias gaſtricas* in eundem ſecretum & ad diſſolvenda alimenta famémque acuendam idoneum, inter alias etiam ex multis componi particulis ſalino *acidis*, quæ ad olfactum quidem ſeſe ſpontè produnt, nec non debitô collectæ modô eundem nobis dant effectum quem alius quidam extra corpus liquor acidiuſculus, quod liquidô patet in vitulorum ſtomachis, quorum liquor caſeoſas lactis partes coire ſemper efficit. In *Liene* itidem ejuſdem generis reperiuntur particulæ; undè quoque (nî fallor) Veterum ille reſultavit error, quòd *à liene* ad ventriculum per vas *breve* humorem quendam *acidum* derivari putârint; verum, præterquàm quòd, uti mox dixi, fal-

falſum hoc ſit (nihil enim *à liene* per vas breve ſive venoſum ſive arterioſum ad ventriculum defertur nam canes exſectô liene non minus quàm anteà eſuriunt, manifeſtô indiciô hunc humorem non à liene profluxiſſe) *lienis* etiam acidum *plures* habet adjunctas particulas craſſas & terreſtres quàm quidem *ventriculi* uti ſecundum leges mechanicas apertè demonſtrari poteſt, undè etiam color ejus *nigricans* & ater cujus cauſam dicebant Veteres *aduſtionem* quamvis tamen Hippocrates 3. de ratione victus in acut. 38. ſcribit ſeq. in modum *nigra ab acidis fermentantur, attolluntur & multiplicantur exaltatque nigra acetum.* Ad bilem in *hepate* ſecretam ſi pergimus & eandem debitô ſubjicimus examini ſive *Chimico* & analytico ſive habitô reſpectu ad ejus tàm *intrà* quàm *extra* corpus effectus (de qui-

quibus in ſequentibus) videmus illam *præcipuè ſal* quoddam nobile & *volatile oleoſum* (ex quo quanta non, multi deducere quæſiverunt arcana!) exiſtere: & ut dicta hæc veritas clarè appareat, unicum ſaltèm aut alterum addere hîc lubet exemplum, quibus mediantibus ea ſatìs confirmabitur: Mulierculæ ſcilicet noſtrates *bovinam bilem* in pannorum eluendis *maculis*, ipsô quidem ſapone potentiorem eſſe experiuntur; qui effectus an ſali debeatur oleoſo nec nè, ipſis judicandum relinquo qui compoſitionem ſaponis ejuſque ingredientia probè nôrunt: prætereà Pictores ubi *pigmenta* ſua reddere cupiunt tenuiora & *fluidiora*, aliquam ſaltem iiſdem addunt bilis portionem & ſic voti ſui evadunt compotes; qui etiam effectus non poteſt non *ſali* annumerari *oleoſo*, ita ut innocentia ipſius multis variiſque

riiſque in caſibus abundè ſatis dignoſci poſſit, modô cauſa ejus coram judice ſiſtatur æquo; quatenùs enim ejus magna pars (uti jam dixi & clarius demonſtrare in ſequentibus animus eſt) *volatile* quoddam in ſanguine *ſal* eſt, eatenùs etiam eidem cum ſuis humoribus *fluiditatem* & ſubtilitatem non poteſt non conciliare; quâ mediante variæ uti hoc quotidiana monſtrat experientia avertuntur in corpore obſtructiones, œconomiam animalem aliàs evertentes: quocirca mirari ſatìs nequeo cur tot adhuc hominibus tàm malè audiat cùm iiſmet ipſis confitentibus amara valdè ad ſanitatem conſervandam ſint appropriata, *utpote* vulgò *in ſanguine modicè volatilia* adeóque motum debitum in ſanguine ſervantia; ſic etiam proverbium ſonat Belgicum

Bitter in de mont
Is het hart geſont.

Et gentes Barbaræ melius hoc obſervare videntur quàm Europææ, utpote quæ bilem ex ſerpentibus & viperis extractam ad varios tàm internos quàm externos adhibent periculoſos *morbos*, eámque proindè magno vendunt pretiô.

§. 6. Dixi verò *in ſanguine* volatilia eſſe amara quod diligentèr eſt animadvertendum, non enim omnia quæ fixa eſſe ſolent in *igne* ſempèr etiam in *ſanguine* ſunt fixa: minimè, ſic enim amara difficillimè in diſtillatione per alembicum aſcendunt, cùm tamen in ſanguine ſtatum ſive rationem habeant ſubtilitatis; ſic etiam alcalia fixa omnia quæ diutiſſimè & conſtantiſſimè ulla ſine volatilizatione, ut loquuntur chemici, permanere in igne valent, ſunt tamen in ſanguine prorsùs volatilia, docente

hoc

hoc evidentér multiplicî experientiâ tàm intrà quàm extra corpus, verbi gratiâ in proliciendis ſudoribus, obſtructionibus tollendis, fluiditate in ſanguine conſervanda &c. Sic iterùm differentia interdùm alia eſt inter fixitatem & volatilitatem quæ animadvertitur in *igne* & illam quæ eſt in *aëre*, crocus enim ad ignem ſummè eſt volatilis, attamen color ille ſericorum rubicundus (Galli vocare vulgò ſolent couleur de ponſon) qui mediante ipſo comparatur, in aëre eſt fixiſſimus utpote qui colorum omnium minimæ variationi eſt obnoxius; omnia ferê præterea ſalia ſic dicta, ad ignem, volatilia licet accuratiſſimè fuerint ſecundum artem depurata aut ſublimata, ita ut fortiſſimum ſpirent odorem, valde tamen parum in aëre quàmvis nudo imminuuntur, ſed ſubſtantia eorum ma-

manet ſarta tecta licet odore ſpoliata.

§. 7. Addidi quóque bilem eſſe *ſal volatile* quoddam, hoc enim magnam conſtituere ſanguinis partem, nôrunt ii qui de chemiæ fonte ſaltem delibârunt, imò apud multos chemicos in confeſſo eſt nullum ſalem niſi volatilem tàm ex ſanguine, quàm reliquis corporis partibus poſſe elici; quàmvis nihilominùs experientia contrarium me docuerit, nam ſal quóque *fixum* (ratione ſcilicet violentiæ ignis) ex ſanguine comparari poteſt, ſi modò dextrè ſatis, circumſpectè & ſapientèr tractetur, ſed tamen (uti libens profiteor) valdè paucum, ad drachmas namque ſalis fixi quatuor acquirendas quatuor humani ſanguinis libræ vix ſufficiunt: proceſſus etiam hic tàm eſt tædioſus tàmque laborioſus & moleſtus, ut non ſine ſummo jure

jure quivis (niſi valdè curioſus fuerit) à tali abſterreri queat labore, quoniam conſtantiſſima ſimùl & accuratiſſima hùc requiratur calcinatio, aliæque obſervationes quas hìc proponere ſuperſedeo, hoc ſaltem addo quòd non planè ſit eſſentiæ *alcalicæ* inſtar aliorum ſalium fixorum vegetabilium, ſed ſimilis multùm ſali *communi* tàm ratione ſaporis quàm effectuum.

§. 8. *Urinam* denique ſi inveſtigamus quæ tàm per *renes* quàm *aliter* (non enim ſolummodò per illos ejus fit ſecretio, ſed ſummam etiam circa hanc actionem merent conſiderationem pori foris intrò ſpectantes veſicæ ejuſque *vaſa* propria) in veſicam transcolatur, reperimus eandem multò ſcatere ſale *volatili*, magnæ *aquæ* quantitate dilutô: & ſic porrò quid de cœteris in corpore ſecretis ſit ſentiendum

tiendum eodem modô procedi poteſt.

§. 9. Hæc omnia debitè jam collata oſtendunt *differentiam* quæ eſt inter bilem *flavam* & *nigram* in eo conſiſtere, quòd illa facilius quàm hæc ſecundum particulas ſuas poſſit in ſanguine ab æthere moveri, id eſt, ſubtilior ſit, adeóque quà talis tot in corpore producere obſtructiones non valeat, quot quidem hæc quæ propter *craſſitiem* & aciditatem fixam adjunctam *valdè tardè* poteſt circumagi adeóque facilius hærere: hæc autem in ſequentibus evadent clariora.

§. 10. Quæſtio hic loci, non parvi certè momenti, quam ferè oblitus eram, decidenda coincidit circa conſiderationem ſecretionis particularum, cur ſanguis ſub ratione ſanguinis in partes ordinariè non ſecernatur, ſed ſemper intra vaſa ſua circulando permaneat,

neat, nec niſi *quaſdam* de ſe emittat particulas? Ad hoc problema, quod, ut dixi, non exiguâ gaudet obſcuritate, debitè intelligendum, neceſſe eſt, ut (*primò*) animadvertamus, quòd circa primordia generationis, liquor ille viſcidiuſculus & pellucidus qui incomparabili &, quoad famam, immortali Harveo *colliquamenti* nomine in gallinarum ovis inſignitur, quique poſtea tandem ſanguinis nomen acquirit, nullo modô in initiô *rutilet*, ſed poſt aliquot, *demùm* dies hoc eſt, ſucceſſivè & pedèdentìm purpuraſcentibus lineis variegetur; donec poſtremò colorem ſuſcipit *floridè* rubicundum: (*ſecundò*) quòd ſanguinea maſſa, accuratâ methodô contemplata, minimam partem ſit rubicunda ſed ſaltem quòd hinc indè in ipſa varii ſint globuli, aut, ſi mavis, grumuli, qui

ſaltem rubicundum quendam præ ſe ferunt colorem. Hinc ſequitur (1) quòd antequàm colliquamentum illud in generatione totalitér & intimè rubuerit; ex particulis illis quæ nondum adhuc rubicundæ cônſpiciuntur, lineamenta jacta fuerint vaſorum; adeóque quòd hæ particulæ tales efformaverint poros, per quos *ſimiles* impoſterùm tranſire poſſent particulæ, (2°) quòd globuli illi ſive grumuli, nimis magni ſint quàm ut poris illis vaſorum adaptari queant: Poſtulatur itaque, quòd *chylus*, quô continuò nutrimur, quique, antequàm cum ſanguine in corde miſcetur, albiſſimô conſpicitur veſtita colore, *mox non intimè* cum eodem illo ſanguine miſceatur, ſed quòd diu circa ſuperficiem ipſius *obrepat* nec niſi tandem poſt multas & repetitas circulationes, ex continua & diver-

ſa

ſa ætheris agitatione in ſubſtantiam redigatur rubicundam, ad ſecretionem & per conſequens nutritionem, uti innui, prorsùs ineptam.

CAPUT III.

Quomodo bilis flava nonnunquàm ſecundùm colores in intensè luteam, viridem & ceruleam variet? cauſa ordinariæ ejus flavedinis, conſideratio particularum flavarum Medicis innominatarum: differentia vitellinam inter & ordinariè luteam bilem: quomodo bilis flava evadat viridis & cærulea: bilem atram etiam nonnunquam ſecundum colores & proprietates variare: explicatio problematis illius quo-

modò bilis progignitur à lacte & Saccharo.

§. 1. Flavô veſtita colore conſpici *ordinariè* ſolet bilis hepatica, ſed qui ejus color nonnunquàm etiam degenerare obſervatur à Practicis tàm in *intensè* luteum & ob magnam cum crudis ovorum vitellis ſimilitudinem, *vitellinum* dictum, quàm in *viridem*, nonnunquàm etiam *cæruleum*, nonnunquàm rurſùs alium colorem; quarum mutationum *cauſas*, utpote adhùc obſcuras & à nemine, quod ſciam, hactenùs *clarè* & diſtinctè explicatas non inutile erit hîc inquiſiviſſe.

§. 2. *Ordinaria* verò flavedinis bilioſæ cauſam eſſe mihi perſuadeo mixtionem quandam & unionem debitam particularum *ſalino volatilium* ſanguinis cum particulis ejus

ejus *oleoſis*, id eſt, ramoſis, nec non aliis quibuſdam particulis *flavis* à Medicis adhùc inconſideratis & *innominatis*, quæ ſcilicet poſt aliquot in corde paſſas attenuationes, *albedine* ſuâ, quâ primùm in chylo gaudebant, orbatæ & deſtitutæ, in *flavum* ſive intermedium quendam colorem inter rubrum & album tranſmutatæ ſunt: hæ enim *multùm* ad flavedinem bili communicandam contribuunt, & varios etiam ſimiles reddunt in corpore effectus, verbi gratiâ, in colorandis ordinariè urinis, Ictero, &c: uti hoc problema in ſequentibus, ſi DEO placuerit, ex profeſſo tractabimus, ubi ſcilicet inquirendi locus erit an color urinæ rubicundus ſempèr ſit à bile flava? Nè autem *chimæram* hìc narrare aut ipſemet tales particulas flavas innominatas *fingere* videar, proferam quid circa hunc

 con-

conceptum in *ſero* ſanguinis aliquoties expertus ſum, nec non experiri quivis alius eodem modô poterit; nunquàm ſcilicet *effundere* hos in aliud quoddam vitrum potui, quin ſemper ſubrubrum, id eſt, *flavum* apparuerit imò permanſerit: cúmque curioſitatis gratiâ filtro ex charta emporeticâ confecto illud porrò commiſiſſem, eum in finem ſcilicet, ut explorarer an etiam particulæ illæ flavæ ita ſero eſſent unitæ vel tàm ſubtiles, ut *unà* cum illo tranſirent, ſuſpicioni exſpectatus contigit eventus, tanta enim tingentium illarum particularum *copia* ei adhuc erat commixta, ut tranſcolatus liquor prorsùs fuerit *flaveſcens*, quod certè experimentum ſententiam noſtram firmô inniti pede perſuadet. Sed ut undè, digreſſus ſum, redeam: *vitellina* bilis nullam puto à flava *ſimplici* eſſe diffe-

ferentiam, niſi quatenùs *plures* in ea adſunt particulæ *flavæ*, innominatæ, plures *ramoſæ*, plures *ſalinæ* quàm in hac; quod experientiâ tàm analyticâ quàm vulgarî & quotidianâ facile evinci poteſt, adeóque non opus eſt ut de hac re plura in medium proferam.

§. 3. Sed quid dicemus de *viridi* & *cærulea*? Reſpondeo, *rarius* tales in ipſa reperiri *veſicula* fellea ſed *ſæpius* quidem contingit ipſas ex *ventriculo per os* evomi: ratiocinari itaque mecùm cæpi annon colores illi ex admixta quadam deberent oriri *aciditate*, adeóque annon *experimentô* quodam hoc poſſem explórare? quem itaque in finem bilis cujuſdam portioni, ex *anguillis* aliquot collectæ (eundem poſteà cum *bovina* habui effectum) portionem quandam *ſpiritus nitri* vulgaris (ex liquore enim *alcalico* tartari nullam

Digitized by Google

notabilem in bile oriri mutationem, aliô tempore expertus fui) commiſi; quid evenit? Dictâ ex mixtura nulla quidem apparuit efferveſcentia, nullus motus, ſed coloris flavi repentina mutatio primò in *viridem* deindè in *cæruleum* & additis adhùc guttis aliquot ſpiritus nitri in *atrum*: quod reverà maximè meam confirmabat de hac re conceptam opinionem; cùm etiam aliâ præthereà occaſione animadverterim *vomitiones* ex bile *flaveſcentes* parvô temporis tractu *viridem* acquiviſſe colorem, unà cum odore quodam *ſubacido*, dubitare amplius nolui, quìn tali in colorata bile aliquid adſit *acidi*, ſive jam ejuſmodi reperiatur in ipſo hepatis folliculo, ſive ejiciatur ex ventriculo, remanere enim facile poteſt amarities; cùm enim hæc in ea valdè ſit magna, imò tanta ut exigua ejus portio ingentem

tem quantitatem alius liquoris (ſi vel acidi) ſecùm reddere valeat amaram, mirum id nemini videri nec debet nec poteſt. Conſimilem intereà nonnihil huic meæ opinioni ſententiam invenio apud Medicum quendam Romanum nomine *Vincentium Alſarium Crucium* in Epiſt. Med. Centuria prima, dùm dicit: *vomitus illi reverà non ſunt merè bilioſi, licet ſenſui viſus tales appareant quoniam pura bilis etiam modica, albas ventriculi cruditates vel copioſas, ſimili colore inficit non alitèr ac ſi parùm croci copioſiſſima aqua inſpergas* &c. nec non apud Hiſpanum quendam Gometium Pereira qui ſequentia habet: *multa*, inquit, *rejiciuntur à ventriculo quæ colore bilem referunt praſinam & porraceam, ſunt tamen plerúnque alimenta malè digeſta & acida, undè bilis nomen verè illis competere nequit*; ſed cur auctoritates

advoco, ipſa cùm res clariſſimè per experimenta loquatur? Vid. etiam interea JOH. RHOD. obſ. Med. 53. Cent. II. poſt. OBSERV. PETRI BORELL.

§. 4. Quemadmodùm autem *bilis flava* ſecundum *colores* ſuos variat nonnunquàm ita & non raro *nigra*: prout enim hæc, plures ſecùm adjunctas habet particulas *terreſtres* & *acidas corroſivas* (reſpectu ſcilicet noſtri corporis) eò etiàm eſt *nigrior* & periculoſior, quod (nî fallor) ex §. 4. Cap. 2. imò per ſe ſatis eſſe poteſt manifeſtum quàmvis hoc fortè pluribus in *ſequentibus* eſt ventilandum.

§. 5. Antequàm autem ad bilis utriuſque in corpore *effectus* conſiderandos accedimus, problema hîc aliquod nobis explicandum occurrit: quâ ſcilicet ratione accipiendum ſit quòd *læ-*

da-

dulce, *ſaccharum* & ſimilia ſecundum vulgi imò multorum Medicorum opinionem, bilem generare poſſint? Illorum ſcilicet hæc opinio originem ſuam indè primò duxit, quòd poſt uſum lacteorum & ſaccharatorum, palatum *nonnunquàm* ſentierint ex bile amaricâſſe vel etiam animadverterint eandem ex ventriculo, per os ejectam fuiſſe: ſed uti *præcipitantér nimis* judicium ſuum proferre aſſueti ſunt, id eſt, antequàm rem clarè & diſtinctè perceperunt, ita etiam hìc ad *totam* Oeconomiam Animalem, omnéſve alias circumſtantias non attendunt: viderunt enim hoc *non ſemper* nec in *omnibus*, ſed ſaltem in *aliquibus* contingere: ratio idcircò docere illos debebat, quod ex *particularibus* non deberet formari regula *generalis*, & per conſequens attendere debuiſſent ad particula-

rem hominum illorum conſtitutionem; sic enim facile animadtiſſent vel in ipſorum *ventriculo* & *inteſtinis* latitâſſe fermentum aliquod *acido-auſterum*, quod coagulationem in hac introducendo ſecúmque acida reddendo, convulſionem in partibus illis introducat quæ efficit ut *ſursùm* bilis per pylorum in ventriculum immittatur; vel etiam in ſanguine illorum hominũm *nimis* multas adfuiſſe particulas *craſſas* adeóque ad motum *tardas*, quæ accedentibus lactis particulis ramoſis, *forte fortunâ* circa palatum hæſerunt cum aliis quibuſdam *amaris* & *flavis*: Quid autem jam dicendum eſt de effectibus ſaccharatorum, cùm nulla ab ipſis unquàm animadvertatur extra corpus coagulatio unde idcircò eundem reddit cum lacte effectum? Reſpondeo, illa tamen quàm *facillimè*

mè degenerare poſſe ad fortia ſatis acida, adeoque tunc tandem ipſam efficere coagulationem uti id quotidié obſeruant ejuſdem in INDIA OCCIDENTALI confectores; ſuccus enim ille ex arundinibus ſuis expreſſus, per diem vix ſervari quidem poteſt, quin in acerrimum mox degeneret *acetum*, quod idem ſæpè in *ſyrupis* experiuntur æſtivô tempore Pharmacopolæ. Non itaque ſemper concludéndum eſt quòd ubi bilis poſt aſſumpta quædam alimenta, percipiuntur effectus, idcircò neceſſariò ex iiſdem ſit *progenita*, nequaquàm, inquam, ſed attendendum ſedulò etiam eſt ad omnes *circumſtantias* quæ fortè ordinarium ejus *intervertere* poſſunt curſum, & ſic porrò: quod idem hic in tranſitu de *catharrhis* & flatibus; unicô monere verbo lubet, quos plerique Medici non ſine ingenti

genti circulationis ſanguinis & humorum *abuſu*, in corporibus *gigni* putant quando ſentiuntur: moneo autem hic loci ego utpote ſaniſſimâ, eundem circa effectum, ratione inſtructus sempèr in corpore ſano *adeſſe* catarrhos ſive deſluxiones, imò ſemper adeſſe *debere*, ſed non *ſiſti* vel in motu ſuo præpediri: hæc enim ſtagnatio cauſa eſt ut *tunc primum* ipſorum effectus *anima* ſentiat.

CAPUT IV.

De effuſione bilis flavæ duodenum in inteſtinum: cùr veſicula fellea ſemper ſit moderatè plena? quem uſum habet inſertio ductus bilarii obliqua: quis ejus ſit in inteſtinis effectus: an cum ſucco

co pancreatico effervescat? & an mediante illâ efferveſcentiâ chylus à fæcibus præcipitetur? Fluiditatem chylo ex bile conciliari.

§. I. Poſtquàm ſic in antecedentibus *generalia* nonnulla utrámque bilem concernentia præmiſimus rectô nunc tramite conſiderationes noſtras ad *magìs particularia* dirigimus. Primò itaque exitum bilis flavæ in inteſtina inquirendo videbimus quid ibidem loci porrò efficiat: dixi in *inteſtina*, neutiquàm enim (uti, nî fallor, apud Anatomicos hodiernos omnes in confeſſo eſt) bilis flava per ductum bilarium hepaticum, ex ſententia Franciſci Sylvii de le Boë *ad cor* adſcendit, ſed ex ipſo quemadmodum ex veſicula bilaria ſivè promptuario fel-

fellis quod ſempèr *moderatè plenum* & rariſſimè vacuum eſt, (quàmvis exempla non deficiant illud nonnunquàm vacuum fuiſſe repertum) expreſſa fluit in ductum cyſticum, qui porrò eam deducit ad ductum quendam communem dictum, *obliquâ* inſertione, tres quatuórve digitos tranſverſos à pyloro diſtante, *duodenum* in inteſtinum ſeſe immittentem & exonerantem.

§. 2. Quæret autem quiſquam, antequàm ulteriùs ad bilis inteſtinis effectus enucleandos progredimur, quámnam exiſtimem eſſe rationem quòd veſicula illa fellea ſempèr (uti mox diximus) *moderatè ſit plena*? Reſpondeo (primò) hoc non tàm procedere à *continua* bilis, per veſiculæ radices, ſequeſtratione (licet hæc conditio multum huc contribuat), quàm quidem exindè quòd fibræ quædam *cir-*

circulares) monſtrante has autopſiâ) cervicem ejus adeò coarctent ut vix humoris aliquid effluere valeat, niſi accedente *forti* ipſius veſiculæ compreſſione: (*ſecundò*) animadvertendum eſt *unicâ* vice bilem omnem non poſſe exprimi (niſi fortè motus quidam ſuperveniat vehementior vel *convulſivus* & irregularis, vel etiam fibrarum illarum circularium *relaxatio* ut ſpontè poſſit effluere, aut denique *obſtructio*) ſed ſemper aliquam ejus *remanere* portionem: veſicula enim illa, ita ad ſe invicem accedere nequit (ex defectu nempe muſculorum & ſufficientis quantitatis nervorum) ut omnem prorsùs ejiciat bilem, quod etiam facile experiri quivis poterit ſi eâdem ex veſicula bilem omnem expreſſerit, obſervabit enim eandem in capacitatem haud *multò* anguſtiorem contrahi poſſe, quàm an-

anteà obtinebat, adeóque latera ejus exiguam, per ſe, dare poſſe conſtrictionem.

§. 3. Valdè etiam *obliquè* duodenum in inteſtinum inſeritur communis ductus biliferus, quod peculiarem ſuam omninò mereret conſiderationem, quemadmodum & illud quòd orificium inſertionis illius ita conſtringatur ordinariè, ut præterquàm quod nunquam in ſectione patulum ſit repertum, *compreſſioni* etiam versùs idem valdè reluctetur: Habent enim hæc egregium ſuum in œconomiâ animali uſum, ſi enim *rectà* inteſtinum perforaretur, bilis perenni curſu *guttatim* & ferè inſenſibilitèr dictum in inteſtinum demigraret, adeóque nullam præſtaret utilitatem, eò quòd *aſueta* ſic evaderent inteſtina continuæ iſti vellicationi, quam mox ibidem

dem generare dicendum eſt; undè nullatenùs contraherentur ipſorum tunicæ, aut ad excretionem invitarentur.

§. 4. Jam veró ſiquidem *torrentû* in modum cum copia quâdam & impetu profluat, vicem præſtat clyſteris, & ſale ſuô oleoſô, id eſt pungentibus ſuis junctis cum particulis ramoſis inteſtinorum tunicam vellicando, *partim* ad excretionem fæcum ſtimulat, hoc eſt, efficit ut ſpiritus animales (hôc nomine propter ſubtilitatem à Medicis Baptizati) inter fibras illorum celeriore motu & majore copiâ ex cerebro defluant, qui adeóque interiorem inteſtinorum tunicam comprimendo, fæcibus ibidem ſtabulantibus reddunt exitus occaſionem; *partim* etiam ſuâ ramoſitate & aliquâ (quâ gaudet) Humiditate diluat, glabraſque reddat. Clarum hoc

ſatis

ſatis ſupérque reddit *obſtructio* vel pororum hepatis vel ipſius etiam ductus biliferi, impediens ut bilis ad inteſtina deplui poſſit, tunc enim alvus maximè redditur *adſtricta* fæcéſque flavô ordinariè tinctæ colore, pallidæ prorsùs excernuntur & duræ.

§. 5. Hanc autem præter utilitatem jàm à nobis recenſitam, aliam etiam comminiſci incepe-runt nonnulli: in auxilium advocando liquorem quendam, eundem in locum ſub nomine *ſucci pancreatici* ſeſe effundentem: hunc enim tanquàm acidum aliquod accipiendo, defendunt illud inter & bilem alcalinam, reſultare quandam *efferveſcentiam*, quâ mediante, cùm naturalitèr (ſic enim loqui conſueti ſunt) procedit, præcipitatio chyli fieret à fæcibus; imò multa alia & mirabilia (ſi diis placet) arcana tàm in naturali

quàm

quàm præternaturali ſtatu indè ſibi promittunt: verùm cùm effervеſcentia illa mihi planè non arrideat, pauca quædam ſaltem dicam quæ opinionem illam facile poſſunt evertere, imò eradicare. Primò enìm cùm ſucus ille *non ſemper* ſit acidus, ipſis hoc ſpontè concedentibus, ſed nonnunquàm inſipidus, nonnunquàm ſalſus, amarus &c. ſit repertus, procedere neutiquàm poteſt ipſorum concluſio, quoniam ſaporis illius *diverſitate* non obſtante ſequeſtretur ſemper à fæcibus chylus, modò non adſit vaſorum lacteorum &c. obſtructio (ſecundò) quàmvis nonnunquam exiſtat acidus, uti nemo hoc diffiteri poteſt, qui ſaltem perpenderit *qualem* eſſe ſanguinem *tales* etiam eſſe debere ab eo ſequeſtratos humores; non tamen ullam indè inferre poſſunt effervеſcentiam: alcali enim bilis valdè

valdè eſt in compoſitione ejus ligatum, id eſt variis aliis particulis ramoſis, aquoſis, craſſis &c. incarceratum, quæ efferveſcentiam omnem prorsùs impediunt; nullum etiam adferre poſſunt experimentum, quô teſtari poſſunt bilem unquàm cùm ſucco pancreatico efferveſcentiam produxiſſe; (tertiò) quid opus eſt talem obſcuram comminiſci præcipitatoriam efferveſcentiam, cùm alia dentur media clariora per quæ chylus in vaſa ſua tranſcolari appropriata, & à fæcibus ſeparari, poſſit? quod enim liquidum eſt, nonnè id ſponte ſuâ craſſiora *ſupernatat?* & quod inter craſſiora fortè hæreat liquidi, nonnè id continuâ inteſtinorum compreſſione ad ſuperſiciem exteriorem exprimi poſſit? ita ut facillimè ope velamenti inteſtinorum bombycini per oſcula lacteorum vaſorum in-

innumera, quámvis exigua, ipſorum in fiſtulam *hiantia* excipi poſſit, præſertim etiàm cùm mediante continuô corporis calore *volatilis* reddatur undè etiam multis vaſa lactea, juxta inventum magni Bilſii, rorifera appellantur: & quônam, quæſo, modô ſecundum opinionem ipſorum ſeparari poteſt chylus à reliquis fæcibus *ipſo in ventriculo* & ſic excipi per ejuſdem venas lacteas quæ à Dominis Wharton & Gliſſonio clarè ſunt in cane demonſtratæ, non quidem adeò numeroſæ ſed tamen aliquæ, ortum ſuum ducentes à fundi ventriculo, & quæ non procul ab eodem ſuffultæ anteriore omenti membranâ ad glandulam ejus majorem deferuntur, eámque ſubeunt, quam emenſæ dextram pancreatis extremitatem perreptant; deindè meſenterio ſuffultæ rectà commune receptaculum

culum verſûs progrediuntur & in idem ſeſe exonerant: quô, inquam, modô ſeparatio ibidem procedet? nullus enim illic eſt concurſus, ſaltem ordinarius, bilis cum ſucco pancreatico, ita ut multis & diverſis modis illa refutari poſſit opinio. Sufficit itaque quod ſuccus ille pancreaticus chylum & fæces diluere valeat: ita ut illemelius ſubeat oſcula lacteorum & hæ commodius poſſent excerni.

§. 6. Negari interà minimè poteſt ex bile chylum reddi *fluidiorem*, variis enim id comprobari poteſt experimentis, inter quæ unum aut alterum in ſuperioribus indicavi & adhuc indicare poſſem, modò illa pro ratione inſtituti mei non ſufficerent, re ipſâ interìm loquente, plura itaque de illis dicere ſuperſedebo, & verbum ſolummodò addam ſcili-

ſcilicet quòd, quemadmodùm omnia alcalia & oleoſa aüſteritates varias infringere valent, etiam aciditatem ex fæcum diuturniore in inteſtinis mora & fermentatione reſultantem temperet; undè quandò ſufficienti in illa deponitur copiâ, mala ibidem multa avertit.

CAPUT V.

Quomodo bilis per pylorum in ventriculum nonnunquàm immittitur & vomitu rejicitur: an bilis ſemper ex inteſtino duodeno aſcendit ubi per os ejicitur? quid vaſcula lymphatica in gulam deſinentia illùc contribuant: nec non inſertio extraordinaria ductus biliferi in ventriculi fundum.

§. I. Non rarò bilis aliquam quantitatem *vomitu* ejici, quotidiana nos docet experientia, verum circa hanc ejectiotionem multis hæſit ſcrupulus, quâſnam per *vias* bilis illùc pervenire deberet, diſtantiam enim putarunt nimìs magnam ab inſertione ductus biliferi ad pylorum, quàm ut *ex eo* hùc pertingere unquàm poſſet, impediente etiam id multum *obliquâ* ejuſdem ductus inſertione, quod facilè unà cum ipſis conceſſerim quandò ad *ordinarium* ſaltem bilis attendunt curſum: ſed rurſùs ipſos quæro quaſnam per vias, ipſæ nonnunquàm inteſtinorum fæces, uti in morbo Iliaco ſive Miserere mei non rarò hoc animadvertimus, ad ventriculum perveniant ut *vomitu* poſſint ejici? Difficultatem itaque hanc facile ſolutam illi viſuri

ſunt,

ſunt, ſi modò addendant; *primò*, quod vomitus nihil ſit quàm motus quidam ventriculi cum circumjacentibus partibus *convulſivus*, id eſt, irregularis valdè & ordinariò *major*, quô mediante nunc fundum ventriculi, nunc tota ejus moles, cum aliis circumjacentibus partibus ſúsque déque convellitur & comprimitur, ex qua convulſione & compreſſione nemini mirum videbitur quòd aliquæ etiam bilis guttulæ duodeno ex inteſtino in pylorum fortè conjiciantur, quæ ſufficere poſſunt ad magnam ſatis (uti anteá diximus) liquoris quantitatem amaritudine ſuâ inquinandam: *ſecundò* præterea attendant quod nonnunquam etiam oriri poſſit membranas inter ventriculi obſtructio quædam, vel etiam pororum aliqua detorſio in ejus vaſis ut bilis quædam particulæ ex illis

depoſitæ in ventriculum porrò tranſudent adeóque ſupervenien- te convulſione ejiciantur: *tertiò* denique opinio mea prorsùs eſt quòd *non ſemper* ex ventriculo bilis per os ejiciatur ſed nonnunquàm etiam ex vaſculis *lymphaticis* in gulam deſinentibus (quæ rariſſimè quidem à Medicis conſiderantur quemadmodum nec exiguæ illæ glandulæ ibidem exiſtentes, quæ fortefortunâ obſtructæ offam in gula hærentem æmulantur, & *difficillimè* reſerantur) fortè particulæ quædam amaricantes cum lympha eructentur; Belgæ liquorem illum vocare vulgò ſolent een Water-galletje quaſi dicere vellent bilem aquoſam.

§. 2. Quod autem non ex *ventriculo* evomatur illa bilis, demonſtrare nihil eſt facilius, immediaté enim nonnunquàm *ante* ciborum aſſumptionem *ſola* ejicitur: a-

deó-

deóque ſi ex ventriculo prodiret, reliqua in eo contenta non minùs ac illa egererentur.

§. 3. Nonnunquàm etiam, variat enim in variis & ludit in humanis Divina potentia rebus, ductus biliferus inſeritur in ipſius ventriculi *fundum* aut etiam aliquam pylori partem undè bilis facillimè ſuperveniente aliquâ convulſione evomitur; quemadmodum ubi ad *jejuni* inteſtini finem (quod nonnunquàm etiam contingere Anatomica inſpectio docet) continuæ oriuntur per anum *dejectiones* bilioſæ: Ex quibus omnibus ſimùl collectis ratiocinationibus ſufficientér (nî fallor) intelligi poteſt quot & quibus modis bilis hæpatica evomi poſſit.

CAPUT VI.

Sententia quorundam de hepatis à putredine per bilem præſervatione proponitur: quid ſit putrefactio & undè dependet tàm in corporibus ſtabilibus quàm fluidis: an corpora quæ corrumpuntur tendunt ad annihilationem? quâ ratione accipi poteſt bilem viſcus hepatis à putredine vindicare.

§. 1. Nonnulli qui paulispèr *ſupra* vulgus ad Oeconomiam Animalem attendere velle videntur, cùm ſanguinis *arterioſi*, utpote magis *venoſô* fluidi, vividî & calidi influxum (docente hoc continuô in ipſis

ipſis exiſtente *pulſu*, qui in venis, niſi *pulmonalem* excipere velis, nullus eſt, *partìm* quòd particulæ ſanguinis *ſubtiliores* quàmplurimæ per longitudinem arteriarum *valdè* poroſarum tranſierint, *partìm* quia venæ ex *anguſto* terminantur in *auguſtum*, conditione hâc in arteriis exiſtente contrariâ) putrefactiones in corpore, quæ ceſſante vivido hoc influxu contingere vulgò ſolent, avertere poſſe animadverterint, quæſtionem moverè cæperunt cur hepatis viſcus putredini ſæpiùs non ſit obnoxium, quàm quidem vulgò obſervatur, *exili* ſaltem cùm gaudeat *arterioſô* vaſe, proportione ad canalem illum ampliſſimum habitâ, quem poſſidet à *vena porta*: præſertìm etiam cùm arteria illa ſanguinem non ipſum hepatis in parenchyma ſed vaſorum duntaxat illius tunicas diſtribuat? cúmque aliâ oc-

occaſione animadverterint *amara* corporum putredinem arcere poſſe, docente id præparatione *Mumia*, ſuſpicari cæperunt, an eadem ex bile flava utpote valdè amara præcaveri queat; quâ autem ratione hæc præcautio debeat intelligi paucis, hoc in capite diſquirere in animum induxi, poſtquàm tamen nonnulla eſſentiam putredinis, valdè (meherclè) obſcuram tangentia præmiſero.

§. 2. Corruptionem corporum ſive eorundem putrefactionem, conſiſtere in partium anteà unitarum *disjunctione* ſive reſolutione, omnium, nî fallor, opinione ſancitum & ſtabilitum eſt axioma, verùm quomodò eadem contingat, non omnibus æquè clarum eſt & perſpicuum, cùm non ubique ad omnia (ſaltèm præcipua) ejus phænomena attendatur: ante om-

omnia itaque (ut ipſam rem ſine multis attingam ambagibus) intelligendum eſt quòd materiæ omnis *variatio* (adeóque etiam putrefactio) totaliter à *motu* dependeat *locali*, & quod citra hunc (tanquam cauſam ſine quâ non) nulla unquàm in illa oriri poſſit varietas: *unaquaque enim res, quantum in ſe eſt, ſemper eodem in ſtatu permanet, donec à cauſa alia externa deturbatur aut deſtruitur*; dixi autem *varietas*; quam tamen non eò ſenſu acceptam volo, quaſi *unam eandémque* diffiterer totô in univerſo eſſe materiam, quatenùs per unicum illud à nobis dignoſcitur, quod ſit *res extenſa*, hâc enim ſententiâ nihil eſt certius, ſed ut omnes omnium corporum (quoad externas figuras diverſóſque eorum effectus) mutationes ex eo ſolo dependere demonſtrem, quod ſint *partibilia* adeóque ſe-

cundum eaſdem illas ſuas partes mobilia: uti hoc innuere etiam, quanquàm obſcurè nonnihil, videtur Pindar. Nemeor. ode ſextâ, quando ſequentem in modum canit,

UNUM, hominum, UNUM Deorum genus,
Ex Una námque reſpiramus
Matre, utrique:
Sed diſtinguit omnia ſeparata
Potentia.

juxta dictam enim regulam phænomenon quod nunc præ manibus habeo, ſufficientèr clarum efficere ſtudebo & perſpicuum. Addidi etiam verbum *locali*, nullus enim, præter hunc, alius motus ſub cujuſpiam cogitationes (meâ quidem ſententiâ) rectè cadere poteſt, adeóque credibile non eſt ullos unquàm homines fuiſſe repertos qui *ſerio* talem negaverint vel ſaltem in dubium

vo-

vocârint ; quámvis non negem ſuô tempore repertos fuiſſe SOPHISTAS quoſdam, qui contra eundem perfractè ſolebant cavillari, inter quos etiam unus fuit nomine DIODORUS, ſed qui aliquando lepidô fatô credere didicit, reverà nullum præter localem alium dari motum, cùm enim aliquandò humeri ſui luxati reſtituendi gratiâ celebrem ſui temporis Medicum HEROPHILUM adiiſſet, hic jocari cum ipſo aggreſſus eſt dicendo, bonô eſto, mi Philoſophe, animô, non enim fieri potuit ut *locô* ſuo humerus tuus emôveretur, nullus enim datur (tuâ opinione) motus localis, adeóque aut emotus eſt locô in quo erat (ſic enim Sophiſta ratiocinari vulgò ſolebat) aut quô non erat; atqui neque in quo erat, neque in quo non erat, ergò emotus non eſt: ſed ille cùm ſe hâc

ratione prorſùs devictum conſpiceret, ſeriò Medicum deprecatus eſt ut manum ad reſtitutionem, poſthabitis argutiis pluribus, admitteret.

§. 3. Si itaque primò ad *ſtabilium* corporum attendimus putrefactionem, animadvertimus, primò ea quæ *duriora* ſunt, id eſt, quorum particulæ *firmiorem* inter ſe ſitum habent & connexionem, eò minùs putredini eſſe obnoxia, eò enim difficilius poſſunt moveri & ſeparari: undè deduci debet auri & adamantis difficillima (ſi non impoſſibilis) ſecundum quaſvis ſuas particulas ſolutio, quæ fortè cauſa fuit ut adamas tale acquiſiverit nomen, utpote quod componitur ex *α* privativo & *δαμάζω* domo; quaſi indomabilis ex eo quod nulli cedat materiæ: *ſecundò* quò ſimpliciora ſunt, hoc eſt, quò minus diverſis, ratione ma-

magnitudinis, figuræ & pororum, ſunt contexta particulis, eò quóque minùs corrumpi, non enim ſimplex, ſed *diverſus* in ipſis ad putrefactionem requiritur motus; *tertiò* quò magis ſunt particulis *humidis aëreis* valdè flexibilibus & mobilibus expoſita, eò celerius corrumpuntur; ſic enim lignum extra aquam & aërem humidum nunquàm putreſcet, nec ferrum rubiginem contrahet: ſic etiam fructus varii *excluſô* ab illis aëre per integrum annum ſarti tecti permanere valent & à corruptione liberi; *quartò*, denique *non omni* tempore æquè corpora corrumpuntur; quod præter rationem etiam comprobat experientia, *æſtivum* enim tempus, corporum putrefactioni magis aptum eſt quàm *brumale*, calidum quàm frigidum: quæ phænomena omnia, ſimùl ad rationis veræ incudem

dem revocata nobis ſuggerunt quòd quandò particulæ lubricæ ſive plicatiles, poros corporum *poſſunt* ingredi & in iiſdem *hærere*, continuâ ipſarum *ſed diverſâ* agitatione corporum pori ita dilatentur, emolliantur & concutiantur, ut occaſio ætheri concilietur plus ſolitô perruendi, adeóque ſensìm nonnullas corporum particulas de locô ſuo deturbandi, quæ deturbatæ, cùm etiam magnam habeant vim particulas alias circumjacentes concutiendi (ad motum enim jamdudùm ab æthere concitatæ ſunt & diviſæ) easdem etiam de loco ſuo expellunt, undè tandem totalis oritur ruptio & diviſio, hoc eſt ipſa putrefactio. Intelligi hinc, in tranſitu, facile poteſt quâ ratione per ſalia carnes à *putredine* præſervari ſolent: præterquàm enim quòd nimiam carnium humiditatem tollant,

lant, particulas lubricas ex ipſarum poris extrudendo, *paxillorum* etiam inſtar (quod indicat figura ipſorum teres & rigida) intruſa, efficiunt, ut ipſarum partes non facilè ab æthere aëris vel aquæ poſſint *inordinatè* concuti & divelli; niſi tandem poſt longum aliquod tempus, quandò ſcilicet æther continuò ſpicula illa tamdiu adegit, ut ſeparatio aliqua ſuborta ſit; ſic enim non obſtante ſalis rigiditate carnes facile corrumpuntur, imò ex ea non rarò eorundem corruptio *promovetur.*

§. 4. Fluidorum corporum corruptio non multùm ab ea quæ fit in ſolidis ſive ſtabilibus, differt, ſed oritur quandò non ſufficiens adeſt quarumcúnque particularum eadem componentium in omnem dimenſionem motus, undè fit, ut eædem ſeceſſum ab invicem faciant, & volatiliores, relictis craſſiori-

ſioribus, *caput quoddam mortuum* conſtituentibus, avolent: in qua volatilium fuga conſiſtit vulgo liquorum turbata mixtura: ſic ſpiritus vini aëri expoſitus ſemper manebit incorruptus, quamdiu volatilia ejus non avolârunt, quæ motum debitum aliis craſſioribus communicant; idem etiam contingit in ſanguine, ita ut ſummè impediatur fluidorum (loquor de compoſitis) putrefactio à motu valido, ſive hic externus fuerit ſive internus, undè tritum illud

Et vitium capiunt ni moveantur, aquæ.

§. 5. Dùm autem de corporum loquimur corruptione, ecce occaſio adeſt innuendi quod ſecundum ea quæ jam dixi facillimum ſit intellectu quid reſpondendum ſit ad quæſtionem illam: an corruptionem corporum ſequatur to-

talis

talis eorum interitus & *annihilatio*? ſcilicet quòd talis annihilatio, *nulla* in univerſo detur poſitiva, nec etiam *ulla* dari poſſit, ſed eorundem ſaltem, ſecundum magnitudinem, figuram & poros *immutatio*: Deus enim cùm *non ſolùm* in ſe ipſo ſit planè *immutabilis*, ſed etiam ſemper, modô quodam quàm maximè *conſtanti*, hoc eſt, *unicâ* ſempérque eâdem & ſimpliciſſimâ actione omnia *ſimùl* intelligat, velit & operetur, impium certè foret dicere, Deúmque inconſtantiæ arguere, quòd corpora quæ primordiis in generationis mundi tanquàm bona creaverit poſteà annihilaret, ſive efficeret ut extenſum fieret non extenſum, quod manifeſtam involvere contradictionem nemo non videre poteſt; ſed de his ſatis: videamus nunc quâ ratione bilis flava corruptionem & putrefactio-

ctionem hepatis præcavere aliquatenùs poterit.

§. 6. Quòd ratione ſui ſalis, eo quô *paragrapho tertiô* hujus capitis diximus modô, hepar à putredine defendat, non equidem *adeò* videre poſſum, cùm expoſitum aëri non ſit nec humiditas in eo diſſolutionis aliquid producere poſſit, quia ibidem ordinariè non *hæret*, quòd ad putrefactionem requirebatur, ſed mediante continuô corporis calore poros ejus *tranſit*: potius itaque quatenùs ſal ipſius volatile ſanguini in hepate admixtus *fluiditatem* debitam in eo conciliare poteſt adeoque obſtructiones ex craſſitie & ſeceſſione particularum ſanguinis oriundas impedire, aliquatenùs dici poteſt deſtructor eſſe cauſæ putrefactionis, ſed ſufficientes tamen aliæ adhuc dantur cauſæ quæ illum poſſunt impedire, de

qui-

quibus nihilominùs hic loci nihil.

CAPUT VII.

Lienis conſideratio: cur non obſtantibus multis ejus magniſque arteriis, multis magniſque nervis particulæ terreſtres & acidæ in eo ſecernantur? quorsùm feratur liquor in liene ſequeſtratus: an per ductum pancreaticum mittatur in duodenum inteſtinum. An per venas hæmorrhoidales aliquid à liene ſequeſtretur? an in liene ſanguis fermentetur & melioretur? an lien ſit ſedes animæ ſenſitivæ? cur lien, licet multis magniſque gaudeat

deat nervis, obtuſi nihilominùs ſit ſenſus?

§. 1. Conſiderationes meas ad ſuperſtites bilis flavæ in corpore effectus ulterius extendere non conſultum duxi antequàm etiam particularia nonnulla *lienem* tangentia paulò accuratius inſpecta fuerê. Demonſtravi in antecedentibus quomodo *hepar* paucas valdè in ſe ſparſas habeat arterias, multas verò venas, hic loci nunc occurrit lienis viſcus quòd *multis magnis* que gaudeat arteriis, imò *quintuplò* (quemadmodum id obſervat Fredericus Oſwaldus Grembſius) plures venis, nec non prætereà multis magníſque *nervis*: dixi etiam in ſuperioribus quámvis brevitèr (nec enim tunc debitus plura hac de re dicendi erat locus) *bilem atram* eatenùs

tenùs in eo dici poſſe hoſpitari quatenùs *acidæ* nonnùllæ ibidem & *terreſtres* ſanguinis particulæ ſequeſtrantur (experientia enim docet lienem denudatum, ſi cum lacte dulci coquitur, non alitèr ac cerevisiam acidiuſculam in hoc coagulationem aliquam introducere) ſed attendendum tamen eſt pauciores quidem tales ſanô in ſtatu ſecerni, id eſt, quandò *non nimis* in ſanguine abundant quàm aliàs uti aliô in locô inferiore demonſtrare animus eſt: interìm facile quis quæſtionem formare poterit *cùr non obſtantibus illis arteriis quibus gaudet lien & nervis quam plurimis* ſubtilem liquorem adferentibus & per conſequens agilitatem magnam cauſantibus, *nihilominùs tamen in liene ſequeſtrentur acidæ & terreſtres particulæ?* Reſpondeo, *primò*, attendendum eſſe ad ea quæ ſuprà de particulari quorúmvis viſcerum con-

conſtructione ſecundum diverſitatem pororum loquutus ſum, *ſecundò*, intelligendum eſſe ſanguinem in liene multum habere temporis ad particulas illas terreſtres ejiciendas, propter magnitudinem ſcilicet & multitudinem arteriarum; *tertiò*, animadvertendum eſt nervos laticem ſuum ſubtilem & vividum, haud lienis in *arterias*, ſed proprios ejus immittere *tubulos*, adeóque communicari *tunc demùm* particulis ſecretis, ad celeriorem illis adferendum motum ſine quo (uti anteà etiam innui) facillimè hæſum irent: hìnc etiam ratio eſt petenda cur vix ullum viſcus in toto corpore (exceptô corde) minùs ab obſtructionibus offendi vulgò ſoleat ipſô liene.

§. 2. Verùm ex illa noſtra objectione, alia rursùs minoris haud momenti efformari poteſt: & quidem contra illud quod dixerim ſan-

ſanguinem *multum habere temporis* in liene ad particulas terreſtres & acidas in ipſum ejiciendas; regeri enim mihi poteſt illum *multò diutius* in hepate remorari quàm liene cur itaque non in hepate potius ſecernuntur quàm in liene? Reſpondeo *haud ſolam* ſufficere diuturnitatem & moram, ſed præcipuè etiam intereà *validum* motum qui in hepate neutiquàm talis eſt (uti vidimus) ac in liene; undè facile patet non niſi *ſubtiliores* in hepate poſſe ſecerni, & in liene, ubi magnus adeſt ſanguinis propter arteriarum magnitudinem & multitudinem motus, facillimè etiam ejici poſſe *craſſiores*, hoc eſt, terreſtres & acidas.

§. 3. Quærat viciſsìm alius tertiam tanquam per objectionem *quorsùm ferantur ſequeſtrata illa in lienem particula*, nulla cùm in ipſo detur ampla cavitas quemadmodum

dum quidem in hepate, in qua ad uſum aliquem poſſint reſervari? Reſpondeo, talî quadam veſiculâ tanquam promptuariô *non opus* eſſe, ſed ſufficere quòd particulæ illæ lienis in tubulos ſecretæ per eoſdem tandem redeant ad *vaſa lymphatica* & ſic his mediantibus, poſtquàm liquorem ſuum in receptaculum exſpuerunt commune, perveniant rursùs ad ſanguinem, nec enim aliovorsùm ferri poſſunt, quámvis id voluerunt auctorum nonnulli qui eas *partim* ad ventriculum per vas breve, *partim* per ductum pancreaticum, in inteſtinum duodenum afferri contendebant, quâ etiam occaſione ductum hunc vocabant *melancholidochum*, quaſi pancreas veſica bilaria eſſet lienis, eundemque huic præſtaret uſum ac alia illa, quam ſuprà vidimus hepati.

§. 4. Sed quemadmodum *nihil* à

à liene ad ventriculum ferri ſuprà demonſtravi, ita etiam ductus hic pancreaticus originem ſuam nullatenùs lieni debet ſed propriæ, per quam tranſcurrit, glandulæ, nullaque vaſcula ſunt alia aut plura, quæ humorem quendam ab illo ferre poſſunt, cùm venæ lienis tranſcurrant ad parenchyma hepatis & vaſa ejus lymphatica (uti §. præcedenti dixi) ad magnum chyli receptaculum & poſteà ad cor, non verò ad pancreas: ita ut præter hæc duo vaſorum genera nulla ſint quæ aliquid à liene poſſunt *avehere*, cùm arteriæ liquores ſuos ad partes advehant non verò ab illis avehant: prætereà *exſectô* licet totô *lienis* viſcere, magnam nihilominùs quantitatem colligere poſſumus ſucci pancreatici, veluti id autopſia nos docere poteſt, quod non fieret ſi ſuccus ille à liene eſ-

ſet derivandus; quæ itaque res cùm ſic ſeſe habeat, non eſt quòd quiſquam amplius credat aliquid à liene in ductum vehi pancreaticum.

§. 5. Nec eſt quòd quiſquam rursùs contendat *venas hæmorrhoidales*, quibus gaudet inteſtinum rectum æquè ac arteriis hæmorrhoidalibus, ſanguinem craſſum, fæculentum & nigrum *ex liene* tranſportare; *primò* enim hæmorrhoidales *externæ* nec à vena porta nec à ramo Splenico progrediuntur, ſed à venæ cavæ ramo epigaſtrico, adeóque nihil commercii habent cum viſcere lienis, hoc eſt, vaſa ejus emunctoria eſſe nequeunt: *ſecundò* hæmorrhoidales *internæ* progrediuntur quidem *nonnunquàm* à ramo ſplenico ſed tamen nunquam omnes ſimùl, & licet vel à ramo ſplenico omnes originem traherent, fieri tamen nequit ut à *liene* quicquam rapiant, cùm jux-

juxta leges circulationis, ſanguis feratur à *capillaribus* hæmorrhoidalibus verſùs ramum ſplenicum, non verò à ramo ſplenico ad inteſtinum rectum. Fateór quidem vaſa hæmorrhoidalia nonnunquàm tumere, aperiri, ſanguinémque emittere craſſum, atrum & fæculentum, uti hoc ſpeciatim in Praxi animadvertimus circa hæmorrhoidum dolores, ſed idcircò tamen ille non eſt à liene deducendus, verùm potiùs dicendum quod ſanguis univerſalitèr peccans craſſus & auſterus obſtructionem ibidem fecerit adeóque vaſa diſtendat, corrodat aut rumpat, ut ſic magna nonnunquàm ſanguinis evacuetur copia.

§. 6. Certum itaque eſt particulas, lienis in tubulos innumeros ſecretas, rurſùs ad ſanguinem mediantibus vaſculis lymphaticis copioſis amandari &

 non

non aliovorsùm: undè facile diſcindi poſſunt variæ circa uſum lienis inſtitutæ quæſtiones & controverſiæ inutiles, quas tamen omnes explicare non patitur inſtituti mei ratio, dicam ſaltem quid ſentiam de opinione illa, ſtatuente *ſanguinem in eo fermentari & (barbarô ut utar vocabulô) meliorari*: opinor ſcilicet (primò) nullô modô *opus* eſſe tali ſanguinis in liene fermentatione cùm ſufficienter hæc in corde peragatur, quatenùs ibidem validè atenuatur; (ſecundò) puto nullo modô *poſſe* ſanguinem in liene fermentari, nam intra vaſa ſua permanet ordinariè & permanere ſemper debet *quà talis*, adeòque nullas in partes ſolidas (exceptô unicô corde) tanquàm talis deponitur, undè facile intelligere quivis poteſt eum nullô modô in liene fermentari, cùm nullæ ipſi ex liene communicari imme-

mediatè poſſint particulæ, quæ fermentationem quandam cauſari valerent: Certum quidem eſt particulas illas quæ parenchyma lienis pertranſierunt, *diverſitatem* magnam acquiſiviſſe quoad ipſarum magnitudinem, figuram & poros, adeóque quandò ad ſanguineam maſſam perveniunt, diverſitate ſuâ ibidem diverſum cauſari motum, ſed in ſè tamen inferri nequit ſanguinem in liene fermentari, quòd ferè idem eſſet ac lieni cum veteribus ſanguificationis tribuere velle gloriam: Non eſt quòd dicant ex morbis lienis multis, verbi gratiâ, tumore, Schirrho aliiſque ejus obſtructionibus ſanguinem reddi tardum & indiſpoſitum, cùm ſimili eorum in conceptu *petitio* lateat *principii* & *ſophiſma non cauſa pro cauſa*; ſanguis enim ipſe ille eſt qui indefinentèr & *indifferentèr* alluit tàm

lienem quàm alias omnes corporis partes, adeóque quando multis particulis *craſſis* & terreſtribus auſteris eſt onuſtus non mirum eſt ejuſdem humores multas in liene, veluti in aliis partibus, facere obſtructiones, quæ cauſæ eſſe poſſunt tàm tumoris quàm Schirrhi: ſed ubique fere ſic veterum in ſcriptis tales dantur perverſæ ratiocinationes: quandò enim *duo* vident phænomena ſe mutuò concomitantia, aſſiduè judicant unum alterius eſſe cauſam, cùm tamen ambo dependeant ab aliquò *tertio* tanquàm cauſa; ita quandò lac in mulierũ mammis deficit, ſimulque adſit *menſium* obſtructio; putant hanc eſſe cauſam defectus lactis; cùm tamen utriúſque morbi cauſa ſit conſtitutio ſanguinis & humorum craſſa, viſcoſa, auſtera &c: ita ut facile hinc corruat tota ipſorum de morbis per *Sympathiam* vel *Idiopathiam*.

thiam doctrina ut & alia ipſorum varia figmenta quorum nunc meminiſſe tædet: Verbum ſaltem unum aut alterum addam quod explicare poterit quæſtionem illam; cur ſcilicet *ii qui ſanguine gaudent craſſo terreſtri & acido, majorem vulgò habeant lienem, cùm nihilominùs reliquæ corporis partes minuantur & extabeſcant?* undè quóque Imperator TRAIANUS fiſco illum comparavit publico, quia quemadmodum hoc diteſcente populus depauperatur, ſic quóque liene augeſcente corpus minuitur: Auſteri enim & terreſtres humores, obſtructiones & coagulationes in ipſo facientes pariunt ejuſdem tumorem adeóque majorem molem dùm intereà acredo ipſorum reliquarum partium ſtamina abradit & conſumit &c.

§. 7. Non eſt quòd tempus meum perdere aggrediar in proli-

ræ examinanda eorum ſententiâ, qui lienem ſtatuunt *animæ ſenſitivæ organum*, ſive pro ſede *Archæi* cujuſdam determinantis actiones vitales alterius cujuſdam animæ in *ſtomacho* reſidentis; cùm enim ſimilia ſtatui neutiquàm poſſint niſi ab hominibus ſanâ mente prorsùs carentibus & omnia quæ vel in buccam ipſorum venerit, ante debitam penſitationem effutientibus, ſponte ſuâ quidem decidunt. Sic puerile etiam eſt & infra Philoſophi, meherclè, dignitatem dicere Matrem Naturam, præ cæteris partibus lienem atrô colore & caligine obduxiſſe, quaſi eundem *celare* & in latebris latere voluit ad præclara multa in corpore producenda ſimiliáque inania plura; nulla enim cùm talis detur Naturæ cujuſdam providentia ſpecialis, nihil etiam cuiquam effatô ſuo ridiculô ſignificare poterunt.

§. 8.

§. 8. Antè, verò, quàm lienem relinquo, méque ad alia confero; quæſtionem etiam illam decidere lubet, cur ſcilicet lien *obtuſi* valdè ſit ſenſus cùm tamen ſatis *multos* habeat per ſubſtantiamſuam diſperſos nervos, quos *inſtrumenta* eſſe vegeti ſenſus, apud omnes eſt in confeſſo? Reſpondeo itaque *non ſolam* ſufficere nervorum in partibus quantitatem ad ſenſum *acutum* in anima introducendum, ſed potiſſimùm hùc requiri (primò) ut nervi ſint *tenſi*; ſic enim chorda tenſa acutiorem nobis exhibet ſonum quàm flaccida: (ſecundò) ut, quantum fieri poteſt, ad lineam currant *rectam* nec multis gaudeant ambagibus, aliás enim intermediô itinere motus ipſis communicatus diſpergitur, ita ut minùs vividè animæ poſſit exhiberi; quæ itaque requiſita cùm ambo in liene deficiant, docente

hoc evidenter ipſâ autopſiâ, obſcurum amplius eſſe nequit, cur obtuſi ſaltem ſit lien ſenſus.

CAPUT VIII.

Diviſio utriuſq; bilis veterum in alimentariam & excrementitiam, duplicem in corpore dari nutritionem oſtenditur: qua ratione bilis, aliquid ad nutritionem ſpirituum animalium contribuere dicenda ſit: quales eſſe debent particulæ ad nutritionem partium ſolidarum concurrentes.

§. 1. Directô nunc tramite propero ad perpendendum quô ſenſu quibuſque modis utraque bilis præter recenſitos etiam diverſos alios in corpore tam ordinarios quàm extrordinarios ede-

dere

dere dici rectè debeat & primò quidem examinaturus ſum an ullatenùs ſecundum Veteres (qui eandem dividebant in *alimentariam* & *excrementitiam*) corpus noſtrum nutrire valeat.

§. 2. *Duplicem* autem in corpore ſtatuo nutritionem; unam ſcilicet & quidem *præcipuam* ſpirituum, ſic dictorum, animalium, alteram partium ſtabilium ſivè ſolidarum: præcipuam autem dixi ſpirituum, cùm enim valdè ſint ſubtiles & ad motum faciles (uti id ſuperfluè ipſorum teſtantur effectus & inviſibilitas) adeóque ſphæram ſuam debitam intra quam moveri poſſunt ſemper quæritent; hinc continuò per poros corporis ſive meatus, quibus ſcatet, innumeros, ipſorum quamplurimi auras petunt & ita præſentiâ ſuâ illud defraudant languidúmque reddunt: quod poſt diuturniorem aliquantò fa-

mem vulgò animadvertere ſolent homines qui exindè quaſi animô linquuntur, & Belgæ tunc dicere ordinariè ſolent ick ben ſoo vlaeuw dat ick haeſt van my ſelven val, of hier neder-ſijgh; ſubtiliores enim ſanguinis partes qui eundem debitô in motu & mixtura conſervare fideliter ſolebant, jam dudùm ex corpore avolârunt: contrà verò cùm partes ſtabiles & ſolidæ juxta ſe invicem quieſcant (per quietem enim ſolam ſunt ſtabiles uti id ſolidiſſimè ſimùl ac ſubtiliſſimè innuit Nobiliſſimus & Acutiſſimus Des Cartes principiorum ſuorum Philoſophiæ parte ſecundâ articulô quinquageſimô quintô ubi dicit, *nullum glutinum excogitari poſſe, quod particulas corporum firmius inter ſe conjugat quàm ipſorum quies*) hìnc permanere etiam facilius ſuo poſſunt in ſtatu quàm illi qui irrequietô hìnc indè modô

dò aufugium petunt: uti hoc jucundè conſpici poteſt quandò vel ipſe halitus vel etiam calidior aliqua manus terſum in ſpeculum aut metallum aliquod politum impingit; notabilitèr enim ex tranſeuntibus undique per poros particulis inquinantur & inficiuntur.

§.3. Quatenùs itaque ſpirituum illorum in corpore nutritio nihil eſt niſi continua particularum valdè ſubtilium ſuppeditatio, cujuſcunq; demùm figuræ fuerint particulæ illæ ſubtiles, eatenùs bilem utramq; (quatenùs ſcilicet diverſæ ad compoſitionem utriuſque in hepate & liene concurrentes in ſanguine præſentes ſunt) ad nutritionem multum conferre facile concedo, modò particulæ iſtæ ſufficientèr attenuentur & dividantur.

§.4. Verùm ad nutritionem partium ſolidarum, tanquàm talem, certè nè hilum quidem contri-

tribuere valent bilis particulæ utpote quæ multò aliâ & *abſilla* planè diverſâ procedit ratione; his enim continuò quid debet apponi aut ſaltem nihil auferri, ſi modò debitô manere debent in ſtatu: atqui in antecedentibus ſufficientèr jam demonſtravi bilem utrámque plurimas habere particulas *acuminatas* & *ſcindentes*, hoc eſt ſalinas & acidas, quas molem partium texturam conſervare non poſſe, ſed potiùs deſtruere, quivis vel in Philosophia & Medicina novitius hoſpes animadvertere poterit; hæ enim particulæ illæ ſunt quæ quandò in ſanguine, propter nimis diuturnam famem (utpote quæ juxta proverbium bilem in naſum ciet) aut aliam quamcúnque ob cauſam, nimis abundant & molliores corporis ad partes perveniunt, ipſarum ſemper ſtamina abradunt;

quod

quod Hollandi vocant **op ſijn ſmeerte teeren.**

§. 5. Requiruntur itaque ad debitam partium ſolidarum nutritionem nec acidæ nec ſalinæ particulæ ſed tales quæ *leni* ſuâ *ramoſitate* & flexilitate, poris partium variè poſſunt accommodari & ſuperficiebus ipſarum applicari, quales ſunt blandæ oleoſæ, hoc eſt quæ blandè ſaltem juxta ſe invicem *repunt*: oleoſæ inquam, nam humidæ cùm nimis ſint glabræ & anguillarum inſtar lubricæ, eâdem quâ poros irruerunt facilitate, rursùs etiam elabuntur, quod certè non requiritur ſi aliquid partibus apponere debeant, quietem enim (uti mox monui) *aliquam* hùc concurrere neceſſarium eſt.

§. 6. Nolo me prolixius in toto nutritionis negotio extendere, ad inquirendum ſcilicet quâ ratione tàm diverſi generis in corpore

pore noſtro partes, verbi gratiâ, caro, adeps, oſſa, ungues, pili, cartilagines &c. ex uno eodemque procreantur & nutriuntur chylo, ſponte enim vela hic contraho; ſufficiet etiam (meô quidem judiciô) hic demonſtraſſe particulas aqueas, ſalinas, (inter quas etiam ſunt amaræ) & acidas ad nutritionem, *quatenùs talem*, partium ſolidarum neutiquam contribuere: dixi autem, quatenús talem, aqueæ enim, ſalinæ & acidæ (modò *non nimis* acutæ) particulæ in tantum etiam aliquid ad nutritionem peragendam concurrunt, quatenùs aliis ramoſioribus partim inſerviunt pro vehiculo, partim ipſis viam præparant ad partium nutriendarum poros ingrediendum ſeſeque ſuperficiecculis ipſarum applicandum.

CAPUT IX.

Bilis flava an cauſa iræ? quale ſit commercium mentis cum corpore: paſſiones animæ præcipuè oriri ab objectis externis: quomodo oritur ira: phænomena varia iræ explicantur: ſanguinem multô ſale volatili refertum cauſam eſſe poſſe ſecundariam iræ: homines ab ira quomodo evadant inſani?

§. 1. Quis Medicorum eſt qui non novit cauſam vulgò *iræ* pronunciari *flavam* bilem? nimis ſcilicet tritum eſt illud effatum, quàm ut quiſquam id ignoraret: hinc verſiculi illi ridiculi

Cor

Cor ardet, Pulmo loquitur, Fel
commovet iras,
*Splen ridere facit, cogit amare
Jecur.*

Verum tamen ſi rem acu tangere aggredimur, animadvertemus rurſus bilem *quatenùs bilem* neutiquàm eandem producere poſſe; neutiquàm enim (conferantur ea quæ ſuprà monui) ordinariè ad ſanguinem pervenire poteſt, ut quidem opinati ſunt Auctorum nonnulli, adeóque nullos in ſanguine dare poteſt effectus, ſed error in eo ſaltem latet quòd *totum* ſumpſerint compoſitum pro aliqua ejus *parte*, præſenti enim hoc in capite eatenùs edictum illud verum eſſe demonſtrare animus eſt, quatenus *ſal volatile* ad bilis in hepate compoſitionem concurrens, valdè in ſanguine prædominatur: juxta hoc enim ſal. vol. prædominium paſſionem illam animæ

nimæ quæ *ira* vocatur facilius reſultare videbimus, ſecundum tritum illud, commotiones animæ ſequuntur temperamentum plerúnque corporis.

§. 2. Quò verò demonſtrationis meæ filum abbreviare nonnihil poſſim, pauca nonnulla aſſumam tanquàm jamdudùm *ſolidè* demonſtrata & ſtabilita (nec enim ad hunc pertinent locum ea ut jam demonſtrem) reverà ſcilicet hominem conſtare ex *mente* & *corpore* & reverà tale inter hoc & illam eſſe *commercium* & vinculum (quamvis ſecundum eſſentias ſuas totô differant cœlô) ut certas illius cogitationes ſequantur certæ ſpirituum animalium in hoc determinationes, & vice verſâ certas hujus motiones, certæ in ea mediantibus iiſdem ſpiritibus & glandulâ pineali cogitationes; quemadmodùm hâc de re elegantiſſimè profectò

fectò ratiocinatur Philoſophus il- le noſter præclarus Des-Cartes Epiſtolarum ſuarum parte primâ, Epiſt. 25. ad Dominum Chanutum, ubi dicit, ex eo quòd animæ noſtræ ea ſit natura ut corpori uniri potuerit, hoc etiam habet proprium ut cogitationum ſuarum quælibet poſſit quibuſdam corporis hujus motibus aut diſpoſitionibus ita adjungi ut eædem diſpoſitiones in illo aliàs redeuntes eandem in anima cogitationem reducant; & viciſsìm ut eadem cogitatio recurrens præparet corpus ad eandem diſpoſitionem accipiendam: hæc enim omnia cùm ſint certiſſima, nemo (ut autumo) niſi forſan veræ Oeconomiæ Animalis ignarus, ea iſit inficias; me itaque ad clariorem iræ explicationem confero.

§. 3. Non autem ſollicitè me hic in componenda quadam iræ

defini-

definitione cruciabo; cum id nec opus aut neceſſarium, eſſe exiſtimem; hoc ſaltem certum eſt quòd in hominibus aliô planè ſeſe habere debeat modô quàm brutis animantibus, quæ cogitatione prorſùs omni carent: certum etiam eſſe mox dixi quòd prout ab objectis *externis* ſpiritus animales per cerebri *ventriculos* obvolitantes variè moventur, variæ etiam in mente (domicilium ſuum & ſedem immediatam in glandula *pineali* poſſidente) oriantur impreſſiones, variæ paſſiones. Addidi verò ab objectis externis: quandoque tamen (uti Excellentiſſimus & jam totiès laudatus DES-CARTES in aureo ſuo & exquiſitiſſimo tractatu de paſſionibus animæ idem loquitur) poſſunt effici ab actione *ipſius animæ* ſeſe determinantis ad hæc vel illa objecta concipienda, quin etiam à ſo-
la

la ſanguinis diſpoſitione aut etiam impreſſionibus vel veſtigiis quæ *caſu* occurrunt vel aperiuntur ipſo in cerebro, quemadmodùm accidit cùm nos aliquandò ita vel lætos vel triſtes ſentiamus, ut *cauſam* iſtius lætitiæ aut triſtitiæ nequeamus aſſignare; ſed objecta tamen illa *externa*, paſſionum ſunt cauſæ frequentiores magìſque principales; Vid. etiam Des-Cartes Epiſt. part. 1. Epiſt. VIII. ad Principem Palatinam.

§. 4. Quandò itaque mens animadvertit corpori ſuo, cui ſpeciatim unita eſt, mali aliquid ab alio aliquo vel *contingere*, vel ſaltem *imminere*, etiam aut vindictam quærit aut præcautionem; undè illicò & celeritèr Servis ſuis in confiniis exiſtentibus (ſpiritus volo, jam ſæpè nominatos, animales) imperat, aut eoſdem determinat ad exſequendum ea quæ ſecundum

cundum voluntatis ſuæ indifferentiam ipſis mandavit: omnis enim hujus actio (uti mox idem *ferè* innui) in hoc conſiſtit ut eô ſolô *quòd velit* aliquid, efficiat ut glandula pinealis, cui arctiſſimè junctam eſſe dixi, ſe moveat modô convenienti ad producendum effectum qui huic voluntati reſpondeat. Hi itaque cùm ſervi ſint valdè obedientes & parati, ullâ ſine mora celerrimè irruunt per *tubuloſam* nervorum ſubſtantiam; alias corporis in partes, quas ſecùm variè movendo & impellendo cauſa ſunt ut tot effectus violenti nonnunquàm ab irato homine producantur; uſus autem ſui verbo *determinat*, ut oſtenderem mentem nullâ prorsùs gaudere potentiâ motum ſpirituum augendi ullatenùs aut imminuendi, ſed ſaltem determinandi, quod ſeriò eſt animadvertendum.

§. 5.

§. 5. Celeritèr itaque & fulminis inſtar in ira deſcendunt ſpiritus animales, quod percipere facile quivis poteſt, qui modò ad *radiationem* illam violentam attendit., qui tunc temporis omnia pervadit membra.

§. 6. *Hæmorrhagia* narium, paſſione in illa non raro contingens quid aliud docet quàm influxum ſpirituum per nervos inter fibras, quibus conſtant vaſorum tunicæ, adeſſe tantum, ut ſanguis intra vaſa ſua contineri non valeat, ſed neceſſariò eadem perrumpere debeat?

§. 7. *Tremunt* irati nonnulli eandem propter cauſam, ſpiritus namque vehementius & valdè irregularitèr moti, irregularem in muſculorum *valvulas* impetum faciendo reflectunt eaſdem partem in contrariam, undè ſúſque déque percurrunt & membra nunc horsùm di-

dimovent, nunc illorſùm.

§. 8. Ex pernicitate etiam influxus illius ſine ullo dubio derivanda eſt *febris* illa quæ iram non rarò comitatur; cùm enim ſpiritus illi tantâ, quantâ dixi, vehementiâ undique & per totum corpus ſecundum lineam (quantum quidem fieri poteſt) *rectam* perruant, hinc particulæ multæ ſanguinis, quæ motui illi veloci & vehementi obſequi non poſſunt, ſecedere coguntur & per conſequens turbationem ipſius mixturæ cauſantur.

§. 9. *Scintillatio* porrò illa & tortuoſitas oculorũ in iratis & irritatis, quid aliud indicat quàm vehementem ſpirituum motum? confirmare hoc valent ligna putrida &c. quæ propter celerem validúmq; ætheris per illa transfluxum noctu lucent; Solet autem aliàs viſus *vegetus* & *fulgens* indicium eſſe ingenii cujuſ-

dam *acris* & *nobilis* utpote quoque indicium ſpirituum ſubtilium & facile mobilium : hinc *Suetonius lib.* II. *parag.* LXXIX. proprietatem hanc in oculis annotat Octavii Cæsaris Augusti, quandò dicit : *oculos habuit claros & nitidos quibus exiſtimari volebat ineſſe quoddam* DIVINI *vigoris*; *gaudebátque ſi quis ſibi acrius contuenti quaſi ad fulgorem* SOLIS *vultum ſubmitteret* : Hinc quoque locus ille Virgilii Æneidos librô ſecundô explicari commodè poteſt, ubi de Ascanii capite ignem emittente ſeu potiùs ſcintillante ſequentem canit in modum,

Ecce levis ſummo de vertice viſus
Jüli
Fundere lumen apex, tactúque innoxia mollî,
Lambere flamma comas & circum
tempora paſci,

Nos

Nos pavidi trepidare metu crinémque flagrantem
Excutere, & ſanctos reſtinguere fontibus ignes.

Inter alia autem quæ iram tangunt, annotari quóque velim, *brevis ſtaturæ* homines in eandem eſſe proniores, nec non ſimùl ingenioſiores quàm quidem *longuriones* (uti vocat illos Varro). Pro miraculo enim ferè ſemper haberi ſolet ſi quiſquam *altæ* ſtaturæ homo, *perſpicacis* unà ſit ingenii aut *iracundi*, undè quóque abiit in adagium *homo longus, rarò ſapiens*; ad quod etiam attendit Poëta Homerus quandò vafrum illum & aſtutum *Ulyſſem* adumbrat tanquàm parvum & ex adverſo *Ajacem* puſillanimem tanquàm grandem. Nec ratio deeſſe poteſt mechanica; cùm enim in brevis ſtaturæ hominibus linea illa ſit *brevior* per

quam ſanguis à corde tendere debet ad caput quàm quidem in prægrandibus, hinc quóque *vegetiore* multò motu illùc in *illis* pervenire valet quàm *his*, quibus via illa nimis eſt *longa*, in qua motus ſanguinis *ſurſùm verſùs* multum *imminuitur*, undè neque tàm vegeti nec ſubtiles ſecerni poſſunt ſpiritus, quos plurimùm ad acre & iracundum ingenium contribuere certum eſt.

§. 10. *Faciei pallor & hunc intra ſubſequens rubedo* ex hypotheſi noſtra non poſſunt non facillimè explicari, pallor námque ille qui initio vulgò conſpicitur, exindè eſt, quòd vaſcula ſanguinis capillaria ex motu ſpirituum violentô & irregulari ita contrahantur & convellantur ut ſanguinem ſub ratione ſanguinis ad extimas faciei partes mittere nequeant & tunc Belgæ vulgò dicere ſolent **hy is**

be=

beſturben als een boek: quandò autem nimia illa nonnihil tranſiit violentia, rubedo magis in conſpectum prodire ſolet, quia ſanguis per motum vehementem ſpirituum incitatus, fortitèr jam ad exteriora propelli poteſt; Monſtrari hinc prætereà poteſt, cùr minùs metuendi ſint illi qui in principio iræ rubeſcunt quàm qui pallent, in illis enim ſignificatur, tantum támque celerem ſpirituum non adeſſe motum & impetum quàm in his, qui adeóque majores reddere poſſunt quàm illi effectus.

§. 11. Evidens nunc ſatis (meâ quidem ſententiâ) eſſe poteſt, quòd ii homines, quorum ſanguis multis particulis *volatilibus ſalinis* eſt onuſtus, facilius iræ ſint obnoxii & ad illam promtiores quàm quidem alii quorum maſſa ſanguineæ multis particulis craſſis & terreſtribus adeóque tardis eſt referta;

ta; faciliores enim ſunt illorum ſpiritus ad motum quàm quidem horum: undè etiam illorum ira facilius & citius *tranſit* quàm quidem horum, qui quandò ſemel ad iram redacti ſunt non tàm facile ſedantur; illorum enim ſpiritus, utpote magis ſubtiles, facilius diſſipantur, quàm horum, quibus ſunt craſſiores, & regula etiam fundamentalis Phyſicæ nos docet quòd corpora majora ſemel ad motum redacta diutius & conſtantius eôdem ſuo in motu perſeverare valeant quàm minora, utpote quæ non tàm facile reflectuntur quàm quidem hæc.

§.12. Hinc etiam cauſa eſt deſumenda, undè fiat út gentes illæ quæ *frigore* ſtrictas mundi partes incolunt, ob craſſos (proportione ſcilicet habitâ) ſpiritus ex ſanguine craſſo fluentes, *animoſæ* valdè ſint, duræ, formidabiles, imò ipſâ feritate fero-

rociores adeóque intrepidè periculis ſeſe objiciant? hæc enim conditio in Aſiaticis & illis quæ *ſubtiliori* veſcuntur aurâ prorſùs abêſt, quæ durô aliquô incommodô molles labaſcunt, licet ſatis citò irâ incandeſcant, quia ſubtiles nimis habent adeóque nimis citò evanidos ſpiritus propter tenuem & ſubtilem, quô præditæ ſunt, ſanguinem. Hoc hominum diſcrimen in bello civili obſervatum ſequentibus, non ineleganter, expreſſit verſibus Lucanus, ubi dicit

Quicquid ad Eöos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.
Omnis in Arctois populis, quicúmque pruinis
Naſcitur, indomitus bellis & mortis amator.
Felices errore ſuô quos ille timorum
Maximus haud urget lethi metus --

ta ; faciliores enim ſunt illorum ſpiritus ad motum quàm quidèm horum : undè etiam illorum ira facilius & citius *tranſit* quàm quidem horum, qui quandò ſemel ad iram redacti ſunt non tàm facile ſedantur; illorum enim ſpiritus, utpote magìs ſubtiles, facilius diſſipantur, quàm horum, quibus ſunt craſſiores, & regula etiam fundamentalis Phyſicæ nos docet quòd corpora majora ſemel ad motum redacta diutius & conſtantius eôdem ſuo in motu perſeverare valeant quàm minora, utpote quæ non tàm facile reflectuntur quàm quidem hæc.

§.12. Hinc etiam cauſa eſt deſumenda, undè fiat ut gentes illæ quæ *frigore* ſtrictas mundi partes incolunt, ob craſſos (proportione ſcilicet habitâ) ſpiritus ex ſanguine craſſo fluentes, *animoſæ* valdè ſint, duræ, formidabiles, imò ipſâ feritate fero-

rociores adeóque intrepidè periculis ſeſe objiciant? hæc enim conditio in Aſiaticis & illis quæ *ſubtiliori* veſcuntur aurâ prorſùs abeſt, quæ durô aliquô incommodô molles labaſcunt, licet ſatis citò irâ incandeſcant, quia ſubtiles nimis habent adeóque nimis citò evanidos ſpiritus propter tenuem & ſubtilem, quô prædita ſunt, ſanguinem. Hoc hominum diſcrimen in bello civili obſervatum ſequentibus, non inelegantèr, expreſſit verſibus Lucanus, ubi dicit

Quicquid ad Eöos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.
Omnis in Arctois populis, quicúmque pruinis
Naſcitur, indomitus bellis & mortis amator.
Felices errore ſuô quos ille timorum
Maximus haud urget lethi metus--

Alludit hùc quoque Seneca libr. ſuo de ira II. cap. 11. dicendo: *In frigora ſeptemtrionémque vergentibus immanſueta ingenia ſunt, ſuóque (ut ait Poëta) ſimillima cœlo.*

§. 13. Ad *inſaniam* nonnunquàm redigi homines iratos experientia non rarò etiam docuit, quod aſtutè quóque Epicurus animadvertiſſe videtur, quando ſcilicet ſemel ſciſcitatus, quid efficeret ira? reſpondit, eandem, ſi *immodica* ſit, parere inſaniam: nec non ſapiens ille Cato, qui hominem iratum nullâ aliâ re differre ſtatuit à deliro quàm temporis morâ, ſentiens eô modô iram eſſe brevem inſaniam: oritur autem hæc non quòd bilis ad caput feratur uti multi ſomniant, ſed quatenus ſanguis per ſpiritus magno impetu in ira influentes magis in ordinatè ad motum cietur & per conſequens rurſùs ſpiritus in ventricu-

triculos cerebri deponit admodùm inordinatè motos, eatenùs etiam *æquilibrum* illud ſenſorii communis ſivè glandulæ pinealis (quæ ſano in ſtatu *æqualitèr* undique à ſpiritibus premi debet) tollitur, quod ſummè expetitur ſi anima rectum aliquod de re aliqua ferre debeat judicium. Sed vereor jàm (mî Lector) nè tot de ira hic in medium proferenti mihi etiam aliquam propter prolixitatem iraſcaris hinc ad alia me converſum eo.

CAPUT X.

Primo generalitèr indicatur quid in hoc capite ſit tractandum: quotuplex ſit Melancholia: eam non eſſe imamaginationis depravatio-

nem &c. Eam dependere à ſanguine craſſo, acido & terreſtri: quomodò curandi Melancholici: cùr vulgò ſint ſputatores?

§. 1. Quemadmodum præcedenti in capite annotavi quomodo ira ſit à *flava* felle deducenda, ita nunc in hoc præſente lubet etiam inſpicere, quô ſenſu *melancholia* ſive diuturnæ *triſtitiæ* abſque manifeſta aliqua cauſa externa, tanquam Auctor agnoſci debet. *atra bilis.*

§. 2. *Duplex* autem datur melancholia: nam licet nulla dici poteſt triſtitia niſi reſpectu *mentis*, alia tamen eſt quæ ſpeciatim & *unicè* ad mentem pertinet & alia quæ originem ſuam ducit à *ſanguine.*

§. 3. Illa in eo conſiſtit, non uti

uti nonnulli volunt quòd imagi natio aliquatenùs ſit depravata, in hâc enim quatenùs ſpecies eſt perceptionis non poteſt eſſe error ſive depravatio, de qua re videatur DES-CARTES in MEDITATIONE tertia pag. mihi 16. nec non MEDITAT. ſexta in principio pag. 35. & 36; ſed quòd mens debitum non habeat imperium in proprias cogitationes, ſed ſempèr ſe abduci patiatur à præſentibus affectibus: quæ ut & aliæ multorum hominum imbecillitates ex eo vulgò oriuntur quòd nunquàm in vita ſua ab ipſa infantia aſſueverint certis & determinatis de rebus quibúſvis, quæ ſeſe menti ipſorum offerunt, formandis judiciis; ſed vagis ſaltem & inconſtantibus, undè poſteà nonnulli ipſorum mente fluctuant, nonnulli de æterna ſua apud Deum vita & beatitudine dubitare imò

deſperare agrediuntur, non attendendo ad immenſam ejus bonitatem quæ pari ambulat paſſu cùm ejus juſtitia; alii continuò mortis aguntur horrore & tremore ita ut ſe neutiquàm loco dimovere audeant; alii rurſus ob paſſum aliquod, marî terrâve, damnum, præ fame ſe moriendos opinantur, eáque ratione fluxa hujus mundi bona propriæ *mentis* ſuæ anteponunt *tranquillitati*, quæ ſemper à Viro Sapiente talis eſt optanda & quærenda ut nec minimis turbetur nec medioxumis vacillet, uti hoc elegantiſſimè & eruditiſſime innuit Vir imcomporabilis ingenii & ſapientiæ D. Theodorus Craanen, Præceptor olim meus acutiſſimus & ſolidiſſimus, in mellitiſſima ſua paritèr & medulloſa oratione Funebri, in obitum Collegæ ſui D. Arnoldi Syeni olim Medicinæ & Botani-

CES in Academia LUGDUNO-BATAVA Profeſſoris Ordinarii recitatâ V. CALEND. FEBRUAR. Anno cIↄ. Iↄc. LXXIX. ex qua etiam (nec enim omnium teritur hæc Oratio manibus) liceat hic mihi hoſce homines idem, quod ille ibidem aliis ob mortem meticuloſis objicit, quærere; quid id „rei, quid cauſæ eſt? an con-„ſcientia ſcelerum eſt, quæ mox „ſæviſſimè punitum iri fiducia „(piget dicere) majori creditis, „quàm qua reliqui (qui vitam ſe-„cundum *rationem* & *leges* com-„ponere ſtuduerunt) præmia ſibi „diſtributum rei confidunt, ne-„quicquam illud pollicente DEO, „ut ut fallere neſcio? ô bara-„thrum ignavæ, quin infandæ *du*-„*bitationis*! ô miſeriarum apex! „ô inferne jam hâc in vita into-„lerabilis! ut adeò etiam inventi „ſint, qui ex mera deſperatione

„ vio-

„ violentas ſibi manus inferre ſint
„ aggreſſi. Quò, mî Deus, la-
„ bitur, fæx hominum malè col-
„ locantium illam tui *veram ima-*
„ *ginem* Rationem dico, tuam
„ illam *coævam* (ut ita loquar) Fi-
„ liam! imò quam ipſam *auræ Di-*
„ *vinæ particulam*, peſſimè educati
„ eàque rarius utentes & idcircò
„ illius lumen minus familiaritèr
„ noſcentes culpant, dehoneſtant,
„ cæcam prætexunt; ſcilicet ut *cæ-*
„ *cas opiniones* (nè quid pejus au-
„ diant) cæcis eò felicius, veluti
„ palpum obtrudant: animô ſane
„ in Auctorem Naturæ Opt.
„ Max. qui omnia valdè bona
„ condidit, maximoperè ingratô.

§. 4. Sed ut revertar ad explicationem alterius melancholiæ quatenùs à *ſanguine* dependet, dico quòd quando hic multis particulis acidis fixis, craſſis & terreſtribus eſt onuſtus, neceſſariò

etiam

etiam ex ipſo emanare debeant *ſimiles* ſpiritus, qui adeóque cùm tardè moveantur, tardè etiam in glandulam impingunt pinealem, & ſic ſecundum commercium ſuprà oſtenſum animæ cum corpore, *triſtes* & tardæ ſequuntur in anima cogitationes, quæ nonnunquàm adeò in certa objecta ſunt defixæ ut nè furcâ quidem (liceat ſic mihi loqui) eaſdem expellere poſſes, quia (uti ſuprà etiam dixi) conſtantius in motu ſuo perſeverant ii ſpiritus: hinc melancholici etiam vulgò ad meditandum aptiores dici ſolent, ſummâ enim cum difficultate ſeſe à ſemel concepta opinione diſtrahi patiuntur; undè ſummô etiam jure, *tenaces propoſiti* Viri dici poſſunt.

§. 5. Quando verò nunc MEDICI imploratur ad tales Melancholicos concilium & auxilium, ejus eſt officium inquirendi an

mor-

bus ſit propriè mentis id eſt an magna ſit in ejus cogitationibus imbecillitas, an verò dependeat à ſanguine craſſo, acido & terreſtri: *illam* enim nunquam medicamentis talibus, qualia nobis triplex (ut loquuntur Medici) regnum, ſive animale, ſive vegetabile, ſive minerale, ſuppeditat, curabit; ſed *moralibus* potiùs eſt incipiendum, variiſque utendum rationibus quæ tales homines avertere nonnihil à ſua triſtitia & deſperatione valent: nam *Ægra medela mentis eſt oratio.* Intereà tamen non inutile etiam fuerit ipſos adjuváſſe remediis quibuſquam quæ ſanguini & conſequentèr ſpiritibus animalibus ſubtilitatem & volatilitatem poſſunt communicare, quibus etiam illa eſt corrigenda melancholia quæ ſpeciatim ad ſanguinem pertinet. Obſervandum autem hoc in caſu à Medico eſt, medica-

mentis non *nimis ſubtilibus* eſſe uſurpandum, ſed talibus quæ *lentè* quidem, ſed tamen *conſtanter* & validè in craſſas ſanguinis agere poſſunt particulas, *illa* enim cùm nimis citò avolent nec non facile à motu ſuo reflectantur; *celerem* quidem ſed nimis *brevem* adferunt opem imò relinquunt poſt ſe ſanguinem magis terreſtrem & perconſequens hominem magis triſtem & melancholicum, ſiquidem ſecùm & alias, quibus anteà gaudebat, ſubtiles unà abripiant; *hæc* verò diu in ſanguine cùm maneant, notabiliores & conſtantiones edere poſſunt effectus: Notanda hic etiam non minus eſt admonitio celeberrimi Sennerti lib. de febribus 2. cap. 7. ubi dicit: *in humore melancholico uſurpentur attenuantia quidem, ſed quæ ſimul humectandi vim habent*; hæc enim (humida ſcilicet) fluiditatem particulis craſ-

craſſis communicando efficiunt ut poſteà facilius dividantur, circulum abſolvant & ex corpore eliminentur. Et hiſce nunc ſatis me demonſtraſſe puto quomodo atra bilis cauſa poſſit dici melancholiæ.

§. 6. Quæſtiunculam tandem huic capiti unicam ſaltem addam, cur ſcilicet vulgò *lienoſi* (ut ajunt) ſive melancholici continui ſint *ſputatores*? Thomas Bartholinus in Anatomia ſua editionis ultimæ pag. 113. vult hoc contingere propter vaſa lymphatica, quorum inſignis plexus in pancreate viſitur, & à quo plexu porrò varii derivantur ad lienem ramuli: ſed (quod pace tanti in Anatomia Viri dixerim) miſera certè eſt hæc ratiocinatio, quid enim plexus ille, ſi vel ad lienem ferretur, ad multam in ore ſalivam ſecernendam contribuere valet? an plexus iſte ramos ſuos in buccam emittit? potiùs

tiùs itaque attendendum eſt (primò) quòd cùm melancholici *ſolitudines* ſempèr quærant, in quibus ipſorum mentes pauca habent objecta, quibus contemplandis, aliàs ſeſe recreare ſolebant, (diverſitas enim, uti ſonat proverbium, delectat) nec tamen purè otioſi eſſe queant; hinc ita ſalivationi (præſertim ſi *petiſugio* etiam dediti fuerint) aſſueſcant, ut, nè momentum quidem eſſe ſine ſputatione queant, quaſi mercurialibus fuiſſent uſi: (ſecundò) fieri poteſt ut propter nimis copioſas in ſanguine exiſtentes particulas craſſas, acidas & terreſtres ſerum valdè facile ab ipſo *præcipitetur* adeóque copioſius per glandulas ſalivales ſecernatur in os.

CAP-

CAPUT XI.

Icterus flavus & niger an à bile flava & atra dependeant? Explicatio vocis Icteri flavi: phænomena ejus omnia denotare ſanguinem craſſum-viſcoſum: Idem denotant medicamenta morbo illi ſpecifica: Quid de intemperie Veterum calidâ hepatis ſit ſentiendum: Explicatio Inflammationis: Quomodo ſanguis craſſus-viſcoſus obſtructiones in hepate producendo faciat Icterum: Color Ictericorum undè evadat flavus? Cur urina ſit flava: & an talis ſit à bile flava? Conſideratio

Uro-

Uromantarum: An omnia œconomiam animalem ſpectantia ex urinis dignoſci queant? Inſpectionem urinarum ex Medicina non eſſe eliminandam, quoniam vera multa, ipſâ mediante queant circa morbos dignoſci.

§. 1. Voluptas, quâ mens mea fertur, captandi non verba ſed ipſas, quantum fieri poteſt, res, efficit ut ullis ſine ambagibus ſedulò in explicandis reliquis illis phænomenis, quæ bili vulgò flavæ & atræ attribuebantur, pergam: Siſtit ſe hic loci *Icterus flavus & niger*, quorum ille *flava* bili, vulgò tribuebatur & *intemperiei* hepatis *calidiori*; hic verò originem debebat *atra* & *intemperiei* cuidam lienis frigidæ; ſed

ſed falſa etiam hæc, ſaltem obſcuriſſima eſſe omnia, apertè ſatis & abundè capitis hujus paragraphos indicaturos ſpero imò promitto.

§. 2. Notum autem, nî fallor, Lectori noſtro erit quid per icteri *flavi* (nigrum enim ad ſcorbutum pertinere poſteà capite ſequentî videbimus) vocem ſignificari vulgò ſolet: morbus ſcilicet quidam eſt, in quo corporis totius cutis, ungues & præſertim albugo oculorum nec non urina excreta, flavô prorsùs conſperſa colore conſpiciuntur; hancque ob cauſam Belgis dictus eſt **de geelſucht of de geluwe** / uti Latinis etiam nonnullis *aurigo* propter eundem illum qui auro communis eſſe ſolet, colorem flavum, quaproptèr etiam *Regius* nuncupatur, quoniam aurum Rex Metallorum vulgò ſalutatur: ſed miſ-

ſis

ſis hiſce tanquam vilioribus ad morbi eſſentiam explicandam propero.

§. 3. Si *phænomena* morbi hujus omnia accuratè inſpexerimus, liquidò animadvertemus totum ſanguineam maſſam particulis valdè *tardis & viſcoſis* eſſe onuſtam, ex qua variæ ſunt in corporis tubulis productæ obſtructiones; *Anatomiam* quippe ſi *primò* conſulimus, demonſtrabit ea nobis Ictericorum in cadaveribus, parenchyma hepatis vulgò eſſe obſtructum; veſiculam ejus viſcoſo humore onuſtam, nonnunquàm etiam calculis refertam, de quibus varios vide Auctores STEPH. BLANC. in collect. Med. Phyſ. JOH. RHOD. OBS. Med. cent. iij. obſ. ij. iij. CORNEL. STALPART vander WIEL obſ. XLV. DODON. obſ. Med. cap. iij. MOEB. fundam. Phyſiolog. cap. XIV. GREISEL.

in

in Miſcell. curios. anni I. obſ. LXXXVI. multóſque alios quos recenſere ſupervacaneum eſſe judico; quæ itaque obſtructiones, *gravativum* in hypochondrio dextro parere ſolitæ dolorem, non potuiſſent ſine craſſo contingere ſanguine & per conſequens, (uti hoc in antecedentibus pluſquàm ſemel inculcavi) craſſis humoribus. *Cauſas ſi deindè* communes morbi hujus intuemur, illicò tales eſſe eas admonemur quæ ſubtilia ex ſanguine fugando aut etiam incarcerando ſanguinem reddere valent tardum viſcoſum & ad debitô modô circulandum inidoneum; tales autem ſunt exercitia nimia nimiſque violenta, præſertim venerea, potationes nimiæ, dormitiones ſub aperto Jove frequentes tempeſtate humidâ & frigidâ, febres diuturnæ, Venæ ſectiones debitô frequentiores, &c. quæ ſanguinem & hu-

humores reddunt effætos & tardos. *Signa* ſi *tertiò* perpendimus, omnium prorſus nè unicum erit quod non tarditatem ſanguinis & humorum manifeſtè ſit indicaturum, verbi gratiâ, laſſitudo continua, reſpiratio difficilis, pulſus tardus &c. *Eventum* denique ſi quartò conſulimus, eadem prorſus quæ dixi dictabit, icterus enim ſi rectè non curatur abire ſolet in lethalem corporis atrophiam & macilentiam aut deſperatam hydropem &c. At verò in ſuperioribus jam dixi bilem quatenus magna portio ſalis volatilis eſt in ſanguine, eatenus eidem cum ſuis humoribus fluiditatem conciliare & ſubtilitatem; ſi itaque hocce in morbo ſufficiens adeſſet ejus ſalvolatile, neutiquam hic morbus contingeret aut produceretur, adeoque nec bilis flava ejus eſſe poteſt cauſa.

§. 4. Demonſtrant hanc veritatem ſatis ſupérque medicamenta morbo huic appropriata ſive (ut ajunt) *ſpecifica*, qualia ſunt alcalia quævis volatilia nec non fixa (ratione ſcilicet ignis) præſertim ſi ad ſaponis quoddam fuerint redacta genus, imò ipſe quoque Venetus ſapo haud contemnendum hoc in caſu ſuppeditat auxilium, quia ſanguinem reddere valet ſubtilem & fluidum, hoc eſt *facile mobilem*, & per conſequens obſtructiones etiam tollere potis eſt.

§. 5. *Intemperies* autem illa, quàm unà Veteres adducunt, *hepatis calida*, frigidiſſimum ipſorum imò ſtupidum eſſe cerebrum ſatis innuit; nulla enim unquàm eſſe poteſt partium ſolidarum intemperies, ſed, ſi aliqua eſſe debet, partium ſaltem fluidarum, omnes enim partes ſolidæ calidita-

ratem ſuam aut frigiditatem majorem vel minorem habent, prout ſanguis & per conſequens humores magis vel minus, in & per earundem fluere valent tubulos, nec non prout ipſorum eſt ordinata mixtura & compoſitio.

§. 6. Error verò hic ipſorum indè reſultavit quod inflammationem (quam intemperiem vocant calidam) hepatis ſequutum nonnunquàm animadverterint icterum flavum; ſed latet rurſus hic in ipſorum ratiocinatione ſophiſma; inflammatio nempe hæc exindè dependet, quod alias inter particulas quæ in hepate obſtructionem confecerunt, adſint quóque aliquæ ſalinæ & acidæ fixæ, quæ forte fortuna in hepatis poros intruſæ, ita ipſis accommodari nequeunt (concipe, exempli gratiâ, porum rotundum in quo hæret particula triangularis vel po-

lygonia) quin intervalla quædam adhuc intermedia (vacuum enim uti anteà dixi in univerſo non reperitur) relinquuntur, per quæ non niſi ſubtiliſſimus & celerrimus (juxta axioma illud phyſicum: *anguſtia loci compenſatur per motus celeritatem*) perruat æther, qui adeoque [cum merus ſit ignis (uti id apparet quandò vis ipſius totaliter eſt unita) hinc non poteſt non efficere ut caloris vehementis idea in anima percipiatur, humores quippe vicinos valdè ad motum concitare conatur, undè intereà multi ipſorum, qui ſcilicet ſubtiliores fuerint, per poros avolant relicto ſanguine craſſo, tardo, ad icterum producendum quàm maximè apto, præſertim ſi intereà ad inflammationem illam dictam tollendam, refrigerantia & incraſſantia medicamina (quin potius di-

dixerim venena) fuerint ab imperito quodam Doctore propinata, hiſce enim mediantibus ſanguis & humores quàm maximè in circulo ſuo abſolvendo retardantur.

§. 7. Ratum itaque eſto ſanguinem *craſſum & viſcoſum* cauſam icteri veram eſſe propter ſalis volatilis in eodem ſummum defectum; cùm itaque lege circulationis ad hepar perveniat, nec ubique per illius parenchyma curſum ſuum circularem abſolvere valeat, hinc diverſis ejuſdem in locis verbi gratiâ, ductibus diverſis, radicibus ſive ſurculis exiguis veſicæ bilariæ nec non glandulis per quas vulgò in eandem ſecerni ſolet bilis, hærere cogitur, propter quam hæſionem cùm nulla ſecernatur bilis, neque etiam duodenum in inteſtinum effundi poteſt & per conſequens nec in-

 te-

teſtina ad fœces excernendas ſtimulare, aut etiam eaſdem diluere; hinc ipſarum, hoc in caſu, color *pallidus* ſeu cineritius qui aliàs eſſe ſolebat flavus, uti quóque ipſarum *durities*.

§. 8. Cùm itaque & reliqui humores veluti ipſorum Parens ſanguis hoc in caſu valdè ſint craſſi viſcoſi, hinc quoque inter ipſos *flavus* ille Medicis adhuc innominatus, ſed à nobis ſupra locô ſuô conſideratus, cùm in locum ſuum debitum, quem hepar *præcipuè* eſſe ſuprà oſtenſum eſt, ſecerni nequeat, ſed in ſanguine manendo ad partes omnes corporis ſolidas lege circulationis perveniat, ibidem propter viſcoſitatem & craſſitiem ſtagnare cogitur, ex qua ſub externa etiam cute ſtagnatione non poteſt non reſultare color quidam flavus, & præſertim in oculo-

lorum illa parte cujus color eſſe vulgò ſolet præ reliquis *albicantior*; contraria enim juxta ſe poſita magis eluceſcunt.

§. 9. Propter eaſdem haſce nimiùm in ſanguine abundantes particulas flavas, excernuntur quóque urinæ intenſè flavô tinctæ colore, majore enim copia tubuloſam renum tranſire poſſunt ſubſtantiam & ita per ureterum ductus ad veſicam devenire. Hæc quóque urina tàm eſſe nonnunquàm ſolet viſcoſa & craſſa ut *olei* adinſtar longô effundi poſſit ſine ruptione filo: lintea quóque ſi in eandem imbueris, tingentur illicò flavô illô colore; qui vento licet expoſitus, non tamen fugam petet, propter adjunctam ſcilicet viſcoſitatem: Sic *ſudores* ictericorum nonnunquàm etiam ſunt intenſè flavi, de quibus videatur Petrus Borellus in Hiſtor: & Obſer-

ſervat: rarior. Medico-Phyſic. Cent. I. Obſ. 68. ubi exemplum habet ictericæ cujuſdam puellæ, cujus non ſolùm cutis, ungues & album oculi citrina evaſerint, ſed etiam ſudor, linteáque ejus omnia, nec non (quod valdè mirum eſt) argentum ejus ſive nummi in ſacco, citrinô tincti erant colore quaſi deaurati: Vid: eundem quóque Cent. II. Obſ. XL.

§. 10. Non itaque *ex bile* ipſa flaveſcere poſſunt hæ urinæ cùm tunc valdè eſſent *amaræ*, uti una aut altera bilis gutta licet magnæ ſatis urinæ Quantitati admiſceatur, illicò ipſi adfert ſaporem amaricantem, quod tamen experientia nondum ictericorum in urinis docuit, uti hoc etiam benè annotavit magnus Helmontius: lib. ſuo de latice §. 5. ubi dicit: *Etenim mox ab iſta ſua hypotheſi deflectunt dùm quicquid extravenato cruori ſuper-*

pernatat, non amplius ſerum, at bilem, choleram ſive fel, unámque ex quatuor cruoris partibus conſtitutivis nominant, rem ſcilicet fictam, amaram, acrem, calidiſſimamque in nobis, nullatenus ſeri aut lotii qualitatibus conformem, dictitarunt. Sed an itaque bilis *nullum* unquàm urinis colorem communicat? etiam nec illis quæ *rubicundò ſplendente* & quaſi ardente conſpiciuntur colore? Reſpondeo *quòd non*, ſi reſpectu *totius* bilis tanquàm compoſiti hoc quæratur, ſin verò ſecundum aliquam ejus portionem, *quòd ſic*, quatenus enim ſal ipſius volatile magnâ adjunctum copiâ urinis adeſt, eatenùs etiam ipſas magis rubicundô-ſplendentes efficit, quod etiam muliercula in conficiendis ſuis animadvertunt lixiviis, hæc enim, prout magis vel minus fuerit ipſis admixtum ſalis, eò etiam magis vel

minus rubeſcunt; ex quo idcircò rubore dignoſcunt an ſatis fortia fuerint nec nè: Docet hoc itidem chemica analyſis, multò enim major quantitas ſalis volatilis ex tali rubicunda urina elici poteſt quàm quidem ex alia quadam pallida vel ſimpliciter citrina.

§. 11. Dùm hic de urina quædam loquor, ecce occaſione eâdem meus quaſi impetu quodam fertur animus, nonnulla etiam adjungendi de urinarum illa inſpectione quæ *certi* aliquid aut *incerti* circa conſtitutionem œconomiæ animalis indicare valet. Ubique ferè terrarum conſpicere licet circumpurpuratos agyrtas & grandiſtrepos multos crumenimulgas, qui, neſcio quæ non, miranda & prodigioſa ex urinis ſe præſagire poſſe ſummoperè gloriantur: verbi gratiâ, *quænam* in hoc

hoc vel illo morbo pars ſit præciſè affecta & *quomodò* ſit affecta, cujus *ætatis* quiſquam fuerit, cujus itidem *ſexus*, an mulier ſit *gravida* nec nè, an virgo *violata*, & talia plura portenta, quæ ignoræ genti aſtutè nôrunt obtrudere ſub nomine quodam Doctoris generalî, ſed quàm maximè falſô & fucato: quamvis tamen negare nolim reperiri etiam, proch dolor! aliquot Doctores ſed hoc titulô planè indignos, qui poſtquàm biennium aut nè quidem tantum ſtudiis Medicis impenderunt nec morbos ipſos graviores curatum aggredi propter ignorantiam audent aut poſſunt, & tamen interea rem habeant domi anguſtam, media talia excogitant, quibus aliis hominibus nummos emungere cum ſpecie quadam honoris (ſed reverà miſeri) poſſent; certiſſimum enim eſt

 Mul-

Multos laurigeros, paucos exiſtere Phœbos,
Dùm quiſque è trivio ſatagit PODALIRIUS *eſſe,*
Et ſcurra in dubiis præſtare MACHAONA *rebus.*

Hinc quóque tàm deſpectam cernimus & inviſam Medicinam, ut, quæ olim ſcientiarum nobiliſſima ſalutabatur, nunc riſui ferè cujúsvis ſit obnoxia & joco; ſed miſſis hiſce ad rem redeo.

§. 12. Impoſſibile eſſe profiteor *quemquam* omnia illa quæ recenſui particularia ex urinis dignoſcere unquàm poſſe, idque variis & ponderoſis ductus rationibus: *Primo* enim aut doctrinam illam habere debent ex *revelatione* quâdam mentibus ipſorum particularitèr inſita, aut *ſecundò*, ex aliqua *experientia*: de illa nemo Uromantarum niſi magna cum Dei blaſphemia gloriari magis poteſt quàm

quam quiſquam alius, quoniam omnes æquè multas in mentibus noſtris à Creatore noſtro accepimus notiones primas ſive ideas ſimplices, quæ à nobis ipſis nec multiplicari nec minui nec mutari ullatenùs poſſunt; ſi itaque vel talem ſupra alios homines accepiſſent Uromantæ revelationem, nemini aliorum hominum eam unquàm poſſent interpretari, utpote quæ talis eſſet qualis cogitationes horum nunquàm ſubiit, quod tamen eſt falſum, cùm dicant artem illam etiam *aliis* communicari poſſe. Et profectò ut homo aliquis *ſolâ mente* quædam perciperet, quæ in primis noſtræ cognitionis fundamentis *non* continentur, nec ab iis deduci poſſunt, ejus mens *præſtantior* neceſſariò atque humanâ longè excellentior eſſe deberet, ad quam perfectionem nemo, ni fallor,

Uromantarum ſupra alios ſe unquàm perveniſſe gloriabitur. Cognitionem itaque, ſi quam habent, acquiſiviſſe debent aliquam per experientiam, quæ quidem (uti libens confiteor) multa ipſos docuiſſe poſſet, verùm talis ipſis nunquam eſſe poteſt qualem quidem illi poſſidere contendunt. Concipiamus enim, verbi gratiâ, hominem quendam cerebri vel meningum inflammatione affligi, an in urina illa quæ ab hoc homine excernitur latebunt *diſtinctæ* quædam imagines, quæ Uromantis repræſentabunt inflammationem *præcisè* cerebri? futile certè hoc eſt dictu, & tamen imagines tales ipſis forent neceſſariæ ad particularitatem illam dignoſcendam: certum equidem eſt humores omnes prout diverſas tranſeunt partes, aliquid etiam *diverſi* ſecum ad ſanguinem deferre, ſed diverſitas hæc

hæc in corde rurſus valdè immutatur; & licet non immutaretur, nihilominus tamen in tanta particularum confuſione, quanta in urinis adeſt, intuitu ſimplici minimè poteſt dignoſci. Idem eſt ſentiendum de cognitione ætatis, ſexus, pudicitiæ &c., omnia enim illa quæ mediante coctione additione &c. efficere ſtudent ſunt planè ridicula, incerta & vana.

§. 13. Dico verò hæc omnia, non quòd urinarum inſpectionem tanquam prorſùs inutilem ex Medicina vellem eliminatam: nequaquàm; multa enim & certa mediante eâdem circa morbos quoſdam dignoſci poſſunt, ſi modò particularia alia unà conſiderentur: ita enim per longam & diuturnam experientiam, junctam cum debito ratiocinio, *generalitèr* quiſquam pronunciare poteſt hominem hunc laborare inflammatione aliqua partis

tis cujuſdam notabilis, neutiquàm verò determinare valet quònam corporis in loco illa regnet. Sic etiam quandò cujuſdam urina exhibetur quæ multis ſcatet particulis *craſſis terreſtribus*, dici poteſt talem hominem eſſe tardum, triſtem &c. Ita rurſùs quando urina redditur *purulenta* conjecturari poteſt renes vel veſicam exulceratione quâdam laborare: dixi verò *conjecturari*; nam & nonnunquàm in *aliis* partium exulcerationibus urina excernitur purulenta, exempli gratiâ pulmonum, quandò ſcilicet portio aliqua puris ſubtilior diaphragmatis poros in abdominis cavitatem uſque pertranſiens ſeſe etiam per poros *foràs intrò* ſpectantes veſicæ in eandem inſinuat & ſic urinæ ibidem collectæ commiſcetur; vel etiam quàndò ſanguis ferè totus ex continua puris acceſſione, ſit factus purulen-

lentus, ut unà cum ſerô purulentæ variæ particulæ per renum tubulos tranſeant ad veſicam: ſic denique *ſanguinolenta* urina, indicare poteſt ſcabri aliquid (verbi gratiá calculum) renibus vel veſicæ inhærere, quod vaſcula ipſorum ſanguinea lædendo talem facit effluere urinam: *Tenuis* & inſtar aquæ limpida urina denotare poteſt (ſi videlicet *continuò* talis mingitur, aliàs enim & hauſtus aliquis vini vel decoctionis Thee talem facit prodire urinam cujus cauſa eſt planè alia) obſtructionem adeſſe renum ita ut craſſæ particulæ tranſitum habere nequeant; veluti craſſa urina ſignificat eos egregiè eſſe apertos & ſic de cœteris: Veruntamen non nimìs præcipitantèr ex Urinarum inſpectione certi quid eſt determinandum ſed circumſpectè agendum, cum nonnunquàm deſperatè ægri min
gant

gant urinam ſani cujuſdam hominis prorſus ſimilem & contra; ſic nonnunquàm etiam quædam ſunt aſſumpta quæ urinis peregrinum aliquem conciliare valent odorem & ſedimentum, qualia ſunt aſparagi, therebinthina, ſemen ſantonici, decoctum cicerum rub: &c.

CAPUT XII.

Icterum nigrum ipſum eſſe ſcorbutum, qui quàm latè ſeſe in œconomia animali deturbanda extendit demonſtratur: Explicatio gangrenæ & ſphaceli cum ſuis attributis: Exulcerationum ſcabioſarum cum ſuis gradibus: Hydropis: Atrophiæ: Arthri-

thritidis, cephalalgiæ, pleuritidis: Lipothymiæ: Laſſitudinis ſpontaneæ & doloris gravativi in hypochondrio ſiniſtro: Quomodo ſcorbutus ritè curari debet: An provida Mater Natura cuivis regioni ſpeciatim medicamenta particularia ſuppeditavit ad endemios ejus morbos curandos?

§. I. PRæcedenti capite *Icterum nigrum* pertinere innui ad *Scorbutum*, non enim à *flavo* niſi *majore* quodam gradu, hoc eſt, ratione ſanguinis & humorum *magis* craſſorum & auſterorum eum differre certum eſt, quemadmodum id attendenti, omnibus ejus ex phœnomenis unô quaſi intuitu clarum eſſe poteſt. Quid ita-

itaque opus eſt entia multiplicare ulla ſine neceſſitate? adeóque icterum nigrum diſtinguere à ſcorbuto, cùm *ipſemet* ſit ſcorbutus? qui tàm late ſeſe in œconomia animali deturbanda & evertenda extendit, ut ex ipſo noſtris hiſce in oris ingens morborum dependeat ILIAS, ita ut nonnulli velint nullum ferè reperiri apud nos morbum, cui non aliquid ſubſit Scorbutici, adeóque omnibus medicamentis admiſcenda eſſe antiſcorbutica; hoc ſaltem certum eſt quòd miſerum hominem non raró ſummâ cum animi impatientia ſequentem in modum exclamare faciat, quis me vivit calamitoſior aut miſerior? quid, quæſo, ſum niſi putridum cadaver aut ſi quid cadavere fœdius! quid vivi aut ſani in me deprehenditur? nulla ferè corporis pars relicta eſt mihi integra! quod membrum non deformatum

eſt,

eſt, corruptum, rancidum? totum ulceribus tuberibúſque intumuit corpus! corroſæ pruriunt nares, capillus meus defluit; vix anhelitum traho miſer, tàm anguſta patet mihi ſpirandi via! vix quoque pedem proferre amplius valeo: ad hæc fauces meæ fœtorem tàm eructant gravem & tetrum, ut viſcera credam corrupta interiora omnia; nullô ne itaque pactô infeſtiſſima hæc ex corpore meo excuti unquàm poterit peſtis? nullóſne dolorum erit finis? quos non conſului Medicos! quæ catapotia non deglutivi! quæ non epotavi pharmaca! attamen parùm hæc profuerê mihi: adeóne, bone Deus: mali hujus vis perfractè ipſis inhæret oſſibus intimiſque medullis, induſtriam ut ſuperet Medicorum omnem? Ita, inquàm, multoties homo lue illâ Scorbuticâ onuſtus,

ſtus, præ miſeria & cruciatu conqueri cogitur; eum, namque, non rarò comitari animadvertimus gangrænam & ſphacelum, exulcerationes varias ſcabioſas, deſinentes nonnunquàm ipſam in lepram & elephantiaſin, gingivarum eroſiones & hæmorrhagiam cum dentium vacillatione, hydropem, atrophiam, arthritidem, pleuritidem, cephalalgiam, colicam, lipothymiam, laſſitudines ſpontaneas cum doloribus in hypochondrio ſiniſtro gravativis & neſcio quæ non plura mala, quorum deſcriptiones ad quadraginta novem úſque, modô ſuê tradit Eugalenus in libro ſuo de Scorbuto. Ego mihi, ſecundum *purioris Philoſophiæ* fundamenta, hic loci nonnulla ſed præcipua explicare propoſui, quò eadem operâ abundè innocentia oſtendi poſſit *Lienis*, qui diu morbi hujus origo fuit

fuit incuſatus, cùm tamen æque ac aliæ partes in hoc morbo ſit patiens non verò agens; nec non multarum aliarum difficultatum œconomiam animalem ſpectantium ſolutio.

§. 2. *Gangrænam* itaque quod attinet ejúſque majorem gradum *ſphacelum*, quatenùs ſcilicet in ſcorbutio dependent à ſanguine & humoribus *univerſalitèr* peccantibus craſſis & auſteris, hoc eſt, corroſivis (poſſunt enim & aliás à cauſis oriri *fortuitu* externis, verbi gratiâ, combuſtione, frigore nimis intenſo &c:) non *unicam* ſolùm corporis occupare vulgò ſolent partem, ſed ſæpiſſimè quóquè diverſis *ſimùl* in locis ſeſe produnt; imò *maculæ* illæ quoad colorem lividæ & cœruleæ aut potius plumbeæ quæ in Scorbuto ſemper in exteriore corporis ſuperficie occurrunt, totidem ſunt ſpe-

ſpecies, licet leviores, gangrænæ. Obſervamus autem partes illas quæ paucis gaudent neruis, aut etiam à corde ſunt remotiores, hoc eſt; quæ *vividum* accipere nequeunt ſanguinis & humorum influxum, potiſſimùm dictô affici malô, undè quoque *inferiorem* corporis truncum præ ſuperiore vulgò invadi gangrænâ conſpicimus, quia ſcilicet in *illo*, reliquis paribus, craſſior, adeóque minùs mobilis continetur ſanguis quàm quidem in *ſuperiori*, uti hoc evidentiſſimè ex legibus motus ſequitur mechanicis: Hæc itaque omnia perfectè nos edocent, partes *tunc* gangrænâ affici, *cùm* ipſarum *tubuli* ita ſunt obſtructi ut pauciſſimus ſit ſanguinis & humorum in illos influxus aut per illos tranſcurſus: dixi *pauciſſimum* in gangræna eſſe influxum ad *differentiam* ſcilicet indicandam quæ

eſt

eſt inter ipſam & *ſphacelum*, in quo *nullus* planè adeſt ſanguinis & humorum influxus, nam in gangræna relicti adhuc ſunt tubuli *quidam* aperti, in quos ſpiritus & humores *aliquatenùs* poſſunt influere; hinc quóque vita illius partis ad breve aliquod conſervatur tempus, nec tàm difficilis hæc eſt curatu quàm quidem ſphacelus. *Vita* vero, inquam, quæ vox nemini debet eſſe fraudi, ſunt enim nonnulli qui vitam generalitèr ſumptam accipiant pro anima ſive *mente*; ita enim ſuam habent nonnulli animam ſenſitivam, vegetativam &c. quas ego tanquàm maximè barbara & falſa cerebri figmenta prorſùs rejicio; dico enim vitam corporis, ſive quæ huic *ſoli* propria eſt & à vita mentis diverſiſſima, conſiſtere ſaltem in locali & automatico ſanguinis & humorum, motu & circulatione,

quâ ceſſante vita quóque corporis ceſſat, & habitaculum ſuum relinquit anima, quia factum eſt inidoneum ad commercium mutuum cum ipſa ulterius continuandum. Ita ut erronea & planè abſurda ſit illa ſententia quæ ſtatuit mentem concedere corpori motum & per conſequens calorem; quemadmodum hoc etiam elegantiſſimè inculcat toties jam laudatus ſed nunquam ſatis laudandus DESCARTES in aureo ſuo de *paßionibus animæ* tractatu; ubi *Artic. V.* dicit quòd *idcircò non ſit credendum abſentiam animæ cauſam eſſe ceſſationis in corpore motus & caloris, quia cadavera omnia motus ac proindè caloris conſpiciantur expertia, ſed è contrario cogitandum animam, cùm morimur, non diſcedere niſi quia calor ille ceſſat, & organa quæ inſerviunt motibus corporis corrumpuntur*: prout enim corpus & anima,

res

res ſint, quæ ſecundum eſſentias ſuas totô ab inuicem differunt cœlo, uti hoc ſuprà annotavi, ita quóque & vitá ipſarum non poteſt non eſſe diverſiſſima, quamvis in hoc mundó ad tempus, per immenſam, terque quaterque admirandam DEI potentiam ſint invicem unitæ. Sed ut revertar ad ſphacelum; dixi ipſum gigni quando in parte quadam adeſt totalis tubulorum obſtructio; videamus nunc paucis obſtructionis hujus cauſam quæ ex dictis non poteſt eſſe cuiquam attendenti obſcura; craſſi enim & acidi corroſivi humores, dùm motum ſuum per partium tubulos perſolvere nequeunt, ibidem hærendo obſtructiones multas efficiunt & intereà ibidem continuò cum ſpiculis ſuis ſcindentibus partium fibras ſolvunt, adeóque efficiunt; ut in cincinnos veluti chordæ tenſæ

reſiliant, unde tubuli totaliter præcluduntur majorque evadit obſtructio; ex qua quóque fibrarum ſolutione reſultat ille in ſphacelo tàm hebetus ſenſus, ut profunda fieri poſſit in parte affecta inciſio ſive (ut chirurgi loquuntur) ſcarificatio ullo ſine ſenſu, motus enim fibrillis partium communicatus ad ſenſorium commune perferri propter ipſarum flacciditatem nequit. Dùm autem loquor de ſcarificatione, occaſio adeſt hic in tranſitu quæſtionem quandam de eadem in gangræna inſtituenda decidere; ſolet nempe in curatione ipſius aliqua fieri inciſio ad ſanam partem úſque ſive donec floridus & ſanus erumpere nonnihil ſolet ſanguis: at verò tanquàm inutilem Medicus quidam hanc *actionem* pronunciat, quia, inquit, pars ſphacelo infecta per ſe ſatis eſt mediante acidô

dô corroſivô, affectum hunc producente & in ipſa latitante, inciſa; verùm, meherclè, alia planè ratio eſt inter ſciſſionem illam *internam* ab acidis particulis & *externam* per cultellum inciſorium, illa enim malum auget hæc verò mitigat, non quidem *per ſe* ſed per *conſequens*: *primò* enim ſanguis ſanus & floridus (non enim jam loquor de ſanguine *univerſaliter* peccante acido, raro enim tunc & difficillimè curatur ſphacelus) in partem affectam effluens, quatenùs per poros ſuos tranſmittit materiam æthеream valdè peregrinam ab illa quæ poros partis gangrænoſæ vel ſphaceloſæ perfluit, fermentum illud acidum ibidem hærens commodè valet *infringere*: *ſe undò* mediante illâ inciſione *aditus* conceditur liberior medicamentis applicandis & ſic curatio evadit brevior, quam-

admodum hoc feliciſſimè non ita pridem ſum expertus Amſtelodami in platea vulgò de Bloemſtraet dicta, ubi advocatus fui ad curandum puellum quendam biennalem, cujus *ſcrotum* ſphacelô planè erat occupatum; poſtquam ſcilicet præceſſiſſet per biduum vehemens partis illius inflammatio & ex hydrope diſtenſio; inſtitutâ enim circa veſperam ſcarificatione ad levem uſque ſanguinis eruptionem, ita tamen ut ſervarentur teſticuli qui adhuc erant à gangræna ſalvi, adhibitô unà lavamento ex ſpiritu vini theriacali, & cataplasmate idoneo cujus ingredientia primaria erant phellandrium, ſcordium, abſinthium, aloë & myrrha; animadverti matutinô tempore inſequentis diei jam factam fuiſſe ſeparationem carnis putridæ à viva, ortum fuiſſe boni & laudabilis puris pro-

proventum ſive (ut loquuntur chirurgi) digeſtionem, & ſic porrò adhibitis adhibendis brevî temporis ſpatiô integrè ab eadem eſt reſtitutus, remanente tamen ad urethræ latus foraminulo quodam, magnitudine ſeminis cujuſdam milii, quod claudere non valebam propter continuam aquæ in abdomine contentæ transfluxum; cúmque puellus hic hydropi planè ſit obnoxius, per hoc foraminulum aquas ſuas facillimè & commodiſſimè exonerat, vivitque nunc ſatis athleticè. Multum itaque ad brevem curationem contribuit debitè inſtituta ſcarificatio; aliàs enim facillimè proſerpit ulterius malum & tandem pervenit (uti vulgus loquitur) *ad cor*, hoc eſt, fermentum illud gangrænoſum reliquas inficit & corrodit partes circumjacentes, hæ rurſùs alias & ſic porrò pergitur donec

totus ſanguis hoc fermento eſt onuſtus, undè tandem prorſus coagulatur, in motu ſuo ſiſtitur & ſic homo mori cogitur; nec eſt quod quiſquam aëris acceſſionem metuat in ſcarificatione, eô forſan ductus exemplo quòd carnes conciſæ facilius in aëre corrumpantur quàm ſolidæ; tempus enim non requiritur tàm diuturnum ut noxii aliquid ab aëre poſſit adferri, præſertim cùm egregium intereà in uſum advocetur lavamentum ſale & oleo volatilibus turgidum. Execranda autem eſt Chirurgorum illa cohors quæ cum medicamentis ſuis, ut vocant, *repellentibus* morbum hunc curare aggreditur, quæ ſcilicet ex bolo armena juncta cum albumine ovi & ſimilibus incraſſantibus epithemata componit, malum enim magis indè augetur quàm minuitur, imò ubi nulla eſt adhuc gan-

græ-

græna ita efficit ut fiat gangræna & ſic breve intra temporis ſpatium, hominem mittit ad Elyſios Campos, parùm attendens an ulla illis in locis ſit potiturus lætitiâ an verò triſtitiâ, namque ibidem

---- *pauci læta arva tenebunt*.

ſed hæc de gangræna & ſphacelo hic dixiſſe ſufficiant.

§. 3. *Exulcerationes* nunc porrò cutis ſcabioſæ deſinentes nonnunquàm ipſam in lepram & elephantiaſin ex illis quæ de gangræna innui ſuam mutuari debent perſpicuitatem; acres enim & auſteræ particulæ quando à craſſis humoribus præcipitantur, nec propter rigiditatem, quâ gaudent, mæandris ſive tubulis partium ſolidarum accommodari debité poſſunt, ſed illis conſtanter infixæ hærent, neceſſariò aculeis ſuis, prout ſcilicet illæ *magis* fuerint vel

minus rigidæ & acutæ, continuum pruritum aut etiam dolorem in mente excitare debent, diſſolutionem producere fibrillarum & ſecundum diverſos ejus diſſolutionis & corroſionis gradus (per quos etiam à *gangrana* ſaltem differunt) varias, ſcabiei ſpecies; etiam idem in gingivis efficiendo vacillare cogit dentes, nec non ſanguinem ex tenellis vaſculis effluere ad leviſſimum quidem contactum; quæ hœmorrhagia ſignum vulgò ſolet eſſe Scorbuti pathognomicum (ut ajunt) quámvis etiam nonnunquam in illis qui nullatenùs ſcorbuto ſunt onuſti gingivæ eſſe poſſint ſanguinolentæ; contingere ſcilicet poteſt ut vaſcula illa in quibuſdam ex primordiis úſque generationis, ad ſuperficiem gingivarum magis ſint elongata, nec non ut caro gingivarum ſit ſpongioſa valdè ita ut

vaſ-

vaſcula illa firmum non habeant ſitum. Non itaque unicum hoc ſignum ſufficiens eſt ad indicandam Scorbuti præſentiam, ſed ad alia magis notabilia eſt attendendum. Quod verò ſcabies hoſpitari magis ſoleat illis in locis qui magis ſunt membranoſi, ratio hæc eſt, quod ſcilicet membranæ, poros habeant conſtantiores quibus ſe accommodare difficilius poſſunt particulæ rigidæ, undè facilius in ipſis hærere quoque debent.

§. 4. *Hydrops* (quacunque demum contigerit corporis in parte) oritur, quando vaſcula lymphatica vel ſimpliciter ab acribus particulis ſunt eroſa vel etiam primò à craſſis obſtructa & deindè ab inſequentibns à tergo aliis rupta, lympham ſuam ſive aquam in partium cavitates, deponunt, ex qua continua depoſitione partes

minus rigidæ & acutæ, continuum pruritum aut etiam dolorem in mente excitare debent, diſſolutionem producere fibrillarum & ſecundum diverſos ejus diſſolutionis & corroſionis gradus (per quos etiam à *gangrana* ſaltem differunt) varias, ſcabiei ſpecies; etiam idem in gingivis efficiendo vacillare cogit dentes, nec non ſanguinem ex tenellis vaſculis effluere ad leviſſimum quidem contactum; quæ hœmorrhagia ſignum vulgò ſolet eſſe Scorbuti pathognomicum (ut ajunt) quàmvis etiam nonnunquam in illis qui nullatenùs ſcorbuto ſunt onuſti gingivæ eſſe poſſint ſanguinolentæ; contingere ſcilicet poteſt ut vaſcula illa in quibuſdam ex primordiis úſque generationis, ad ſuperficiem gingivarum magis ſint elongata, nec non ut caro gingivarum ſit ſpongioſa valdè ita ut
vaſ-

vaſcula illa firmum non habeant ſitum. Non itaque unicum hoc ſignum ſufficiens eſt ad indicandam Scorbuti præſentiam, ſed ad alia magis notabilia eſt attendendum. Quod verò ſcabies hoſpitari magis ſoleat illis in locis qui magis ſunt membranoſi, ratio hæc eſt, quod ſcilicet membranæ, poros habeant conſtantiores quibus ſe accommodare difficilius poſſunt particulæ rigidæ, undè facilius in ipſis hærere quoque debent.

§. 4. *Hydrops* (quacunque demum contigerit corporis in parte) oritur, quando vaſcula lymphatica vel ſimpliciter ab acribus particulis ſunt eroſa vel etiam primò à craſſis obſtructa & deindè ab inſequentibns à tergo aliis rupta, lympham ſuam ſive aquam in partium cavitates; deponunt, ex qua continua depoſitione partes

tumere & diſtendi neceſſum eſt.

§. 5. *Atrophiæ* cauſa in ſcorbuto eſſe poteſt (*primò*) vel obſtructio magna tubulorum in partibus ſolidis ut particulæ chyloſæ nequeant undique ad ipſas augmentandas pervenire, vel (*ſecundò*) acredo humorum corroſiva quæ à ſtaminibus partium magis auſert quàm addit; vel (*tertiò*) obſtructio multorum lacteorum vaſorum; cùm enim fames in Scorbuto non rarò langueat, propter defectum ſcilicet proportionati hoc eſt ſalino-acidi in ventriculo fermenti, hinc alimenta quoque non benè attenuantur ſive coquuntur, undè debite fluidus indè reſultare nequit chylus, ſed tenax valdè & craſſus qui lacteorum vaſculorum cavitates occludit & ita ad ſanguinem pervenire non valet niſi forſan valdè paucus: (*quartò*) deniqué adeſſe poteſt glandularum me-

meſentericarum ſchirrhus undè itidem chylus impeditur in ſuo ad ſanguinem tranſcurſu.

§. 6. Dictæ jam particulæ *acres corroſivæ* quando in articulis partium nervoſarum & membranoſarum *hærent*; *arthriticos* cauſantur dolores: quandò inter fibrillas cerebri *cephalalgiam*, quando inter membranas inteſtini coli *colicam*, & ſic porrò. Si verò nonnunquam poris partium membranoſarum ita inhærent ut nonniſi intervalla relinquantur perexigua (uti ſupra quóque idem oſtendi) per quæ nonniſi merus fluere poteſt æther, tunc in illis efficiunt *inflammationem*, quod itàque ſi contigerit in membrana coſtas circumcingente *pleura* dicta, oritur *pleuritis* & ſic conſequentèr: prout autem membranæ illæ fuerint magis vel minus tenſæ aut in ſe diſperſos habuerint nervos magis vel

minus tenſos, dolor etiam ille erit magis vel minus acutus.

§. 7. *Lipothymia* in Scorbuto ſæpè contingit, (primò) quia ex craſſo & auſtero ſanguine paucisſimi ſaltem ſecerni poſſunt in ventriculos cerebri ſpiritus (ſecundò) quia propter acredinem nonnunquam oriuntur tàm in cordis quàm vaſorum ſanguiferorum muſculis convulſiones, ita ut debitè ſanguis illa pervadere nequeat, ſed nonnunquam quaſi in motu ſuo ſiſtitur aut ad minimum regurgitat.

§. 8. Eædem denique craſſæ & auſteræ in ſanguine peccantes ſcorbutico particulæ undique ferè corporis in tubulis obſtructiones faciendo impediunt debitum & ſufficientem ſpirituum in ipſos transfluxum, qui transfluxus cauſa vulgò eſt agilitatis & alacritatis; hinc cauſantur *laſſitudines ſpon-*

ſpontaneas, pandiculationes, oſcitationes &c: nec non ſenſum grauitatis in *hypochondrio ſiniſtro*, quando videlicet & ipſo in liene tot progignerint obſtructiones ut vel abierit ipſum in ſchirrhum vel ſaltem magnam valdè & extraordinariam molem.

§. 9. Quibus ita conſideratis, ceſſabo cum ulteriore Scorbuticorum ſymptomatum & phænomenorum explicatione, quoniam reliqua quæ ſupereſſe forſan poſſent ex recenſitis jam ſponte ſuâ dilucidationem non poſſunt non acquirere; Quicunque itaque Scorbutum debitè, hoc eſt, citò, tutò & jucundè curare velit, ad talia reſpicere neceſſum habet medicamenta, quæ *conſtanti* quodam modô, craſſum attenuare valent ſanguinem, nec non acidum corroſivum infringere & abſorbere, qualia ſunt mineralia & metallica

va-

varia, quorum penuria Medico vero nulla unquàm eſſe debet; nam nimis certè prolixum eſt & tædioſum rem tantam aggredi cum valdè volatilibus illis ſpiritibus qui ex vegetabili accerſeri vulgò ſolent regno, quoniam hi facile nimis ex ſanguine avolant, nec magnum ſatis facere valent in obſtructiones pertinaces impetum.

§. 10. Nonnulli tantâ obſeſſi ſunt ſuperſtitione ut credant providam (neſcio quam) Naturam, herbas præciſè antiſcorbuticas iſtis in regionibus voluiſſe producere quæ malo huic ſpeciatim ſunt obnoxiæ, ſic quoque inter alios Beverovicius in αὐταρχείᾳ ſua Bataviæ pag. m. 15. ſequentem canit in modum,

Prospexit Natura Sibi, *quod habere neceſſe eſt*
Sub quovis cœli climate mundus habet.

Eſt

Eſt ſtupor in nobis, gravis ignorantia mentes
Poſſidet, & quæ ſunt proxima ſpernit homo.
Quod procul eſt curat, longinquis quærit in oris,
Sponte licet tellus det meliora domi.

Credere equidem poſſum quâvis in regione talia reperiri remedia, quibus mediantibus morbi ejus endemii repelli poſſunt & curari, hoc enim non tàm eſt prodigioſum, cùm facile juxta leges mechanicas explicari hoc poſſit; ſed miſerum profectò eſt in Philoſopho decurrere velle ad PROVIDAM quandam NATURAM quæ tales faceret præciſè creſcere herbas illis in regionibus quibus Scorbutus eſt endemius; *nulla* enim datur natura talis, niſi forſan per illam, ipſum intelligant DEUM, qui omnia quidem propter homi-

nem

nem creauit ejúſque particularem in uſum & ad ſanitatem conſervandam, verùm *quamvis hæc in Ethicis pium ſit dicere* (verba ſunt Illuſtriſſimi Des-Cartes in princip. parte tertia artic. iij.) *ut nempe tantò magis ad agendas ei gratias impellamur, ejuſque amore* (in quo conſiſtit prima & præcipua legis Divinæ regula) *incendamur, ac quámvis ſenſu ſuô ſit verum, quatenùs ſcilicet rebus omnibus uti poſſumus aliquô modô, ſaltem ad ingenium noſtrum in iis conſiderandis exercendum, Deúmque ob admiranda ejus opera ſuſpiciendum: Nequaquam tamen eſt veriſimile ſic omnia propter nos facta eſſe ut nullus alius ſit eorum uſus, eſſetque planè* Ridiculum & ineptum *id in Phyſica conſideratione ſupponere, quia non dubitamus quin multa exiſtant vel olim exſtiterint, jámque eſſe deſierint, quæ nunquam ab ullo homine viſa ſunt aut intellecta,* nul-

nullumque unquàm uſum ulli præbuerunt. Dantur autem reverà remedia aliis ex regionibus, à malo Scorbutico liberis, petita, quæ multò ſunt fortiora ad illud depellendum quàm quidem ea quæ in proprio & nativo proveniunt loco, cur itaque PROVIDA illa NATURA, hoc fecit? an fruſtra? certè ſi quis hoc diceret nonnè CRIMEN committeret LÆSÆ MAJESTATIS? adminimum quidem ex ſententia illorum qui eandem tanquam NUMEN aliquod adorant.

CAPUT XIII.

De ſpecificorum purgantium obſcuritate: methodus traditur ipſorum phænomena explicandi: quid motus peri-

riſtalticus ad quotidianam excretionem contribuat & compreſſio inteſtinorum per muſculos externos abdominis & internos diaphragmatis: quid bilis hepatica ad eandem excretionem contribuat: quid ſuccus pancreaticus: quid humores benigni arterioſi & lymphatici per glandulas inteſtinorum ſequeſtrati: Purgantium effectus conferuntur in quatuor artic. cum cauſis excretionis quotidianæ & ordinariæ: Nulla dantur electivè purgantia: An purgantia operentur exulcerationes in glandulis inteſtinorum, hepatis & pancreatis producendo? quomodo purgantia differunt

runt ab emeticis: purgantia facili præparatione mutari poſſe in ſudorifera & diuretica: quomodo hi faciliùs, illi difficilius purgantur: Arcanum eſſe poteſt Medico in morbis chronicis curandis admiſcere purgantia ſudoriferis & vice verſâ. An dentur purgantia cephalica &c.? De purgantibus inſipidis.

§. 1. Ea nunc quæ in antecedentibus tàm ſedulò inculcata ſunt, nullam ſcilicet bilem flavam quà talem in ſanguine adeſſe niſi quatenùs variæ quædam particulæ ad ipſius compoſitionem concurrentes in illo oberrant, uti etiam nec atram niſi quatenùs humor in liene ſecretus, per hu-

hujus tubulos ad vaſa lymphatica currendo tandem ad cor pervenit, ea inquam facillimè porrò demonſtrare poſſunt quid de *cholagogis* ſit exiſtimandum nec non aliis purgantibus *ſpecificis*, phlegmagogis, melanagogis & hydragogis, quæ Virorum excellentium ita torſerunt ingenia ut quidem nihil ſuprà, & ſi aliquod phœnomenon circa œconomiam animalem diu manſit obſcurum, hoc certè primarium fuit, imò adeò, ut nonnulli non erubuerint ſtatuere doctrinam de purgantibus tàm eſſe obſcuram quàm ipſam quidem *Divinitatis* eſſentiam; uti hoc ſibi excidere paſſus eſt præcellens ille Fernelius qui juxta nonnullos.

Mentem Hippocratis, Os Ciceronis habet

in libro enim ſuo de abditis rerum cauſis ſecundo capite ij infert Eudoxum cum Bruto col-

colloquia ſerentem pag. m. 127. edit. in 8vo. apud Franciſc. Hack: ſequentem in modum: *Si propriæ quædam, inquit, ſunt elementorum & qualitatum vires* DIVINITATIS CERTE MULTÒ MAJORES ERUNT: *neque poterit viribus hæc deſtitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione præſtantiſſima eſt. Atque omnes quidem ejus functiones & opera ſub ſenſuum cognitionem recidunt, neque nos poſſunt latere, ſed undè & quomodo prodeant, qualiſque ſit effectricis illius cauſa aut facultatis ſubſtantia, æquè occultum & ignotum id plerumque eſt atque* IPSA DIVINITATIS ESSENTIA. *Magnetem ferrum allicere videmus & rhabarbarum bilem, agaricum pituitam, epithymum atram bilem, inſuper ſtruthiocamelum ferrum coquendo atterere, viperæ aut Scorpii venenô hominem necari, veratrum & cicutam eſſe homini peſtife-*

fera, illo tamen coturnices, hac ſturnos veſci. Horum tamen obſcuræ ſunt cauſæ & adeò occultæ ut percipi à NEMINE *poßint, nullâque certâ ratione comprehendi; latent enim obſcuritate involutæ naturæ, neque evidentèr percipi neque verbis dici poſſunt*, OCCULTÆ *nobis* REKUM PROPRIETATES *appellantur uti Græcis ἰδιότητες ἄῤῥητοι* &c. Verùm annon ſummô cum jure licet hic mihi exclamare, quantâ, mî Deüs, caliginoſâ proterviâ occupantur hominum multorum mentes; quàm ferax figmentorum eſt ipſorum ingenium! quàm libentèr umbras captant pro rebus! an illa quæ mechanicè & automaticè prorſùs contingunt comparanda ullatenùs ſunt cum ipſa illa Divinitatis eſſentia quam nemo unquàm mortalium debitè aut intellexit aut etiam intelliget, utpote cujus veram cognitionem ſibi

ſibi ipſi Deus reſervare voluit; quis enim mortalium ratiocinió ſuô capere potis erit quomodo in eſſentia ſua *unus* ſit tantùm numerô Deus & tamen *tres* ſimùl perſonæ quæ omnes ſunt ipſe Deus, non enim dixiſſe ſufficeret hanc eſſentiam intelligi debere quatenus quoad voluntatem in unum accordent illæ tres perſonæ, adeóque ſint ſemper unanimes; quam itaque difficultatem Theologis decidendam relinquo. Ego ſaltem hic aſſero miſeram omninò imò infelicem eſſe comparationem rerum à Deo ſaltem in S. Scriptura revelatarum cum illis quæ nemini poſſunt eſſe obſcuræ qui ſaltem attentô ipſas tamdiu conſideraverit animô, donec earum claram & diſtinctam acquiſiverit perceptionem, quæ ſemper norma eſſe in veritate acquirenda debet quemadmodum hoc afflatu reverà Di-

vino Nobiliſſimus Des Cartes ſæpiſſimè nobis in operibus ſuis inculcat: Sic enim (ut alia ſileam loca) ſequentem in modum loquitur Princip. part. 1. §. XLIII. *Certum eſt*, inquit, *nos nihil unquàm falſi pro vero admiſſuros, ſi iis tantùm aſſenſum præbeamus quæ* clarè & diſtinctè percipimus. Certum, inquam, quia cùm Deus non ſit fallax, facultas percipiendi quam nobis dedit, non poteſt tendere in falſum, ut neque etiam facultas aſſentiendi, cùm tantùm ad ea qua clarè percipiuntur, ſe extendit. Et quàmvis hoc nullâ ratione probaretur ita omnium animis à natura impreſſum eſt ut quoties aliquid clarè percipimus, ei ſpontè aſſentiamur & nullô modô poſſimus dubitare quin ſit verum.

§. 2. Ut itaque occultam illam purgantium qualitatem in apricum non-

nonnihil protrahere valeam, ad rem ipſam me accingam conſideraturus prius quibus & quot mediis excrementa *quotidiè* in ſano excernuntur ſtatu, & deindè collaturus eadem cum noſtris de quibus hìc agimus purgantibus.

§. 3. *Primò* jam ſub conſiderationem noſtram venit motus ille inteſtinorum *vermicularis* & Medicis nuncupatus *periſtalticus*, quem hìc non ſuppono à Lectorum aliquo eſſe ignotum, qualis enim ille conſpicitur in diſſectione vivi cujuſdam animalis quadrupedis, ſic etiam talis planè eſt in vivo homine, quemadmodum eundem ſæpè contemplari poſſunt illi quorum curæ Mavortis filii, belli tempore ſunt commiſſi. Hic jam motus cauſam nobis conſtituit excretionis alvinæ *unam*; cùm enim dependeat ab influxu continuo ſpiritum animalium & ipſorum in-

 ter

ter fibras inteſtinorum celeri decurſu, ex quo interior ipſorum cavitas redditur anguſtior, non poteſt non *deorſum* fœces adigere ut tandem per anum poſſint ejici: dixi verò deorſùm, undè quiſquam objicere poſſet motum illum conſpici ordinariè indifferens eſſe, hoc eſt, tàm ſurſùm quàm deorſum, undè idcircò non ſurſùm pelluntur fæces æquè ac deorſùm? Reſpondeo aſcenſionem illam non parùm impediri à valvulis quamplurimis quæ in inteſtinis apertis & præparatis viſuntur, viam enim præcludunt fæcibus ſurſum, ſed admittunt deorſùm; præterea ex continua circumjacentium viſcerum in reſpiratione preſſione quæ fit tàm per muſculos externos abdominis quàm internos diaphragmatis non parùm impeditur fœcum ad ventriculum aſcenſus, adde tertiò quòd gravitate propriâ deorſùm vergant. §. 4.

§. 4. *Secundò* conſideranda hic venit bilis noſtra hepatica, quæ, uti ſuprà etiam capite iv. §. iv. videri poteſt, torrentis & clyſteris in modum obliquam ductus ſui inſertionem perruendo fæces partim diluit, partim ſale ſuo acri alcalicô attenuat nec hoc inteſtinorum tunicas blandè vellicando efficit ut ſpiritus animales majorî copiâ & celeriore motu in tubulos inteſtinorum influant & ita motum periſtalticum præced. §. conſideratum adauget.

§. 5. *Tertiò* hùc concurrit ſuccus pancreaticus qui, uti etiam ſupra innui, eodem ordinariè in loco quo bilis hepatica ſeſe effundens, fœces alvinas optimè humiditate ſuâ valet diluere & pro vehiculo ipſarum inſervire ad facilem peragendam excretionem.

§. 6. *Quartò* neutiquàm prætereundi ſunt humores illi blandè

 oleo-

oleoſi & tenues qui ex poris arteriarum meſaraicarum tranſcribrati, fibras inteſtinorum roris inſtar irrigant; ſic quoque multæ illæ glandulæ lympham ſuam in inteſtina exonerantes magnam hùc contribuunt ſymbolam; hinc enim ortum ſuum ducit inteſtinorum *glabrities* & mucus ille qui in diſſectione circa latera ipſorum viſui ſeſe objicit, quô deficiente alvus non poteſt non reddi ſegnior quia fœces exindè indurantur adeóque facile hærent.

§. 7. Hæc nunc ſi ſpeciatìm conferimus cum operationibus medicamentorum purgantium, animadvertimus, primò nonnulla eſſe debere talia quæ motum periſtalticum *celeriorem* reddendo efficiunt faciliorem fœcum excretionem; qualia ſunt omnia illa quæ acredine ſui inteſtina valent irritare & ſtimulare, ut celerior & co-

copioſior fiat ſpirituum animalium inter ipſorum fibras influxus: ſed notandum quòd ſi intereà fœces intùs fuerint *indurata* aut etiam defuerit ſufficiens inteſtinorum glabrities, parùm valdè ad excretionem debitam contribuet hic motus *ſolus* quà talis, quemadmodum hoc non raró animadvertimus, quod continuò adſit dejiciendi voluptas, ſed tamen nullus ſequitur indè effectus; attendendum itaque magis eſt ad illa quæ inteſtina quidem ſtimulare & motum periſtalticum ipſorum augere, ſed unà fœces attenuare valent.

§. 8. Talia autem ſunt ea quæ bilis vicem ſubeunt, verbi gratiâ, aloë, rhabarb. abſinth. &c. quæ ſale ſuô alcalicô oleoſô tàm inteſtina vellicare adeóque motum ipſorum periſtalticum augere quàm fœces unà attenuare valent, nec

non

non efficere ut bilis & ſuccus pancreaticus *majori* effluant copia, nam vellicatio tempore purgationis non ſolum eſt in inteſtinis ſed etiam hepate & pancreate quarum partium nervi à communi origine, utpote à plexu ſexti paris in abdomine, derivantur, hinc eodem modo ac inteſtina afficiuntur.

§. 9. Succi pancreatici munus præſtant & augent *clyſteres* diluentes & laxantes, ita dicti, vulgares &c. quæ componuntur ex herbis & radicibus, ſpeciebus & ſeminibus emollientibus, coctis in S. q. aquæ communis, quibus poſteà colatis addi ſolet portio quædam diapruni ſolutivi, olei & ſalis ſive communis ſive gemmæ; talia enim & alia plura humiditate ſui & glabritie apprimè inteſtinalem diluunt ſaburram & ita nonnunquam inſtar ſucci pancreatici copioſi officio funguntur purgantium.

§. 10. Quo-

§. 10. Quoniam denique pleraque purgantia mediantibus vaſis lacteis ad ſanguinem & per conſequens ad humores perveniunt, hinc ibidem etiam partim peregrinô ſuô æthere peregrinum introducunt motum quô mediante particulæ illæ quæ motui ſanguinis inteſtino & in omnem dimenſionem agitationi obſequi non valent ad latera aut ſuperficiem ejiciuntur, *partim* ſale ſuo quô ſcatent acrî vaſcula vellicant ut celerior oriatur ſpirituum, inter ipſorum fibras influxus, undè tunicarum ipſorum interiora latera magis comprimuntur & per conſequens ſanguis & humores celerius protruduntur; *partim* denique eôdem illô ſale ſanguinem & humores reddunt magis fluxiles ita ut indè neceſſariò majori in copia ſecernantur & per conſequens per emunctoria publica qualia ſunt plu-

rima in inteſtinis ejiciantur ubi innumeræ exiſtunt arteriæ, innumeræ glandulæ, ductus biliferus communis & ductus pancreaticus, qui omnes ibidem ſuos effundunt liquores.

§. 11. Patet hinc nulla dari poſſe *electivè purgantia* aut ſpecifica, hos humores præ illis educentia, ſed eadem omnia univerſalem cauſari humorum evacuationem eô, quô jam dixi, modô; illa enim quæ ejiciuntur à cholagogis inſtar bilis flavæ, à phlegmagogis inſtar pituitæ, â melanagogis inſtar bilis atræ, plurimùm dependent à particularium illorum purgantium tinctura & diſſolutione in ventriculo & inteſtinis elaborata, quemadmodum etiam hoc chemica docere poteſt analyſis, ſic enim phlegmagoga in ſuccum ſoluta ſunt alba, viſcida & mucilaginea & pituitæ ſimillima, ſic melana-

go-

goga ad nigredinem pluſculum vergunt, ſic cholagoga ad flavedinem, & hydragoga plurimô gaudent ſale acri & incidente, quô mediante omnes humores tàm validè attenuantur ut aquæ inſtar ejiciantur. Certum equidem eſt corpora noſtra aliter affici à cholagogis, alitèr à phlegmagogis, alitèr rurſus à melanagogis & hydragogis, ſed tamen idcircò non poſſunt dici particularium humorum purgantia, quoniam hoc ſaltem contingat ratione majoris & minoris gradus hoc eſt majoris vel minoris acredinis & ſubtilitatis; ſic etiam cholagoga licet centies aſſumpta eandem tamen ſemper evacuent materiam; idem puta de aliis purgantibus ſpecificis, in quorum uſu ſi diu & ſæpè continuatur, reddere valent hominem phthiſicum & tabidum, propter vehementem Scilicet il-

 lum

lum, quô ſanguinem & humores inquinant, ſalem, qui magis à partibus abſumere quàm donare potis eſt: Egregia quóque hinc ipſorum tollitur difficultas, qui juxta attractionis cujusdam ſimilaris & magneticæ leges voluerunt purgantia particulares ad ſe allicere humores; talis enim attractio in corpore humano non poteſt liberè concedi, quamvis diffiteri prorſùs non valeam quædam ratione convenientiæ pororum & per conſequens ſimilis percurrentis ætheris ſibi invicem aſſociari, ſed tamen idcircò non debent operationes purgantium juxta attractionem illam in libero aëre ferri ad magnetem, explicari; quoniam dantur media clariora quibus eædem illæ ſatis luculenter explicari poſſunt.

§. 12. Nonnulli circa explicationem purgantium contendunt

ea-

eadem ordinariè, *exulcerationes puſtulaſque* in inteſtinorum, pancreatis hepatiſque glandulis producendo operari, undè multos præſupponunt tranſudare debere humores; ſed quàm inanis hæc eſt hypotheſis, nemo non videre poteſt qui ſaltem attenderit quòd graviſſima hinc ſequerentur ſymptomata v. g. inflammatio, gangræna &c. quæ nunquam à purgantibus, niſi fortiſſimis & nimis copioſè aſſumptis ſequi ſolent; ſed homines multi parùm ad rem ipſam attendendo non curant utrùm eandem clarè & diſtinctè perceperunt nec nè, contenti ſaltem in eo quod novi aliquid producere valeant, verùm eleganter profectò ſimili de novitate ſequentem in modum canit Audoënus in epigram.

Quæ nova ſunt, non ſemper erunt nova, nulla placebunt

Ergò diu, ſolâ *quæ novitate placent.*
Non ſola placuiſſe igitur novitate videntur,
Sed bonitate *nova quæ placuere diu.*

§. 13. Differunt nonniſi gradu quôdam minorî *purgantia* ab *emeticis*, hoc eſt talibus quæ ſaburram ex ventriculo faciunt prodire *ſurſùm*, emetica enim majore quôdam gradu acredinis efficiunt ut *nimis copioſè* & nimis *præcipitanter* ſpiritus inter ventriculi fibras influant, quibus mediantibus motus oritur *convulſivus* qui contenta *ſurſùm* ſubitò ejicit; ſed purgare etiam *per inferiora* ſolent emetica quandò ſatis in ventriculo vires ſuas demonſtrarunt & acrimonia ipſorum nonnihil eſt infracta; hìnc emeticum facilî methodô reddi poteſt per inferiora purgans, quemadmodum vice verſâ pur-

purgans majore aſſumptum quantitate æquè ac emeticum ciere valet vomitum; Sic aſarum & ebulus ebullitione ſolâ vomendi vim perdunt, ſic gummi indicum, aliis-gutta gamba dictum, ſi ſaltem in ſpiritu vini diſſolvitur & cum aqua roſarum præcipitatur, non diutius erit vomitorium ſed blandum quoddam purgans.

§. 14. Quemadmodum autem nonniſi minori quôdam gradu ab emeticis differunt purgantia, ſic etiam nonniſi *majori* aliquô gradu motus & acredinis differunt *à ſudoriferis & diureticis*, imò non rarò purgantia ſola ſunt ſimul ſudorifera & diuretica, quemadmodum hoc ipſe ſum in me ſæpiùs expertus, & reperiuntur etiam nonnulli qui ex quibuſdam purgantibus locô purgationis alvinæ multum indè ſudant & mejunt, pro variatione ſcilicet aſſumptæ doſeos.

ſeos. Sic etiam Nobiliſſimus & Curioſiſſimus Robertus Boyle lunæ cryſtallos purgativas artificiô ſuô ſudorificas efficit, ſic Quercetanus vehementiſſimum illud purgans Euphorbium acidô in ſudorificum mutavit recipitque in pillulis contra peſtem, ſic rurſus vulgarî methodô ex croco metallorum & hepate antimonii purgantibus, & emeticis unà cum portione debita nitri elaboratur antimonium officinarum diaphoreticum quod ſudores & urinas movere pollens eſt, certô indiciô purgantia gradu ſaltem aliquô majori acredinis ſalinæ à ſudoriferis & diureticis (quæ in plurimis attributis vix quicquam ab illis differunt) recedere.

§. 14. Inter alia quæ purgantia tangunt, animadvertimus etiam nonnullos multò facilius *eâdem doſi* purgari quàm alios, quemad-

admodum reperiuntur quidam quibus lene admodùm purgans nonnunquàm triginta affert ſedes cùm ex adverſo aliis fortiſſimum exhibere neceſſum ſit, ad quatuor aut quinque acquirendas, ſic etiam prout variat *anni tempus*, homines quoque *iidem* facilius aut difficilius purgantur; quorum phænomenorum cauſa hæc eſt, quòd multi præ aliis magis fluxilem habeant ſanguinem & per conſequens magis fluxiles humores, qui accedente pharmacô attenuante magis adhuc redduntur fluxiles & mobiles; corpora enim in celeri motu conſtituta, celeriorem adhuc facilius acquirere poſſunt ab æquali cauſa motum quàm quidem ea quæ aut quieſcunt aut valdè tardè moventur; prætereà inquibuſdam hominibus fibræ inteſtinorum &c: eſſe poſſunt (proportione habitâ) magis *tenera* &

ſub-

ſubtiles quàm in aliis, quæ, idcircò vividiùs à levi quadam cauſa moventur, undè major & celerior ſequitur inteſtinorum & vaſorum compreſſio: Ita quoque tempore æſtivô & præſertim *æſtuante caniculâ* facilius purgantur homines quàm hybernô, quoniam tunc temporis ſanguis & humores validè ab æthere copioſo, terreum noſtrum globum tunc temporis occupante, moventur: eandem etiam propter cauſam *Itali* & gentes aliæ quæ meridionali appropinquant zonæ magnô cum *periculo* purgantur, quia eandem ob rationem jam allatam ſanguis & humores ipſorum ſunt nimis fluxiles, undè facile ex aſſumpto purgante ſequitur hypercatharſis, hoc eſt nimia dejectio.

§. 15. De uſu ſpecifico purgantium multa hic proferre non eſt animus, quoniam ſpeciatim hùc

non

non ſpectant ; hoc ſaltem innuo quòd Medico arcanum eſſe poſſit in curandis morbis variis chronicis, craſſum ſanguinem & obſtructiones pertinaces pro cauſa agnoſcentibus, admiſcere *catharctica ſudoriferis* aut *ſudorifera catharcticis*, ita tamen ut pro intentione Medici illa hæc prævaleant aut vice verſâ : Deſpicienda itaque eſt quorundam Pharmacopœorum naſutulorum aut etiam quorundam Medicorum criſis in formulis ſimilibus præſcribendis, quaſi gravis ita committeretur contra leges præſcriptionis error; verùm quoniam ſolidâ ratione fundata eſt hæc praxis, non poteſt non magnam in curandis illis morbis lucem & utilitatem adferre: Hinc tàm famoſus fuit ſuô tempore pulvis ille Cornachinus, ſeu Comitis de Walwich, compoſitus partim ex antimonio dia-

pho-

phoretico, partim ſcammonio ſulphurato & cremore tartari, ut apud omnes homines in quibúſvis ferè morbis laudaretur; imò tantum huic pulveri tribuit ipſe Auctor, ut peculiarem de eo corraſerit librum. Interim tamen notandum quòd in præſcribendis nonnunquàm, ſi opus fuerit, apozematibus aperientibus, attenuantibus & ſudoriferis quæ non niſi diu uſurpari poſſunt, purgantia valida aut prorſùs debere eliminari aut ſaltem parvâ admiſceri in copiá, quia alvus poſt continuum ipſorum uſum tandem redditur multò ſegnior; quapropter ſi purgantia quædam admiſcere volumus, ſit inter ipſa portio quædam bryoniæ aut tartári crudi rhenani albi &c. quæ magnos ſic præſtare valent effectus.

§. 16. Circa purgantium conſide-

derationem omittere etiam, nequeo illuſtrationem opinionis ipſorum qui putant præter jam recenſita purgantia, dari adhuc alia ſpecifica, verbi gratiâ *cephalica*, *hepatica* &c. veluti omnia ſua medicamenta fecerunt ſpecifica; quæ ubique per veterum ſcripta ad nauſeam úſque reperiuntur diſſeminata; & plebeji hâc ipſorum doctrinâ imbuti, quando vel oculorum inflammatione laborant, aut odontalgiâ cruciantur, ſimilibúſque affectibus circa caput ſeſe prodentibus, illicò petere nôrunt *pillulas cephalicas* quibus mediantibus malum à parte affecta trahere conantur; ſed ut breviter hæc, attamen clarè & diſtinctè, perſtringi queant, notandum *primò* eſt, quòd medicamenta omnia (modò ſatis ſint fortia) peragrent *univerſum* corporis labyrinthum, adeóque prout

prout illa abundaverint particulis ſubtilibus, acutis, blandis ramoſis, glabris &c. (conferantur ea quæ ſuprà capite primô ſtabilita ſunt) etiam *aut* vividè impingendo in obſtructiones hinc indè (perindè enim eſt) à craſſis terreſtribus aut acidis fixis ortas eaſdem tollunt & reſerant, *aut* ramoſitate ſuâ acuta & ſcindentia involvunt, eôdem planè mòdô ac enſis vagina ſuâ cooperitur, & ſic impediunt quò minùs in fibrillas partium ſenſitivarum fortiter agere valeant. Latet tamen Aliquid in opinione illa de ſpecificis Veri; quatenùs ſcilicet concedi debet pro diverſitate pororum in *certis* quibuſdam corporis partibus, etiam nonniſi *certas* medicamentorum ipſis accommodari poſſe particulas; quemadmodum egregium hujus rei habemus exemplum in *cantharidibus*, quæ acerri-

ri-

rimô ſuô ſale, veſicæ *ſpeciatim* ſunt noxiæ, utpote quæ hujus accommodari poris nequeunt, ſed in iiſdem *hærere* coguntur. Sic idem animadverti poteſt in experimento quodam conficiendo circa inquiſitionem ſecretionis urinæ *per renes*: licet enim vel ſubtiliſſimum *vini ſpiritum* in ipſorum ductus & tubulos injicere conatus fueris, minimè tamen ita anguſtiis illis & mæandris poteſt accommodari ut ex voto cedat experimentum, ſed ipſa huc requiritur tepefacta *urina*, certô indicio non niſi certas accommodari poſſe certis partibus particulas.

§. 18. Reſtat adhuc in hoc capite enodanda quæſtio quædam obſcura de *purgantibus* nonnullis *inſipidis* & tamen ſatis validis, qualia ſunt, mercurius dulcis, crocus metallorum, gummi indicum ſive gutta gamba &c., quid ſcili-

ſcilicet de his ſit ſentiendum cùm nullam exhibeant *guſtui* acrimoniam & per conſequens non videantur ullam in inteſtinis & totius corporis vaſis efficere poſſe *vellicationem* (quæ non niſi à particulis oriri poteſt acribus) aut etiam *ſolitô celeriorem* in ſanguine & humoribus introducere *motum?* Verùm ut quæſtioni huic problematicæ debitè ſatisfiat, attendendum eſt, *primò*, quòd uti medicamenta, alimenta & venera non niſi reſpectivè ad has vel illas perſonas *talia* dici poſſunt, ita etiam varia medicamenta *reſpectivè* ſint conſideranda pro partis hujus vel illius differentia; ſic veſica urinaria, *ordinariâ* urinæ acrimoniâ non afficitur, ſic acida imò & dulcia varia quæ palato arrident, inteſtinis &c. ſunt inimica, quoniam in illis partibus ingentia producunt tormina, ingen-

gentes dolores; ſic quoque multa ſunt naſo & oculis infeſta quæ linguam nullô modô aut afficiunt aut lædunt: *ſecundò*, notandum eſt quòd multa medicamenta tùnc demùm effectus ſuos demonſtrare valeant cùm in *minuta* ſint diſcerpta ramenta; ita enim particulæ variæ quæ anteà aliis viſcoſis & craſſis erant involutæ & intricatæ, jam verò à vinculis illis liberatæ, notabiles primùm reddunt effectus: *tertiò* denique putandum non eſt medicamenta varia nullum notabilem in ſanguinem & humores introducere poſſe motum propterea quòd ſint inſipida, nam præterquàm quòd *experientia* hoc falſiſſimum eſſe abundè demonſtret, *ratio* etiam certiſſimum eſſe docet, quòd prout copioſius & conſtantius æther (pro diverſitate ſcilicet pororum quoad magnitudinem, parvitatem,

multitudinem & paucitatem, nec non diverſam figuram) varia medicamenta tranſcurrit, ita etiam magnus vel parvus introducatur in ſanguinem & humores motus. Ratum itaque & demonſtratum eſto quòd varia purgantia licet ſint guſtui inſipida, nihilominus tamen & *vellicationem* in inteſtinis vaſisque totius corporis, & *motum* in ſanguinem humoréſque introducere poſſint & per conſequens *eoſdem* cum aliis acribus reddere effectus.

CAPUT XIV.

An ſanguis & humores nimiis particulis ſalino-volatilibus onuſti eſſe poſſunt & nimis violenter moti? an medicamenta bilem (quatenus

nus ſalinæ volatiles ejus particulæ in ſanguine & humoribus abundant) infringentia & motum nimium ſiſtentia adhiberi unquàm debeant? adeóque eâdem occaſione de venæſectione quædam, de uſu medicamentorum acidorum & refrigerantium, viſcoſorum & narcoticorum: de pulſu quædam: Concluſio opuſculi.

§. I. PAuca ſaltem adhuc *de duplici bile Veterum* dicenda mihi ſuperſunt, quoniam materiam hanc pro *inſtituti* ratione ſatis jam hac vice ventilatam & enucleatam putem: Reſtant tamen nonnulla circa quæſtionem quandam decidenda, *an ſcilicet exiſti-*

mem ſanguinem & per conſequens humores nimiis particulis ſalino-volatilibus eſſe poſſe onuſtos , adeóque & nimis ſubtiles & fluidos , ut ita judicari poſſit an in Praxi Medica ulla ſint adhibenda medicamenta bilem , hoc eſt ; ſalem volatilem (reſpectu ſcilicet noſtri ſanguinis) infringentia & motum nimium ſiſtentia : quæſtio nempe hæc fundata eſt in Neotericorum quorundam illa opinione , quòd quò ſanguis ejusque humores ſint *ſubtiliores & fluidiores* (quæ attributa multum dependent à copioſo ſale volatili) eò etiam *facilius* pervadere queant omnes corporis noſtri ambages. Quicquid itaque de quæſtione hac ego ſentiam , brevitèr quidem ſed quantum fieri poteſt , clarè & diſtinctè perſtringere annitar.

Certum quidem eſt noſtris hiſce frigidis in locis , quorum in

colis familiaris plerúnque eſt diæta craſſa, terreſtris & acida, non toties abundare poſſe ſalem volatilem ſolum adeóque nec peccare ſanguinem nimis *ſubtilem*, quoties quidem vulgò creditur, verùm ſæpius peccare ſanguinem & humores *valdè craſſos* & ad motum tardos qui innumeros parere apti nati ſunt obſtructiones; interim tamen certò certius eſt caſus quoſdam eſſe in quibus *& nimius* in ſanguine & humoribus culpari poſſit motus, *& nimia* acredo ſalina-volatilis: fateor quidem etiam quòd ſanguis & humores debeant valdè eſſe *fluidi* & ſubtiles ad debitè mæandros illos totius corporis anguſtos pervadendum, ſed tamen attendendum eſt quòd quandò *ſolitò major* aut peregrinus aliquis in ipſos introducitur motus, æquè difficile eoſdem illos mæandros pervadere debeat

acſi motu quôdam cirdunducerentur tardô; Supponamus enim, exempli gratiâ, ſanguinem in homine quodam eſſe valdè mobilem & volatilem (uti hoc facile concipi poteſt ſi diætâ diu uſus fuerit *ſalina-volatili* e. g, multô pipere, allio; ſpiritu vini &c.) ita tamen ut admixtæ adhuc etiam ſint aliæ particulæ craſſiores adeóque ad motum tardiores (fieri enim nequit ut ſanguis & humores alitèr concipi queant) jam per conſequens neceſſarium eſt ut humores qui ex eo ſequeſtrantur, adeóque & *ſpiritus animales* valdè ſint copioſi, ſubtiles & impetuoſi: hi itaque ſpiritus magna in copia, magnôque cum impetu in ventriculos cerebri depoſiti, eâdem porrò cum motus vehementiâ inter fibras vaſorum influendo *validè* ipſorum conſtringunt & comprimunt tunicas, ex qua conſtrictione

ne & compreſſione ſanguis iterùm & alii humores *validius* in motu ſuo circulari abſolvendo promoventur; jam verò certum eſt quòd motus cordis quoad ſuam *ſyſtolen* & *diaſtolen* debeat eſſe debite reciprocus ſi circulatio ritè debet procedere, ſi itaque contingat ut ſanguis tantô támque celeri propellatur in cordis ventriculos impetu ut reciprocatio illa ſyſtoles & diaſtoles ritè non poſſit & debitè procedere, neceſſariò liquet quòd ſanguis in motu ſuo circulari non minus ſiſti debeat quàm ſi valdè tardè & languidè propter adjunctas *multas* particulas craſſas & terreſtres moveretur: hujus rei exemplum non obſcurum habere poterimus in circulari quodam & *tortuoſo* ſolius *aquæ* (quæ ſanguine multò eſt fluidior) per canalium quorundam, ſenſim & ſenſim anguſtiorum, anfractus; ſi enim a-

quæ, in initio primi canalis exiſtenti, ſolitô quidam major additur motus, illicò animadverti poterit quòd reliquus aquæ torrens non tàm ſubitò poſſit alios canalium ſubire anfractus quin *regurgitet* & aliquatenùs in motu ſuo impediatur: quantò igitur magis hoc in humano contingere poteſt corpore, in quo canalium reperiuntur myriades, quorum interior cavitas hoc in loco eſt amplior, in illo anguſtior &c.? Poſſunt itaque & ſanguis & humores validô quodam in motu conſtituti, æquè in circulo ſuo abſolvendo impediri acſi craſſi fuerint; quam tamen *ratiocinationem* ſi quiſquàm adhuc planè non voluerit aſſumere, conſulat etiam hac in re *experientiam*; aperiat nempe in cane, v. g., vas quoddam (eligere enim per me licebit, modò ſit ſatis amplum) venoſum,

in-

injiciatque ſecundum artem nonnulla quibus mediantibus perſuaſus erit ſanguinem & humores reddi poſſe valdè mobiles & impetuoſos, accipiat v. g. portionem quandam ſalis cujuſdam alcali ſive volatilis ſive fixi per aquam ſoluti, inſtituatque injectionem : illicò animadvertet canem poſt convulſiones aliquot & lipothymiam, ſuum obire diem ; ſi jam poſt mortem cadaver aperuerit, & conſtitutionem ſanguinis inquiſiverit, animadvertet ipſo in corde ſanguinem valdè ſpumoſum & fluidum, quô mediante illud totaliter fuit obrutum & in motu ſuo reciproco impeditum, certô indiciô motum in ſanguine *nimium*, non minus ad œconomiam animalem deturbandam eſſe idoneum quàm alium *nimis tardum*. Si autem nunc porrò quis quæſtionem inſtituat, quâ ratione ſanguis &

humores nimiô propagari dicuntur motu in pleuritide aliiſque inflammationibus; in quibus tamen certiſſimum eſt peccare obſtructiones ex craſſis & fixis particulis ortum ducentes? Reſponſum habeat, quòd *omnes* inflammationes neceſſariò non præſupponant ſanguinem univerſalitèr craſſum & tardum (quámvis non negarim hoc attributum etiam poſſe adeſſe) ſed *forte fortunâ* poſſunt contingere quandò poſt ſubitam quandam in corpore mutationem (verbi gratiâ ubi magnô calori ſubitaneum ſupervenit frigus) particulæ quædam humorum ita in poros partium hæſum eunt ut nonniſi interſtitia quædam relinquantur quàm maximè exigua; per quæ non niſi ſubtiliſſimus tranſire poteſt æther, qui motu ſuo velociſſimô rectilineô ſanguinem & humores per partes illas vicinas cir-

circulantes validè ad motum ciet, quemadmodum etiam pluribus ſuprà hoc annotavi: ſi itaque contingit ut in ſanguine & humoribus unâ adſint multæ ſalinæ-volatiles particulæ, uti hoc facillimè contingere poſſe nemo negabit, neceſſariò ex actione illa continuâ, ſed *peregrina* (reſpectu ſcilicet noſtri corporis) ætheris illius velociſſimi, etiam validè ad motum cientur, & ſic oritur nimius ille, qui in corpore tunc animadvertitur, *calor* qui non niſi effectus eſt vehementis cujuſdam motus: Luce itaque meridianâ clarius eſt quòd *ſal volatile* in ſanguine & humoribus certiſſimè poſſit abundare & per conſequens œconomiæ animali nocere, præſertim ſi unà ſit *acre corroſivum*, hoc eſt, nimis acutis & conſtantibus particulis præditum, quemadmodum hujus rei apertiſſima indicia haberi poſſunt circa

uſum cantharidum, aranearum, vermium majalium, euphorbii &c: quæ plurimô ſcatent ſale volatili: omne proindè nimium vertitur in vitium, adeóque

Sit modus *in rebus*, *ſint* certi *denique fines*,
Quos ultrà citráque nequit *conſiſtere rectum*.

§. 2. Hiſce ita ſtabilitis ultrò liquet quid ad illam quæſtionem ſit reſpondendum *an in Praxi Medica ulla ſint adhibenda medicamenta, motum in ſanguine nimium ſiſtentia & ſalem volatilem infringentia?* ſcilicet quòd debitô tempore & prudenter uſurpata magnam præſtare valeant in œconomia animali utilitatem. Statuuntur autem *vulgò* ad motum in ſanguine nimium minuendum ſalémque volatilem infringendum, media *quadruplicis* generis; *primò*, nempe, Venæ-ſectio; *ſecundò*, medi-

dicamenta acida & refrigerantia; *tertiò*, blandè viſcoſa; *quartò*, narcotica. De *venæ-ſectione*, primô ordine quædam ſum dicturus, circa quam multæ ſunt diu ventilatæ quæſtiones & controverſiæ. *Veteres* Medici inter alios, quos ſibi efformarunt venæ-ſectionis ſcopos, ſuam etiam habuerunt *revulſionem* & *derivationem*, quæ tamen omnia figmenta poſt circulationem ſanguinis & humorum inventam totaliter ferè evanuerunt & locô ipſorum unicus ſaltem ſtabilitus venæ-ſectionis ſcopus, videlicet *ſanguinis imminutio*: miror tamen valdè poſt dictam circulationem inventam nihilominus tamen adhuc nonnullos reperiri qui *electionem* quandam venarum præciſè amant; ſanguis enim ille qui per hanc partem hôc quadrante circulatur, aliô rurſùs quadrante in alia reperietur, & ſic

porrò, quænam itaque eſt ipſorum illa electio? certè omninò chimærica, niſi forſitan reſpicere velint ad *loci* cujuſdam *commoditatem* aut differentiam quandam inter truncum corporis *ſuperiorem* & *inferiorem*, nam juxta leges mechanicas motus oſtendi poteſt in trunco inferiore, reliquis paribus, contineri ſanguinem *craſſiorem* quàm in ſuperiore; ſed tamen electio hæc non tàm eſt neceſſaria, ut urgente neceſſitate, etiam non liceat indifferenter venæ ſectionem inſtituere, nempè tàm in ſuperiore quàm inferiore trunco modò reſpiciatur unà ad loci commoditatem. Volunt quóque nonnulli venæ ſectionis adminiſtrationi *præire* ſemper debere purgationem, nè impuritates (ut ajunt) in primis viis hærentes aliás ad ſanguinem traherentur: verùm præterquàm quod hæc tractio ſit

pror-

prorſùs imaginaria, uti ex antecedentibus non poteſt amplius eſſe obſcurum, quemnam quæſo in uſum illud fieri deberet? quid enim opus eſt ſanguinem purgatum, ut ajunt, & depuratum emittere? nonnè ſic priorem ſuam perderent operam? *ſecundò* imminutus & paucus ſanguis, facilius multò per medicamenta regi & corrigi poteſt quàm copioſus; adde *tertiò* quod non raro venæ-ſectionem ſubſequatur evacuatio ſive purgatio *critica*, quæ certè multo eſt acceptior, quàm illa quæ per aſſumpta acquiritur medicamenta: ſed ut ad uſum venæ-ſectionis revertar; admitto eandem in nimiô ſanguinis impetu ubi vires ægrorum conſtiterint, quo ſcilicet, antequàm alia media ritè ſuum ſortiri poſſunt effectum, ſanguis in motu ſuo nimio parumpèr ſiſtatur: ſupponamus enim, exem-

exempli gratiâ, hominem vehementiſſimò cruciari dolore lateris ſive pleuritide verâ, ortâ à particulis valdè acutis, quæ, in partibus membranoſis & nervoſis forte fortunâ *hærendo* & in eaſdem fortiter impingendo, talem exhibent menti ideam quæ *dolor* ſolet nuncupari: hæ jam particulæ acutæ, valdè etiam intereà ab impulſu valido ſanguinis & humorum, in easdem partes adiguntur & fortius *intruduntur* undè dolor adaugetur; licet itaque certum ſit particulas has in poris illarum partium hærentes, expelli indè deberi ſi malum totalitèr ſit eradicandum, quod neceſſariò fieri debet medicamentis magnum & validum motum in ſanguinem ejuſque humores introducentibus, poróſque unà aperientibus, nihilominus tamen antequàm talia remedia *ritè* poſſunt exhiberi, aut an-

antequàm ad partem affectam, juxta legem circulationis *perveniri* valent, homo miſerrimis agitatus cruciatibus in periculoſam non rarò incidere poteſt lipothymiam imò & quandóque mortem, quæ mala præveniri aliquandò poſſunt unicâ venæ-ſectione. Concedo equidem quòd pleuritis vera aliæque magnæ inflammationes internæ *abſque venæ-ſectione* prorſùs curari poſſint, ſed tamen veriſſimum eſt quòd paulò tutius curationes illarum inſtituantur *incipiendo* à venæ-ſectione, modò interim & *alia* circumſtantiæ ritè perpendantur, & medicamenta alia, tàm *interna* ſcilicet quàm *externa*, debitè in uſum vocentur, nam venæ-ſectio aliás temerariè non eſt inſtituenda, veluti nonnulli ad hoc non attendunt quando eandem inſtituunt eum in finem quemadmodum loquuntur, ut

ſan-

ſanguis reſpirare valeat, Belgicè ajunt, **op dat het bloedt wat lucht magh ſcheppen** &c. tali enim modò inſtitutæ venæ-ſectiones non niſi miſerrima adferunt corpori mala & tandem ſubitam mortem. Plura de venæ-ſectionis uſu annotari quidem potuiſſent, ſed ſufficiunt *hic loci* hæc.

Quoad nunc *acidorum* & *refrigerantium* uſum, attendendum eſt, quod valdè *cautè* hæc debeant uſurpari; imo *refrigerantia* quæ innumeros parere apta nata ſunt obſtructiones, qualia ſunt quorundam *julepia* quamplurima, *nunquàm* ſint adhibenda ſed plus quam venæ-ſectio fugienda: dantur autem utilia nonnulla acida volatilia quæ ſc. citra ullas obſtructiones refrigerant, imo haſce conſtanter *auferre* valent, qualia ſunt *nitroſa* varia modô ritè præparata, hæc enim ſævientem & corroſivum ſævo-

lem-volatilem commodè poſſunt infringere adeóque motum in ſanguine debitum reſtituere, eô, quô ſuprà in tractatuli hujus initio, demonſtravi, modô.

Medicamenta quæ *blandè viſcoſis* gaudent & ramoſis, h.e. juxta ſe invicem ſaltem repentibus particulis ſalem volatilem pungentem & corroſivum involvendo, non minus ac vagina enſem, poſſunt tàm motum ſanguinis & humorum *nimium* imminuere quàm actionem ſpiculorum ipſius impedire, quod per ſe non poteſt eſſe obſcurum.

Verùm quomodo *narcotica* ſuos in corpore reddunt effectus, nondùm tàm clarum eſt & perſpicuum, licet multi ſint reperti qui in ipſorum interiore contemplatione miſerè ſua torſerunt ingenia; ut tamen *aliquid* hac de re obſcura, hic loci determinem, di-

dico quod *valdè peregrinô* ſuô quem in ſanguinem & humores introducunt ætherem eoſdem quodammodò coagulare & in motu ſuo ſiſtere valeant, non obſtante ipſorum *ſale volatili* & *ſubtili oleô* quæ alias motum in ſanguine *majorem* cauſari potius debere videntur: ex *imminuto* enim hôc ſanguinis & humorum motu, tantus amplius non ſit in partes obſtructas motus, quantus anteà, adeóque dolor nonnihil mitigari debet; ſic probabile etiam eſt quòd ſal volatile ipſorum *valdè ſubtile*, ſed tamen *ſatis acre*, fibrillas aliquas partium ab invicem nonnihil reſolvere valeat, ita ut *flaccidiores* reddantur, quæ proindè motum *non tàm vegetum* ad ſenſorium tranſferre poſſunt commune quàm antè: ſed inquiſitionem ſuam pleniorem hæc adhuc merentur; hoc ſaltem certum eſt quòd ſal volatile ipſo-

ipſorum & ſubtile oleum *aliô* planè modô ſuos dare debeant effectus quàm alia multa ſalia & olea volatilia continuô uſu Medico famoſa; ſic certum etiam eſt quòd ſecundùm viſcoſitatem, illorum medicamentorum effectus non poſſint unquàm debitè explicari, propter rationes hic loci ſiccô pede prætereundas.

§. 5. Dùm autem hìc loci de motu in ſanguine nimio ſermo eſt, verbum etiam unum aut alterum de *pulſibus* annotare, unà non inconſultum duxi aut intempeſtivum, quoniam & de his variæ ſint in Auctorum libris diſſeminatæ controverſiæ; nihil tamen in medium proferam de Veterum illius famoſæ *facultatis pulſificæ* nobilitate, nec etiam multa de infinitis ipſorum quoad pulſus differentias efformatis figmentis dicam; hæ enim differentiæ quas

à

à quantitate, à vehementia, à tempore, ab arteriæ qualitate, profuſione &c. deſumpſerunt & in quibus omnibus enarrandis ſimùl & *multiplicandis*, magno, ſed miſerô, molimine cerebella ſua emaciârunt, ſunt omnes hodiernis ferè omnibus Medicis ridiculæ & ineptæ; ſed demonſtrare hic ſaltem annitar qualis ſit *collatio* quódque commercium inter arteriarum *pulſum* & ſanguinis humorúmque *conſtitutionem*, ut ita animadverti queat quid de pulſus tractatione ſit judicandum, quæ omnibus Medicis tàm eſt circa morborum omnium inquiſitionem familiaris, ut juxta eandem finalem non raró efforment concluſionem. Pulſus itaque ſive motus ille validus qui tàm in *corde* animadverti vulgò ſolet quàm *arteriis*, eſt effectus vehementis illius *ſanguinis* motus, quem in cavernulis cordis

dis (modô hìc loci ſilendô) accepit; cùm enim ſanguis magnô ejiciatur ex ventriculo ſiniſtro (poſtquàm ſcilicet ad hunc à dextro cordis ventriculo per vias cuivis vel in Anatomia hoſpiti notas pervenerit) in aortam arteriam impetu, per cujus, quemadmodum & omnium reliquarum arteriarum longitudinem ingens adhuc ſanguinis verſatur torrens, hìnc neceſſario motus quidam reſultare debet undulatorius oriundus à guttæ in guttam propulſione; hicce jam motus (ut breves ducam lineas) eatenùs reſpectum quendam habere poteſt ad ſanguinem craſſum uel ſubtilem, hoc eſt, in ſuo motu tardum vel celerem, indicandum, quatenùs ratione hujus craſſitiei vel ſubtilitatis, adeóque vel *tarditatis* vel *celeritatis pulſus* vel augetur vel minuitur; uti hoc per ſe non poteſt non eſſe per-

perſpicuum; Notandum etiam eſt quod fermentum cordis pro ſanguinis & humorum conſtitutione vel craſſâ vel ſubtilî, etiam reddatur vel iners multum vel etiam valdè vegetum, quoniam ex *illis* continuò debet reſtaurari, propterea quod tractu temporis multùm ex ipſo deperdatur; ſed contingit etiam aliquando ut pulſus multum vel acceleretur vel retardetur, non obſtante ſanguinis & humorum ſubtilitate & craſſitie, exempli gratiâ, in variis *animi affectibus*; quatenus ſcilicet ſpiritus animales aut vegetiore aut tardiore motu inter fibras vaſorum influendo unà efficiant vaſorum omnium, & per conſequens *arteriarum*, *majorem* vel *minorem* conſtrictionem, quæ ad ſanguinis circuitum debitè abſolvendum multùm etiam contribuit. Notari etiam debet quod non raro Medicum

cum *fallere* poſſit pulſus ſi ad alia interim unà non reſpiciatur phœnomena, ſic enim in quibuſdam moribundis non raro reperitur pulſus celer licet motus ſanguinis & humorum ſenſim & ſenſim imminuatur, ita ut univerſalis reciprocatio fieri nequeat quòd *qualis ſit ſanguis & humores* ratione ſc. craſſitiei & ſubtilitatis &c. *talis etiam ſit pulſus*: hujus etiam rei exemplum manifeſtum ſæpè habetur tempore *peſtis*, homines enim multi hâc horâ, imò hôc momentô pulſum habebunt ſano æmulum, quemadmodum & urinam, cùm tamen inſequentî horâ mors præ foribus adeſſe animadvertatur. Liquet etiam hinc quid concludendum ſit de Medicorum quorundam arrogantî gloriatione, qui ſcilicet *ſtatum ægrorum* perfectè ſe demonſtrare poſſe profitentur ex pulſus hâc vel illa differentia; imo ſunt

qui ex ſolo pulſu ſe dignoſcere poſſe contendunt *quanam ſpeciatim in corpore pars, & quomodo, ſit affecta*, quemadmodùm Amſtelodami hujus rei, non ita pridem, mihi occurrit exemplum; accerſitus nempe aliquando fui ad Matronam quandam pertinaci laborantem *aſthmate*, ubi etiam unum, ex celeberrimis ejuſdem civitatis, Medicum inveni, qui ſententiam ſuam de ſtatu ægræ rogatus, inter alia etiam ſe apertè, ex ægræ pulſu (uti vocabat) *contracto* & quidem in manu (NB.) *ſiniſtra*, ſcire profitebatur, eandem *vomicâ* affectam fuiſſe pulmonis; an hæc ratio Medico digna exiſtimabitur? profectò ruſticus de circulatione ſaltem præmonitus, multô melius ratiocinaretur quàm celeber ille Medicus. Sic etiam quidam ſunt qui pulſum volunt in febribus *putridis* eſſe *inæqualem*, in *non pu-*

putridis verò *æqualem*, cùm tamen nec putredinis eſſentiam unquàm rectè intellexerint, nec cauſam æqualitatis & inæqualitatis in pulſu reddere valeant.

§. 4. Quibus omnibus ſic, eâ quâ potui, perſpicuitate, abſolutis, hocce jam in paragrapho quarto capitis decimi quarti pedem figam colophonémque opuſculo huic imponam; prius tamen LECTOREM BENEVOLUM obnixè precor, ut cogitata hæc mea PHYSICO-MEDICA, qualia qualia nunc oblata videre poterit, æqui conſulat bonique: non eſt quod à me adhuc deſiderare voluerit accuratiorem conſtitutionis parenchymatum *hepatis & lienis* deſcriptionem, quoniam *conſultò* quædam omiſerim, eô ſcilicet animô ut quàmplurima â priorî ſaltem & ſecundùm *rationem* demonſtrarem; reliquum itaque eſt ut à *curioſis* A-

natomicis cœtera porrò poſtulentur, quorum obſervationes ſi debite cum hiſce meis conferantur cogitatis, ſine dubio debita reperietur harmonia & concordantia. *Principia* quibus paſſim in ratiocinando uſus ſui, debentur præcipuè Nobilissimo & Incomparabili Philosopho Renato Des-Cartes, ita tamen ut viri hujus acutiſſimi *auctoritas* nè latum quidem unguem ab ipſarum rerum veritate me diſtrahere potis fuerit, veritatis enim indagatori quàm maximè indignum eſſe exiſtimo, in verba Jurare Magiſtri, licet tamen ex adverſo ſtolidum eſſe exiſtimem pertinaci contradicendi ſtudiô ab illiús diſcedere doctrina, ubi eadem cum rerum veritate debitè conveniat; ſequi itaque anniſus ſum Annæi Senecæ decorum exemplum quod in Epiſtola quadam ſua recenſet, quandò di-

dicit; *non cuiquam me mancipavi, nullius nomen fero: magnorum virorum judicio multum tribuo, ſed aliquid & Meo vindico, nam illi non inventa ſed quærenda nobis reliquerunt, & inveniſſent forſitan neceſſaria niſi ſuperflua quæſiviſſent* &c. Annotari interim velim quantum poſſit amor & cura *claræ diſtinctæque perceptionis*, quæ certiſſimè cuivis perſuadere valet ſe nihil unquam *fingere*, hoc eſt, ſe à vero nunquàm aberrare, dummodò rem *clarè & diſtinctè* percipiat hoc eſt voluntatem extra intellectus limites exſpatiari non permittat; ex adverſo verò hujus normæ neglectus præcipua ſemper cauſa fuit ut tot in mundo ſint oborti *errores* & tot præjudicia, cùm enim hominum maxima pars in cauſarum *finalium* ſcientia ſaltem ſit contenta; juxta vulgatum ipſorum ſed profectò ridiculum axioma NATURAM NIHIL

Facere Frustra; hìnc etiam factum eſt ut ad ipſarum rerum veras eſſentias vel *nunquàm* attenderint; vel etiam quando de illis ratiocinari deberent, repentinum aufugium ſumpſerint ad *qualitates* quaſdam *occultas*, *facultates* & ſimilia alia otioſorum cerebrorum portenta; ſic quóque multi, dùm corporis humani curioſam fabricam ſolummodo intuentur, attoniti ſtupeſcunt, & quoniam tanti artificii cauſa ipſos prorſus lateat, hìnc ad *ſupernaturale* (ut vocant) illicò concurrunt medium, quô cooperante hæ & illæ partes ita deberent conjungi & ita invicem adaptari ut ſibi mutuo non eſſent impedimento aut ſe invicem læderent, & neſcio quæ non plura excogitant figmenta, dùm de *Mechanica* ejúſque certiſſimis legibus nè quidem ſomniant; imo ſi intereà ipſis quiſquam demonſtrare

re allaborat, quomodo omnia in mundo automaticè & mechanicè debent explicari, mox ille atro notatur carbone, nec non, quod dolendum eſt, ſalutatur pro *hæretico*: verùm tempus illud aliquando quidem eſt propullulaturum, in quo denſiſſimæ tandem diſcutientur ignorantiæ nebulæ, & in quo plurimorum hominum oculi, nunc præjudiciis infinitis occæcati, à vivido veritatis ſplendore illuminabuntur, quôque denique tempore non tantô, quantô hodiè animadvertitur, uſu, in ſcientiis valebunt vulgata illa & omnium ore trita proverbia, *quot ſunt capita tot ſenſus* : *ſuô quiſque ſenſu abundat* : *non pauciora cerebrorum quàm palatorum ſunt diſcrimina*, & plura ſimilia, ſed in quo *plurimi* unanimi voluntatis conſenſu unicâ & ſimplici fruentur veritate. *Hic loci jam pedem figo*; & ſi quis inter

„ Lectores fortè fuerit (uti ullo
„ ſine dubio plus quàm *unus* erit)
„ cui exiguus hic meus improba-
„ tur labor, aut qui eum dente
„ *circumrodet* invidô; is hoc à me
„ ſibi habeat reſponſum, *multo fa-*
„ *cilius eſſe aliorum ſcripta carpere*
„ *quàm aut emendare, aut quid pro-*
„ *ferre doctius.* Nihil itaque im-
„ proborum hominum morabor
„ ſcommata, imò eò majorem
„ concipiam voluptatem, quò plu-
„ res mihi invidere conſpexerim,
„ nam ita plerúnque fieri conſue-
„ vit, ut livor humilia deſpiciens,
„ excellentiſſimis quibúſque faci-
„ noribus uratur maximè: & profe-
ctò, quoniam *invidia* ſit *contriſta-*
tionis quædam in mentibus quorun-
dam hominum ſpecies, orta pro-
pter *alterius* cujuſdam, *majorem*
adeptam vel felicitatem, vel vir-
tutem, laudem &c: (nam verum
illud verbum eſt, vulgo quod di-
ci

ci ſolet: *omnes ſibi malle melius eſſe quàm alteri)* hinc inhumanum ferè quid in me eſſet, ſi ex adverſo, magnô non afficerer *gaudio*, ubi me tali frui bonô animadverterem, qualî plurimi alii (mihi nempe *invidentes*) deſtituuntur.

FINIS.

INDEX RERUM.

A.

Abſinthium bilis flavæ vicem ſubit. 199
Acutarum particularum in ſanguine effectus. 10, 11.
Acidarum particularum effectus. ibid.
Acuta quomodo producunt cephalalgiam. 23
Acidum an ſit unica cauſa morborum. 24
Acidi corroſivi humores, cauſa ſphaceli. 171
Acuminatæ & ſcindentes particulæ mollem partium texturam deſtruunt. 110
- - viam præparant particulis ramoſis ad nutritionem abſolvendam. 112
Acidæ & terreſtres particulæ cur in liene ſequeſtrentur? 93, 94, 95.
-- quor-

- - - quorſùm feruntur. 96
- - - redeunt per vaſa lymphatica ad ſanguinem. ibid.
Acutus ſenſus undè. 105
Accurata ſanguinis mixtura undè. 17
- - - eſt valdè neceſſaria. ibid.
Acutæ particulæ validè ab æthere moventur. 10, 11.
- - - non poſſunt facile ab ipſo inflecti. ibid.
Acre ingenium undè. 122
Actio animæ in quo conſiſtat. 119
Acres & auſteræ particulæ producunt diſſolutionem fibrillarum. 178
Acredo humorum cauſa atrophiæ. 180
Acria promovent excretionem fœcum in inteſtinis hærentium. 198
Acida & refrigerantia cautè uſurpanda. 234
- - - volatilia tollunt obſtructio-

nes. ibid.
Adamas undè dictus. 84
- - - ejus ſolutio eſt difficillima. ibid.
Æther diverſis poris ſeſe accommodat. 16
- - - eſt merus ignis. 148
- - - ejus primaria ſedes eſt in corde. 17
- - - quô anni tempore apud nos copioſior eſt. 210
- - - prout copioſius & conſtantius medicamenta pervadit, eò magis ſanguinem exagitat. 217
Aëris acceſſio an multum in ſcarificatione metuenda. 176
Aëri nudo expoſita ſalia volatilia non prorſùs avolant. 45
- - - humidus corporum putrefactionem promovet. 85
Æſtivum tempus ad putrefactionem magis aptum eſt quàm hyemale. ibid.
Ætas an ex urinis dignoſci queat. 155.

155, 156, 157.
Ægri mingunt nonnunquam urinam ſanæ ſimilem. 161
Æquilibrium ſenſorii communis quem habet uſum. 129
Agyrtarum conſideratio. 154
Alcalia fixa in igne, ſunt volatilia in ſanguine. 44
- - - valent infringere auſteritates. 73
- - - volatilia & fixa ſunt medicamenta ſpecifica ad icterum. 146
Aloë vicem bilis flavæ ſubit. 199
Altæ ſtaturæ homo cur in iram minus ſit pronus. 123. 124
Alvus cur adſtricta in ictero. 149
Amara in ſanguine volatilia. 43
- - - obſtructiones auferunt. ibid.
- - - motum in ſanguine modicum ſervant. ibid.
Amarities bilis flavæ pertinaciſſima eſt. 56
Amara præſervant à putredine. 80
- - - referri debent ad ſalina. 112

Amor in Deum conſtituit primam legis regulam. 186
Anima totô cœlô differt à corpore. 171
- - - an cauſa tractionis cujuſdam in corpore. 53
- - - eſt inſcia tractionis. ibid.
- - - ſenſitiva, vegetativa &c. non admittitur. 169.
Animæ ſenſitivæ organum an ſit lien. 104
- - - actio in quo conſiſtat. 119
Anguſtia loci compenſatur per motus celeritatem. 148
An ſanguis ex quatuor ſaltem humoribus compoſitus ſit. 4
Annihilatio nulla datur in univerſo poſitiva. 89
An purgantium ſpecificorum effectus ſunt tàm obſcuri quàm ipſa Divinitatis eſſentia. 192
Anni tempus introducit differentiam in purgandis hominibus. 209

An-

Antimon. diaphoret. officin. quomodo præparatur. 208
Annæus Seneca allegatus. 128. 244
Aphthæ an à bile flava. 3
Apozematibus purgantia non eſſe admiſcenda. 212
Aqua non poteſt eſſe ſuperflua in corpore niſi quando ſiſtitur. 13
- - - continuò ex corpore avolat. ibid.
- - - quid efficiat quando ſiſtitur. ibid.
Aqueæ particulæ inſerviunt craſſis & ramoſis pro vehiculo. 112
Arterioſus ſanguis venoſô fluidior eſt. 78
Arteriæ valdè ſunt poroſæ. 79
- - - terminantur ex auguſto in anguſtum. ibid.
Argentum in ictericæ ſacco flavum factum. 152
Arcanum in curandis morbis chronicis. 211

Arthritici dolores undè. 181
Alarum quomodo vomendi vim perdit. 207
Aſparagi afferunt urinæ peregrinum odorem. 162
Attractrix facultas Veterum non datur. 32
Attractio in corpore liberè non conceditur. 204
Atrophia undè. 110. 180
Audoënus allegatus. 205
Auctoritas Virorum non ſemper curanda. 244

B.

Bartholinus (Thomas) allegatus. 38. 138
Beverovicius allegatus. 184
Bilis flava an juſtè à Veteribus odio proſequuta. 3
- - - an cauſa caloris in corpore. ibid.
- - flava & atra an ſint res ſimplices.

ces. 6
- - - ubi ſecernitur. 35
- - atra ubi. ibid.
- - - cur non alibi ſecernuntur. 39
- - - per omnes partes æquè circulantur quatenùs particulæ eandem conſtituentes in hepate, cum ſanguine ſunt permixtæ. ibid.
- - flava an ſecundæ coctionis excrementum. 38
- - - eſt ſal volatile oleoſum. 42
- - atra eſt acidum quoddam terreſtre, auſterum & corroſivum. 48
- - flava maculas ex pannis eluere valet. 42
- - - chemicè reſoluta. 41
- - - fluiditatem pigmentis conciliat. 42
- - - itidem & ſanguini. ibid. 48. 145

flava

- - - flava fæces inteſtinorum attenuat. 197
- - - facilius movetur quàm nigra. 48
- - - in utero congregata. 37
- - - à Barbaris multum æſtimatur. 44
- - - atra craſſitiem in ſanguinem introducit & obſtructiones in partibus ſolidis. 48
- - - hepatica cur eſt flava. 52
- - - differentia quoad colores. 52. 58
- - - quò nigrior eò periculoſior. 68
- - - flava infringit aciditatem in inteſtinis. 73
- - - flavæ portio parva ſufficit ad magnam liquoris quantitatem amaritudine inquinandam. 79
- - - flava non ſemper ejicitur ex ventriculo quando evomitur. 76
- - - ſola nonnunquam ejicitur poſt paſtum. ibid.

-- quo-

- - - quomodo præſervat hepar à putredine. 90
- - - ad ſanguinem propriè non pervenit, 63, 114, 189
- - - an cauſa icteri. 141. 142. 145
- - - an cauſa iræ. 114
- - - eſt maximam partem ſal volatile. ibid.
- - atra quomodo dici poteſt in liene hoſpitari. 93
- - poteſt ſuppeditare ſpiritus animales. 109
- - partes ſolidas non poteſt nutrire. 109. 110
- - utraque habet particulas acuminatas. 110
Biliferus ductus inſeritur nonnunquàm in ventriculi fundum. 77
- - nonnunquam etiam ad inteſtini jejuni finem. ibid.
Boyle (Robertus) allegatus. 20 208
Borellus (Petrus) allegatus. 151

Blancardus (STEPH.) allegatus. 143
Brevis ſtaturæ homines cur in iram ſint proniores. 123. 124
Brumale tempus minus ad putrefactionem in corporibus introducendam aptum eſt. 85
Bruta carent omni cogitatione. 117

C.

Calculi in veſica bilaria. 143.
Calidum innatum Veterum quid ſit. 18
- - - nonnunquàm eſt valdè vehemens. ibid.
Calor nimius in pleuritide undè. 227
Canalium myriades ſunt in corpore humano. 224
Cantharides acerrimô ſcatent ſale volatile. 228
- - - veſicæ cur noxiæ. 214
Carteſius allegatus. 20. 33. 108. 116.

116. 117. 118. 131. 170. 186. 194. 244
Carnes quomodo cùm ſale à putredine præſervantur. 86. 87
Cataplaſmatis ad gangrænam ingredientia primaria. 174
Cauſa icteri flavi. 143. 144
Cauſa variationis materiæ eſt motus. 81
- - - pulſionis in corpore. 34
Cauſæ finales repudiantur. 245
Certa particularum proportio in ſanguinis compoſitione requiriritur. 8. 10. 24
Cerumen aurium convenit cum bile flava. 36
Cœrulea bilis undè. 55
- - - rarô reperitur in veſicula fellea. 55
- - - ſæpius talis eſt in ventriculo. ibid.
Cephalalgia undè. 181
Certæ particulæ nonniſi certos pervadere poſſunt poros. 214
Che-

Chemici quid circa deſtillationem oleorum & ſpirituum animadvertunt. 14
Chylus ſanguinis parens eſt. 13
- - - oleoſus eſt. 14
- - - an coquitur in hepate. 38
- - - mox non intimè cum ſanguine miſcetur. 50
Cholagoga quomodo intelligenda. 199
- - - ſoluta vergunt ad flavedinem inſtar bilis. 203
- - - aliter afficiunt corpus quàm phlegmagoga &c. 203
Clara & diſtincta perceptio eſt norma veritatis. 193. 245
- - - ejus neglectus parit errorem. ibid.
Clyſteres diluentes præſtant munus ſucci pancreatici. 200
- - quomodo præparantur. ibid.
Color croceus in aëre eſt conſtans. 45
Co-

Colorum bilis differentiæ. 53. 54. 55
Colica undè. 181
Colliquamentum Harvæi non repentè, ſed ſenſim purpuraſcit. 49
Comparatio rerum à Deo revelatarum cum iis quæ lumine rationis poſſunt cognoſci non admittitur. 193
Commercium mentis cum corpore quale. 115. 116. 117
Compoſitæ res habitæ fuerunt à Veteribus pro ſimplicibus. 4
Contradicendi ſtudium improbatur. 244
Convulſiones undè. 23
Convulſivus motus ventriculi & inteſtinorum efficit ut bilis evomatur. 75
Convulſiones in vaſorum ſanguiferorum muſculis cauſa lipothymiæ. 182
Continuæ bilis dejectiones per anum

num undè. 77
- - - ejectiones per os undè. ibid.
Cor eſt ſedes materiæ æthereæ. 17
- - eſt fons caloris in corpore. 26
Corpora nulla dantur ſine poris. 15
Corpus humanum ſcatet innumeris poris. 107
- - - differt totô cælô à mente. 115
Corporis humani fabrica quomodo compoſita. 246
Corporum putrefactiones undè. 84. 85. 86
Corpora nulla annihilantur. 89
- - - quomodo cohærent. 108
- - - majora ſemel ad motum redacta diutius & conſtantius eodem ſuo in motu perſeverare valent quàm minora. 126
- - - quomodo ſibi aſſociantur. 204

Corpus noſtrum à diverſis purgantibus diverſimodè afficitur. 203
Cornachinus pulvis cur adeò ſuô tempore fuit famoſus. 211
- - - undè componitur. ibid.
Corruptio corporum in quo conſiſtat. 80
Corroſiva vis in quo conſiſtat. 10
CRAANEN (THEOD.) allegatus. 132
Crucius (Vincent.) allegatus. 57
Craſſa quid ad ſanguinis compoſitionem contribuant. 8
- - à ſubtilibus ad motum cientur. 8. 9
Craſſiores acidæ & terreſtres particulæ cur in liene ſecernuntur. 93. 94. 95
- - - quorſùm feruntur. 96
- - - redeunt ad vaſa lymphatica. ibid.
Cur in diverſis partibus diverſæ fiant ſecretiones. 35

Cur ſanguis ſub ratione ſanguinis in partes non ſecernitur. 49
Cur nonnulli homines ſæpè mente fluctuant. 131
Cur quidam facilius purgantur quàm alii. 208. 209

D.

DEus eſt cauſa prima motus. 16
- - - in ſe eſt planè immutabibilis. 89
- - - quomodo omnia in mundo dirigit. ibid.
- - - non eſt fallax. 194
- - - ejus bonitas pari ambulat paſſu cum ejus juſtitia. 132
Demonſtratio ætheris ex S. codice. 21. 22
Des-Cartes allegatus. vid. Cartes jus.
Defectus ſpirituum animalium cauſa languiditatis. 107. 108

De-

Detorſionem pororum in vaſis ventriculi quid ſequitur. 75
Derivatio & revulſio rejiciuntur. 229
Differentia inter particulas acutas.
- - - inter fixitatem & volatilitatem in igne & ſanguine. 44
- - - inter tractionem & pulſionem. 32
- - - inter cerumen aurium & bilem. 36
- - - inter colores bilis. 52
- - - bilem flavam & nigram. 48
- - - inter gangrænam & ſphacelum. 168. 169
Diverſæ ſunt cauſæ morborum. 24
Diverſitas corporum ſecundum magnitudinem, figuram & poros. 8
- - - motus eſt cauſa fluiditatis. 17
Diverſus ad putrefactionem requiritur motus. 85

Diodorus ſophiſta lepidè ab Herophilo Medico convictus. 83
Diviſio bilis veterum in alimentariam & excrementitiam. 107
Divinitatis eſſentiam nemo debitè intellexit. 192
Diuretica in quo differant à purgantibus. 207
Diæta ſalina-volatilis quid in ſanguine efficit. 222
Dodonæus allegatus. 143
Dolor gravativus in hypochondrio ſiniſtro undè. 183
- - in pleuritide acutus undè. 232
Dormitiones frequentes ſub aperto jove, cauſa icteri flavi. 144
Ductus biliferus inſeritur nonnunquàm in ventriculi fundum. 77
- - nonnunquam ad inteſtini jejuni finem. ibid.
- - pancreaticus non eſt melancholidochus. 96
- - - debetur propriæ glan-

glandulæ. 97
Dulcia inteſtinis inimica. 216
Duplex datur in corpore nutritio. 107

E.

EBulus quomodo vim vomendi amittit. 107
Effervefcentia unde. 11
- - - infringit acidam & ſalinam vim. 12
Effluvia corporum ſolidorum & conſiſtentium undè. 20
Ejectio bilis flavæ per vomitum non ſemper eſt ex ventriculo. 76
Electivè purgantia non dantur. 202
Electio venarum in V. S. quomodo admittitur. 229
Elephanthiaſis undè. 177
Emetica in quo differunt à purgantibus. 206

- - quænam ſunt. ibid.
- - ſunt etiam purgantia. ibid.
Entia non ſunt multiplicanda ſine neceſſitate. 164
Error in quo conſiſtit. 245
Epitaphium hepatis. 39
Eſſentia putredinis eſt obſcura. 80
Eugalenus allegatus. 166
Euphorbium quomodo reddi poteſt ſudoriferum. 208
Eventus icteri. 145
Examen bilis flavæ per ignem. 41. 42
Experimentum circa bilem flavam. 42. 55 56
- - - circa ſales volatiles. 45
- - - circa motum in ſanguine nimium. 224
- - - circa urinæ per renes ſecretionem. 215
Experientia quid Uromantas docere potuit. 158

Ex-

Exercitia nimia venerea cauſa icteri. 144
Exulcerationes ſcabioſæ undè. 177

F.

FAcultates repudiantur. 246
Facultas percipiendi non poteſt tendere in falſum. 194
- - - attractrix an detur. 32
Fames cur in Scorbuto langueat. 180
- - cauſa languiditatis. 107
- - bilem in naſum ciet. 110
Fœces alvinæ cur ſurſùm non æquè ac deorſùm vergant. 196
- - quomodo nonnunquàm ejiciuntur per os. 74. 75
- - unde attenuantur. 199
- - diverſimodè colorantur pro diverſis aſſumptis purgantibus. 202
Febrium eſſentia in quo conſiſtat. 24
Febris in ira undè. 121

Febres diuturnæ cauſæ eſſe poſſunt icteri flavi. 144
Fel an commovet iras. 114. ſeqq.
Fermentatio an detur in ſanguine. 24
- - - diuturna in inteſtinis quid efficit. 73
Fermentum acidum in ſphacelo quomodo infringi poteſt. 173
- - - cordis variat pro ſanguinis & humorum conſtitutione. 240
Fernelius allegatus. 190
Flavedo in ictero undè. 150
Flavus humor Medicis innominatus. 53
Flexiles particulæ quid in maſſa ſanguinea efficiunt. 13
Fluida corpora undè. 17
Fluidorum corporum corruptio undè. 87
- - - parum differt à corruptione corporum ſolidorum. ibid.
Flui-

Fluiditas ſanguinis præſervat hepar à putredine. 90
Figuræ particularum ſanguinis. 9
Fixa in igne ſunt nonnunquam in ſanguine volatilia. 44
Fixum ſal ex ſanguine humano. 46
- - - convenit cum muriatico. 47
- - - moleſtè acquiritur. 46 47
Fons caloris in corpore non eſt ventriculus. 25
Fructus quomodo farti-tecti poſſunt diu conſervari. 85

G.

GAngræna undè. 167
- - - in quibus partibus maximè, animadvertitur. 168
- - - quomodo diſtinguitur à ſphacelo. 169
- - - curatu difficilior quàm ſphacelus. ibid.

Gentes Barbaræ vendunt bilem viperarum magno pretio. 44
- - quam ob cauſam. ibid.
- - Septentrionales cur ferociores ſunt Aſiaticis. 126. 127. 128.
Glandulæ gulæ obſtructæ difficillimè reſerantur. 76
Glandula pinealis immediata mentis ſedes. 117
- - ipſi arctiſſimè mens eſt juncta. 119
- - debet æqualitèr à ſpiritibus premi. 129
Glabrities inteſtinorum undè. 198
Glutinum corporum firmiſſimum eſt ipſorum quies. 108
Gometius Pereira allegatus. 92
Graviditas an ex urinis queat dignoſci. 155. 156. 157
Grembſius (OSWALD.) allegatus. 92
Grumuli ſanguinis quid in eodem efficiunt. 50

Greiſelius allegatus. 143
Gummi indicum ſ. gutta gamba, quomodo vomendi vim perdit. 207

H.

Hæmorrhoidales externæ progrediuntur à venæ cavæ ramo exigaſtrico. 98
. . . . . nihil habent commune cum liene. ibib.
. . . . . internæ nunquam oriuntur omnes ſimul à ramo ſplenico. ibid.
Hæmorrhoidum dolores unde. 99
Hæmorrhagia narium in ira undè. 120
. . . . dentium in ſcorbuto undè. 178
. . . . an ſignum ſit pathognomicum Scorbuti. ibid. 179
Harvæus allegatus. 27

Helmontius allegatus. 152
Hepatis epitaphium. 39
Hepar exili gaudet vaſe arterioſo. 79
. . gaudet magnis & multis venis. ibid.
. . in ictericis plurimis eſt obſtructum. 138
. . habet nervos à communi origine cum inteſtinis. 200
Hepatis calida intemperies refutatur. 146
Hebetus ſenſus undè in ſphacelo. 172
Herophili jocatio cum Deodoro ſophiſta. 83
Homo conſtat ex mente & corpore. 115
. . longus, rarò ſapiens. 123
Homines breves cur in iram proniores. 123. 124
. . . qui gaudent ſanguine ſubtili, in iram ſunt promptiores. 125. 126

..ho-

. . . horum ira facile tranſit & cur. 126
. . . qui gaudent ſanguine tardo & craſſo in iram ſunt tardiores. 125
. . . hi ad iram redacti non facile ſedantur & cur. 126
. . . faciſius purgantur tempore æſtivô quàm hybernô. 210
Homerus allegatus. 123
Humores quatuor Veterum. 4
. . . an ſanguinem componant. ibid.
Humor ventriculi qualis. 40
Humor flavus Medicis innominatus. 53
. . . : craſſus viſcoſus producit colorem totius corporis flavum. 150
. . . . . producit urinas intenſè flavas. 151
Humores inteſtinorum blandè oleoſi & tenues, promovent fæcum excretionem. 197. 198

Humectantia proſunt in Melancholia. 137. 138
Humiditas putrefactionem corporum promovet. 85
Humidæ particulæ ſunt glabræ. 111
. . . . . ad nutritionem partium ſolidarum ſunt ineptæ. ibid.
. . . . . diluunt craſſa in ſanguine. 12
. . . . . obſtructiones præcavent. ibid.
Hydragoga quomodo operantur. 203
Hydrops undè. 179

I.

Icterus flavus an à bile flava. 141 142. 143
. . . niger an ab atra. ibid.
. . . flavus undè ſic dictus. 142

Icteri flavi cauſa vera. 143. 148. 149
. . . ſigna. 145
. . . eventus. ibid.
Ictericorum ſudores intenſe flavi. 151
Icterus niger pertinet ad ſcorbutum. 163
. . . quomodo differt à flavo. ibid.
Ideæ ſimplices æquè multæ ſunt hominibus conceſſæ. 157
Imperio mentis non ſubjacent ſecretiones in corpore. 33
Imperator Trajanus lienem fiſco comparavit publico, & cur. 103
Imaginatio non eſt depravata in melancholia. 131
Imbecillitas multorum hominum in propriis cogitationibus. 131
Ingenii acris & nobilis indicium. 121
Innominatæ ſanguinis particulæ fla-

flavæ. 53
Incraſſantia medicamenta cauſa icteri. 149
. . . . . reddunt ſanguinem & humores tardos. ibid.
Inflammatio pleuræ, cerebri &c. an poſſit ſpeciatim ex urinis dignoſci. 158. 160
Inſenſibilis tranſpiratio quomodo animadverti poteſt. 109
Inſania quomodo oriri poteſt. 128. 129
Inſipida purgantia quomodo operantur. 216. 217
Intemperies ſanguinis quomodo intelligendæ. 22
. . . . . hepatis calida refutatur. 46
. . . . . nulla datur partium ſolidarum. ibid.
Inteſtina habent multa emunctoria. 203. 204
Inteſtinus motus datur in ſanguine. 24

Interitus corporum nullus eſt. 89
Ira eſt brevis inſania. 128
. . an à bile flava oritur. 114
. . aliter ſe habet in homine quàm brutis. 117
Irregulares particulæ in ſanguine attenuant craſſa & viſcoſa. 15
Itali cur facile purgantur. 210
Julepia plurima improbantur. 234
Invidia quid ſit. 248
. . quomodo convincitur. ibid. 249

L.

LAc dulce quomodo bilem flavam in magna quantitate producere intelligetur. 59
Lactei rivuli nulli tendunt ad hepar. 38
Laſſitudines ſpontaneæ undè. 182
Lavamentum in gangræna. 174. 176
Lepra undè. 177

Lie-

Lienis color nigricans unde. 41
. . humor quibus conſtat particulis. ibid.
. . nervi laticem ſuum effundunt in lienis tubulos. 94
. . à liene nihil fertur ad ventriculum. 41
Lien gaudet multis magniſque arteriis. 92
. . magnus undè. 103
. . ſanguinem non fermentat. 100
. . fiſco comparatur publico, & cur. 103
. . an ſedes animæ ſenſitivæ. 104
. . cur obtuſi ſit ſenſus. 105
. . cur rarò ab obſtructionibus occupetur. 94
. . non eſt cauſa Scorbuti. 166
Lienoſi cur ſputatores. 138. 139
Lipothymia undè. 182
Ligna putrida cur noctu lucent. 121

Lin-

Lintea, Ictericorum urinis tincta, acquirunt flavum colorem. 151
Lixivia ex ſale rubent. 153
Localem præter motum nullus eſt. 82
Loci commoditas in venæ-ſectione conſideranda. 250
Lunæ cryſtalli, purgativæ reddi poſſunt. 108
Lucanus allegatus. 127
Lymphatica vaſcula ejiciunt nonnunquam immediatè bilis quaſdam particulas in gulam. 76

M.

MAculæ ſcorbuticæ ſunt ſpecies gangrænæ. 167
Mœbius allegatus. 143
Materiæ æthereæ effectus in ſanguine. 16. 17. 18
. . celerrimè movetur per omnia corpora. 16
. . un-

. . undè motum accepit. ibid.
. . movetur ad lineam rectam. 17
. . nullibi excluditur aut includitur. 16
. . ſedem habet primariam in corde. 17
Materia una eadémque eſt in toto univerſo. 81
Meatus auditorius recipit bilem. 36
Medici officium apud Melancholicos. 135. 136
Medicina cur deſpecta. 156
. . . olim ſcientiarum nobiliſſima habebatur. ibid.
Medicamenta ictero ſpecifica qualia. 146
. . . repellentia in gangræna rejiciuntur. 176
. . . qualia in melancholia uſurpanda. 137
. . . omnia, modó ſatis for-

fortia, peragrant totum corpus. 213
. . . respectivè ſunt conſideranda. 216
. . . quâ ratione dici poſſunt ſpecifica. 214
. . . quando, melius ſuum ſortiri valent effectum. 217
. . . ſalem volatilem infringentia an in Praxi uſurpanda. 228. ſeqq.
. . . inſipida an ullum notabilem in ſanguinem introducere valent motum. 217
. . . acida & refrigerantia caute uſurpanda. 234
. . . blandè viſcoſa ſalem corroſivum involvunt. 235
Melancholia duplex. 130
. . in quo conſiſtat. 131
134. 135
. . quæ ſanguinem ſpectat quomodo curanda. 137
. . quæ ſpeciatim ad men-

mentem ſpectat quomodo curanda. ibid.
Melancholici cur ad meditandum aptiores dicantur. 135
. . . . . difficultèr ſeſe patiuntur à ſemel concepta opinione diſtrahi. ibid.
. . . . . cur ſunt ſputatores. 138. 139
. . . . . ſolitudines ſemper quærunt. ibid.
Melanagoga ſoluta ad nigredinem plusculum vergunt. 203
Membranæ habent poros conſtantiores. 179
Mens differt totô cœlô à corpore. 115
. . quando vindictam quærit. 118
. . determinat ſpiritus animales. ibid.
. . motum ſpirituum non poteſt augere vel minuere. 119
. . percipere nequit ea quæ in pri-

primis noſtræ cognitionis fundamentis non continentur. 157
. . non concedit corpori calorem. 170
Mentis tranquillitas ſemper eſt quærenda. 132
Mechanica laudatur. 246
Mixtio accurata particularum in ſanguine quàm neceſſaaria. 17
. . conſervat vitam corporalem. 20
. . undè conſervatur. 106
Mineralia & metallica in ſcorbuto proficua. 183. 184
Motus particularum inteſtinus datur in ſanguine. 24
. . omnis eſt localis. 82
. . quomodo augetur in ſanguine. 222. 223
. . . cauſa eſt variationis corporum. 81
. . in ſanguine nimius æquè noxius eſt ac tardus. 221. ſeqq.
. . . ſpirituum non poteſt à men-

mente augeri vel minui. 119
. . . inteſtinorum periſtalticus. 195
. . . indifferens eſt. 196
. . . ſolus non ſufficit ad fœces excernendas. 199
Morbi omnes an ab acido dependent. 24
Mors quandò oritur. 170
Mucus inteſtinorum undè. 198
Mutationes omnium rerum dependent à motu ætheris. 20
. . dependent à diviſione particularum. 81

N.

NArcoticorum effectus obſcuri. 235
. . . . explicatio. 236
. . . . gaudent ſubtili ſale volatili & oleo. ibid.
. . . . fibrillas nervorum reſolvunt. ibid.
. . ſe-

- - - - - ſecundum viſcoſitatem nequeunt explicari. 237
Naturæ nulla datur providentia ſpecialis. 104
- - - an cum delectu faciat creſcere herbas antiſcorbuticas. 184
- - - quomodo intelligenda. 185
- - - an nihil facit fruſtra. 245. 246
Nervorum ſubſtantia eſt tubuloſa. 119
Nervi requiruntur tenſi ad ſenſum acutum. 105
Nova inventa ante debitum examen non eſſe rejicienda. 6
- - non tàm curanda quàm clarè & diſtinctè percepta. 205.
Norma ſanguinis compoſitionem inveſtigandi. 8
Nihil poteſt à ſe ipſo moveri. 16
Nitroſa ritè præparata obſtructiones

nes tollunt. 234
Notiones primæ conceſſæ ſunt hominibus æquè multæ. 157
Nulla motus pars in univerſo perit. 16
Nullum datur vacuum. 15
Nutritio duplex in corpore. 107
- - ſpirituum eſt præcipua. ibid.
- - qualis eſt. 109
- - partium ſolidarum differt à nutritione ſpirituum. 110

O.

Objecta externa ſunt cauſæ primariæ paſſionum animæ. 117. 118
Obſtructiones in corpore undè. 9
Obſtructio magna tubulorum in partibus ſolidis, cauſa atrophiæ. 180
- - lacteorum vaſorum. ibid.
- - glandularum meſenteri-

ricarum. 181
Oblongæ lubricæ particulæ quid ad ſanguinem componendum conferant. 12
- - - non poſſunt eſſe ſuperfluæ in corpore. 13
- - inſerviunt pro vehiculo ſanguinis. 12
- - facile avolant. 13
- - obſtructiones impediunt. ibid.
Omne calidum in corpore eſt influens. 18
Omne nimium vertitur in vitium. 228
Organum animæ ſenſitivæ an ſit lien. 104

P.

Pancreas habet nervos à communî origine cum inteſtinis. 200
Pancreaticus ductus non debetur lie-

lieni. 97
- - ſuccus diluit fæces inteſtinorum. 197
- - ejus munus præſtant clyſteres diluentes & laxantes. 200
Pancreas non eſt veſica bilaria lienis. 96
Palatum undè nonnunquàm amaricat. 60
Palato grata ſunt inteſtinis ſæpè inimica. 216
Pallor in ira undè. 124
Pallidi irati cur magis metuendi quàm rubicundi. 125
Parenchymata cur particulares admittunt humores. 35
Particulæ motum in ſanguine modicum ſervantes quæ ſunt. 15
- - variæ ſanguinis habere debent liberum tranſitum per poros vaſorum. 31
- - ſanguinis flavæ innominatæ. 53. 54
- - ſub-

- - - - subtiliores per arteriarum poros tranſſudant. 79
- - - lubricæ putrefactiones promovent. 86
- - - in lienem depoſitæ acquirunt in eo diverſitatem quandam. 101
- - - acutæ viam præparant ramoſioribus. 112
- - - humidæ inſerviunt ramoſis pro vehiculo. ibid.
Partium ſolidarum intemperies non dantur. 146
Partes corporis omnes per ſe ſunt frigidæ. 26. 147
Particulares præmiſſæ nequeunt facere concluſionem univerſalem. 59
Partes corporis ſtabiles, juxta ſe invicem quieſcunt. 108
- - - - - non tàm reſtauratione indigent quàm fluidæ. ibid.

- - - à corde remotiores cur magis gangrænæ ſunt obnoxiæ. 168
Pelluntur omnia in corpore. 33
Pulſionis cauſa. 34
- - ſimilitudo cum ſiphone. ibid.
Periſtalticus inteſtinorum motus. 195
- - - undè. ibid. ſeqq.
- - - indifferens eſt. ibid
Pereira (Gometius) allegatus. 57
Pigmenta per bilem fluida reddi poſſunt. 42
Pleuritis undè. 181. 226
- - ſine venæ-ſectione poteſt curari. 233
- - non ſemper agnoſcit ſanguinem univerſaliter craſſum pro cauſa. 226
- - quomodo curanda. 232. 233
Plato allegatus. 35
Pori quomodo in corporibus efformen-

mentur. 15
- - foris intrò ſpectantes veſicæ. 47. 169
Poroſæ valdè ſunt arteriæ. 79
Potationes nimiæ, cauſæ icteri flavi. 144
Pulmonalis vena pulſat. 79
Pulſus undè. 238. 239
- - differentiæ Veteribus uſitatæ rejiciuntur. 238
- - quale commercium habet cum conſtitutione ſanguinis & humorum. 238. ſeqq.
- - acceleratur vel retardatur in animi affectibus. 240
Pulſifica facultas imaginaria eſt. 237
Pulſus Medicum fallere poteſt. 241
- - ſano æmulus in peſte. 241
- - an ſemper denotat ſanguinis veram conſtitutionem. 242
Pulvis Cornachinus cur ſuô tempore adeò fuit famoſus. 211

- - - undè componitur. ibid.
Primórdia generationis parenchymatum merent conſiderationem Virorum illuſtrium. 30
Promptuariô in liene non eſt opus. 96
Purgantia ſpecifica multorum torſerunt ingenia. 190
- - perveniunt etiam ad ſanguinem. 201
- - peregrinum introducunt motum in ſanguinem & humores. ibid.
- - ſpecifica non dantur. 202
- - ſale ſuô acri vellicant vaſorum tunicas. 201
- - eôdem ſale attenuant ſanguinem & humores. ibid.
- - phlegmagoga ſoluta ſunt alba, viſcida & mucilaginea. 202
- - cholagoga reddunt tinctu-

cturam flavam, bili ſimilem. ibid.
- - hydragoga validè attenuant humores. 203
- - diverſa, diverſimodè corpus noſtrum afficiunt. ibid.
- - quomodo ab invicem differunt. ibid.
- - ſemper evacuant eandem materiam. ibid.
- - an alliciant ad ſe humores juxta leges attractionis magneticæ. 204
- - valent reddere hominem phthiſicum. 205
- - an exulcerationes & puſtulas in inteſtinis &c. producendo operentur. 235
- - in quo differunt ab emeticis. 206
- - nimiâ quantitate aſſumpta producunt vomitum. 207
- - in quo differunt à ſudoriferis & diureticis. ibid.

. . ſunt aliquandò ſudorifera & diuretica. ibid.
. . cur quidam facilius purgantur quàm alii. 209
. . commodè nonnunquàm admiſcentur ſudoriferis. 211
. . apozematibus non admiſcenda. 212
. . cephalica, hepatica an dentur. 213
. . inſipida quomodo operantur. 216. 217. 218
Purgatio an Venæ-ſectioni præmittenda. 230. 231
. . critica acceptior eſt. 231
Putrefactiones in corpore undè. 79
. . corporum in quo conſiſtat. 80

Q.

Quatuor Veterum elementa. 4

Qua-

Qualitates occultæ abjiciuntur. 246
Quâ ratione æther in corde dici debet reſidere. 17
Quercetanus allegatus. 208
Querelæ Scorbuticorum. 164. 165 166
Quies cauſa ſtabilitatis corporum. 108
. . requiritur ad nutritionem partium ſolidarum abſolvendam. 111
Quomodo acida & ſalina infringuntur. 12
Quomodo pori vaſorum ſunt efformati. 30. 31
Quomodo bilis flava per vomitum rejici poteſt. 74
Quô ſenſu intelligendum eſt omnia propter nos facta eſſe. 186
Quorſùm feruntur particulæ in liene ſequeſtratæ. 96

R.

RAdiatio in ira undè. 12
Ramoſæ particulæ ad nutritionem aptæ. 111
. . ipſarum conſideratio. 13
. . facile diſcerpuntur & attenuantur. 14
. . poſſunt partium poris accommodari. 111
. . ſuperficieculis partium applicantur. 112
. . involvunt acuta. 14
. . conſtituunt magnam partem ſanguinis & humorum. 13
Rarefactio in corde cauſa propulſionis ſanguinis. 34
Ratio vera Dei imago eſt. 134
Ratiocinatio Sophiſtæ cujuſdam de motu locali. 83
Rectilineus eſt motus materiæ æthe-

thereæ. 17
Refrigerantia medicamenta cauſa icteri. 149
Repellentia in gangræna repudiantur. 176
Remedia ubique reperiri poſſunt ad morbos endemios depellendos. 185
Revulſio & derivatio rejiciuntur. 229
Rhabarbarum ſubit vicem bilis. 199
Rhodius (Joh.) allegatus. 143
Rubedo in ira undè. 125

S.

Salinæ particulæ quid in ſanguine efficiunt. 10
Sal volatile oleoſum eſt bilis flava. 42
- fixum an in ſanguine detur. 46
Salia volatilia in aëre nudo non prorſus avolant. 45

- - quomodo carnes à putredine præſervant. 86. 87
- - paxillorum inſtar in carnes intruduntur. ibid.
- - promovent nonnunquam carnium corruptionem. ibid.
Sal alcali in ſanguinem injectum reddit ipſum fluidum & ſpumoſum. 225
Sal acre cauſa phthiſeos. 204
- volatile toties non peccat in noſtris frigidis regionibus, quoties vulgò creditur. 221
- volatile cauſa ſecundaria iræ. 114. 125
Salis volatilis defectus in ſanguine cauſa icteri flavi. 145
Salinæ particulæ cauſa inflammationis. 147
Sal tartari nullam notabilem facit in bile mutationem. 56
Sanguis emiſſus tàm calidus ut partem amburere videretur. 18
- - habet rationem continui cor-

corporis intra vaſa. 34
Sanguificatio hepati adempta. 38
- - in cor tranſlata. ibid.
Sanguis ſub ratione ſanguinis cur in partes ordinarié non ſecernitur. 49
- - minimam partem eſt rubicundus. ibid.
- - arterioſus venoſô fluidior eſt. 78
- - diutius in hepate moratur quàm liene. 95
- - in liene non fermentatur nec melioratur. 106
- - ſub ratione ſanguinis non mittitur ad extremas faciei partes in pallore. 124
- - ſatis habet temporis ad particulas acidas-terreſtres ejiciendas. 94
- - intra vaſa ſua permanere ordinariè debet. 100
- - indeſinentèr & indifferentèr alluit omnes corporis par-

partes. 101. ſeqq.
Sanguinis imminutio eſt unicus ſcopus Venæ ſectionis. 229
- - compoſitio Veteribus fuit incognita. 7
Sanguis & humores ſine particulis craſſis concipi nequeunt. 222
- - magnô impetû ejicitur ex cordis ventriculo ſiniſtro. 238
- - debet eſſe valdè fluidus & ſubtilis. 221
- - craſſus & acidus cauſa melancholiæ. 134
- - an nimiis particulis ſalinis-volatilibus onuſtus eſſe poſſit. 220. ſeqq.
- - & humores quâ ratione celerius protruduntur. 201
Sapo Venetus valet ad icterum. 146
Saccharum quâ ratione bilem ſuperfluam cauſatur. 59. 60
- - facillimè abit in acidum. 61
Saccharata inteſtinis inimica. 216

Seceſſus particularum in ſanguine undè impeditur. 17
Secretionis particularum cauſa à Veteribus incognita fuit. 32
Senſorium commune eſt glandula pinealis. 117. 119. 129
Sexus an ex urina queat dignoſci. 155. ſeqq.
Secretiones bilis extraordinariæ in alias partes. 37
Sennertus (Daniel) allegatus. 137
Senſus acutus undè. 135. hebetus in ſpacelo undè. 172
Seneca (Annæus) allegatus. 128
Scabræ particulæ, attenuant craſſa in ſanguine. 15
- - motum ſervant modicum in ſanguine. ibid.
Schirrhi cauſa. 102
Stranguria undè. 23
Similitudo pororum cum cibris. 35
Simplicia corpora putredini minus obnoxia. 85
Si-

Signa icteri flavi. 145
Sophiſtæ quidam negarunt motum localem. 83
Specifica purgantia non dantur. 202
- - quomodo ab invicem differunt. 203
- - ſemper eandem evacuant materiam. ibid.
Spiritus vini non poteſt adhiberi ad injectionem in renes. 215
- - cur hoc fiat. ibid.
- - nitri vulgaris infert bili flavæ colorem viridem & cœruleum. 55
- - vini quamdiu conſervari poteſt in corruptus. 88
- - animales continuò avolant. 107. ſeqq.
- - - ſunt ſervi animæ. 119
- - - ſunt cauſa effectuum violentotum. 119
- - quid ſint. 34

Spiritus animales ab anima determinantur. ibid.
- - - fulminis inſtar moventur in ira. 120. ſeqq.
- - vegeti multum contribuunt ad acre ingenium. 124
Spirituum nutritio in quo conſiſtat. 109
Scabies cur magis appareat circa loca membranoſa. 179
Scarificatio quam utilitatem adfert. 173. 175
- - quid ſit. 172
- - an in gangræna inſtituenda. 173
Scintillatio oculorum in iratis undè. 121
Scorbutus. 163. ſeqq.
- - quomodo curandus. 185.
- - ejus ſymptomata. 166
Sophiſma cauſæ non cauſæ apud multos eſt in uſu. 26. 102
Sphacelus undè. 167. 168. 171

. . in

• • in quo differt à gangræna. 169
Stalpart (Cornel.) allegatus. 143
Subſtantia nervorum eſt tubuloſa. 119
Subtilia valdè, nimis citò avolant ex corpore. 137
• • quid ad ſanguinis compoſitionem contribuant. 8
• • per arteriarum poros facile tranſſudant. 79
• • refrænantur à craſſis. ibid.
Subtilis materia circumfluit acida & ſalina. 11
Subtilitas ſanguinis multum dependet à ſale volatili. 220
Succus pancreaticus diluit fœces inteſtinorum. 197
• • non venit à liene. 97
Suetonius allegatus. 122
Stabilium corporum putrefactiones undè. 86
• • partium nutritio non eſt adeò

adeò neceſſaria. 108
Sudores intenſè flavi undè. 151
Sudorifera in quo differunt à purgantibus. 207
- - commodè nonnunquam catharcticis admiſcentur. 211
Supernaturalis cauſa non ſemper quærenda. 246
Sympathia & idiopathia refutantur. 102
Symptomata quæ ſequuntur aſſumptionem nimis validorum purgantium. 205
Syſtoles & diaſtoles motus cordis debet eſſe reciprocus. 223

T.

TEmperies & intemperies partium ſolidarum an dentur? 146
- - - quomodo intelligendæ in ſanguine & humoribus. 22

The-

Therebinthina affert urinæ peregrinum odorem. 162
Tractio quomodo procedere debet. 32
Tranſcolatio particularum ſanguinis. 37
Tranquillitas animi ſemper eſt quærenda. 132
Tranſpiratio inſenſibilis quomodo animadverti poteſt. 109
Tremor in iratis undè. 120
Trinitatis eſſentia valdè obſcura. 193
Triſtes cogitationes quomodo oriuntur. 135
Truncus corporis ſuperior gaudet ſubtiliori ſanguine quàm inferior. 168. 230
Tulpius alllegatus. 37
Turbata liquorum mixtura undè. 88
— ſanguinis mixtura conſtituit eſſentiam febrium. 24
Turbatio mixturæ ſanguinis in ira un-

undè. 121

V.

Vacuum dari contradictionem involvit. 15. 148
Variatio materiæ undè. 81
Vas breve nihil affert à liene ad ventriculum. 40. 42. 47
Vaſorum tunicæ vellicantur à ſale purgantium. 201
- - conſtant multis fibris. 120
Vaſcula lymphatica ejiciunt nonnunquàm bilis quaſdam particulas in gulam. 76
Valvulæ muſculorum revelluntur in ira. 120
Water-galletje Belgarum quid. 76
Vellicatio tempore purgationis non eſt in ſolis inteſtinis. 200
Ventriculus an fons caloris in corpore. 25
Ventriculi humor qualis. 40
Vena pulmonalis pulſat. 79
Venæ terminantur ex anguſto in

au-

auguſtum. 79
Vena portæ abit in hepar. 79
Venæ lienis tranſcurrunt ad hepar. 97
. . hæmorrhoidales nihil avehunt à liene. 98
Venæ ſectionis uſus. 229. 233. 234.
. . non eſt temerariè inſtituenda. 233. 234
Venena reſpectivè ſunt conſideranda. 216
Veteres omnia non ſciverunt. 5
Vegeti ſpiritus plurimùm contribuunt ad acre ingenium. 124
Venetus ſapo valet ad icterum. 146
Veteres omnia medicamenta effecerunt ſpecifica. 213
Veterum calidum innatum chimæricum. 18
Vera Dei imago eſt ratio. 134
Vermicularis inteſtinorum motus undè. 195. 196

. . in-

- - indifferens eſt. ibid.
Virgilius Maro allegatus. 222
Viſcoſitas eſt cauſa icteri flavi. 143
Viſcoſa involvunt ſalem corroſivum. 235
Viſus vegetus indicium ingenii acris & nobilis. 121
Vitæ corporalis conſervatio undè. 20
Vita partium ſolidarum quomodo conſervatur, 169
- - non eſt ſumenda pro mente.
- - corporis diverſiſſima eſt à vita mentis. 171
- - ſecundum rationem & leges componenda. 133
Vitellina bilis undè. 56
Vincentius (Alſarius) Crucius allegatus. 57
Volatilia in igne ſunt nonnunquàm fixa in aëre. 44
- - in Scorbuto non adeò proſunt. 184

Vomitiones acquirunt ſæpè tractu temporis colorem viridem. 56
Vomitus bilis flavæ quomodo contingit. 74. 75
Unaquæque res quantum in ſe eſt, permanet in eodem ſemper ſtatu donec à cauſa alia externa deturbatur. 81
Una eadémque eſt in univerſo materia. ibid.
Urina quomodo in veſicam deponitur. 47
Urinæ acrimoniâ cur veſica non afficitur. 216
. . intenſè flavæ undè. 151.152
. . viſcoſæ inſtar olei. ibid.
. . ex ſale admixto rubent. 152. 154
. . craſſæ quid indicant. 160
. . purulentæ quid. ibid.
. . ſanguinolentæ quid. 161
. . tenues quid. ibid.
. . quomodo evadant purulentæ

tæ in exulceratione pulmonum. 160
Urinarum inſpectio an in Medicina inutilis. 159
- - quid certi poſſit indicare. ibid.
Uromantarum conſideratio. 154. 155. 156. 157
Uromantæ nequeunt doctrinam ſuam habere ex revelatione. 156

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google